
OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO ZA ROK 2022

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Opracowanie:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

ul. Okopowa 21/27, 80-810 Gdańsk

rops.pomorskie.eu

kontakt w sprawie dokumentu:

Referat Analiz i Rozwoju ROPS

Mateusz Rutkowski

tel. 58 326 89 86, e-mail: m.rutkowski@pomorskie.eu

Spis treści

Wykaz skrótów	4
Wprowadzenie	6
Najważniejsze dane liczbowe	9
1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ	11
1.1. Demografia, struktura ludności	11
1.2. Rynek pracy	12
1.3. Aktywność zawodowa	14
2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA – ZASOBY INSTYTUCJONALNE	15
2.1. Mieszkalnictwo komunalne i socjalne, hospicja	15
2.2. Placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi	17
2.3. Placówki dla osób doświadczających przemocy	19
2.4. Mieszkania chronione, w tym treningowe i wspierane	20
2.5. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności	21
3. EKONOMIA SPOŁECZNA	22
3.1. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej – działania ROPS	22
3.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej	23
3.3. Centra integracji społecznej	24
3.4. Kluby integracji społecznej	25
3.5. Warsztaty terapii zajęciowej	26
3.6. Zakłady aktywności zawodowej	27
3.7. Przedsiębiorstwa społeczne	28
3.8. Spółdzielnie socjalne	29
4. OSOBY W WIEKU SENIORALNYM	30
4.1. Działania Samorządu Województwa Pomorskiego dedykowane seniorom	31
4.2. Uniwersytety trzeciego wieku	32
4.3. Rady seniorów	33
4.4. Dzielne Domy i Kluby Senior+	34
5. RÓWNE TRAKTOWANIE	36
5.1. Kobiety	36
5.2. Integracja imigrantów i imigrantek	37
6. DANE O OSOBACH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA	38
6.1. Powody przyznania pomocy	42
6.2. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej	47
6.3. Świadczenia niepieniężne	49
7. USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ	51
7.1. Praca socjalna, zawieranie kontraktów socjalnych	51
7.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	53
8. WSPIERANIE RODZINY I SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ	54
8.1. Wsparcie środowiskowe	54
8.2. Piecza zastępcza – informacje ogólne	56
8.3. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka	57
8.4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze	59
8.5. Usamodzielnianie osób opuszczających pieczę zastępczej	60
8.6. Ośrodki adopcyjne	62

9. REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	63
9.1.Realizacja wybranych zadań rehabilitacji społecznej.....	63
9.2.Program „Aktywny Samorząd”	64
10. KADRA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ.....	65
10.1. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej	65
10.2. Wymóg ustawowy liczby zatrudnionych pracowników i pracowników socjalnych	66
10.3. Szkolenia kadr	66
11. INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ	67
11.1. Świadczenie wychowawcze	67
11.2. Świadczenia rodzinne i alimentacyjne.....	68
11.3. Świadczenia opiekuńcze	69
11.4. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne	71
12. PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ ROPS W 2022 ROKU	72
12.1. Kooperacja – efektywna i skuteczna [PO WER 2014-2020]	72
12.2. Partnerstwo dla Rodziny [PO WER 2014-2020]	74
12.3. Standard mieszkalnictwa wspomaganego [PO WER 2014-2020]	75
12.4. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej [RPO WP 2014-2020]	75
12.5. Pomorskie Dzieciom [RPO WP 2014-2020].....	76
12.6. Pomorskie z Ukrainą [RPO WP 2014-2020]	77
12.7. EU-BELONG: Międzykulturowe podejście do integracji migrantów w regionach Europy [2022-2025]	78
13. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI	78
13.1.Współpraca OPS/PCPR/MOPR	79
13.2. Współpraca Samorządu Województwa Pomorskiego.....	80
14. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻETACH OPS/PCPR.....	82
15. WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE	86
16. SPIS TABEL, WYKRESÓW	93

Wykaz skrótów

BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
CIS	Centrum integracji społecznej
COVID-19	ostra choroba zakaźna układu oddechowego wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2 (z ang. coronavirus disease 2019)
CUS	centrum usług społecznych
DES	Departament Edukacji i Sportu UMWP
DI	deinstytucjonalizacja
DK	Departament Kultury UMWP
DPS	dom pomocy społecznej
DT	Departament Turystyki UMWP
DZ	Departament Zdrowia UMWP
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ES	ekonomia społeczna
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	klub integracji społecznej
MOPR	miejski ośrodek pomocy rodzinie
MRIPS-05	Wybrane informacje o domach pomocy społecznej o zasięgu gminnym, powiatowym i regionalnym oraz o placówkach całodobowej opieki prowadzonych w ramach działalności gospodarczej i statutowej
MRiPS-03-R	Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych w naturze i usługach
MRIPS-06	Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej
NGO	organizacje pozarządowe (z ang. <i>non government organization</i>)
OIK	ośrodek interwencji kryzysowej
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OWES	ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
OzN	osoby z niepełnosprawnościami
OZPS	ocena zasobów pomocy społecznej
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PKRES	Pomorski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
PO WER 2014-2020	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój na lata 2014-2020
PS	przedsiębiorstwo społeczne
PUP	powiatowy urząd pracy
PUW	Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
PZK	Partnerskie Zespoły Kooperacyjne
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego
RPO WP 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
SWP	Samorząd Województwa Pomorskiego
UE	Unia Europejska
UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
UTW	uniwersytet trzeciego wieku
WRISPZ-G	Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

WRiSPZ-M	Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
WRiSPZ-P	Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
WTZ	warsztat aktywności zawodowej
ZAZ	zakład aktywności zawodowej
ZWP	Zarząd Województwa Pomorskiego

Wprowadzenie

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za 2022 rok została opracowana przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Obowiązek przygotowania dokumentu w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej, odpowiednio na gminę, powiat i samorząd województwa nakłada art. 16a ustawy o pomocy społecznej.

Warto zauważyć, że szczegółowe dane dotyczące liczby osób dotkniętych ubóstwem nie są pełne. W skali kraju w roku 2022 zaobserwowano pogorszenie się sytuacji materialnej gospodarstw domowych pomimo wzrostu przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego. Wzrost ten był jednak realnie mniej korzystny z powodu wysokiego poziomu inflacji. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w 2022 roku wynosił około 2250 zł, co stanowiło nominalny wzrost o 11,4%. Jednak, po uwzględnieniu poziomu inflacji, realnie dochód był niższy o 2,6% w porównaniu do dochodu z 2021 roku¹.

Przedstawione informacje odnoszą się do skali kraju jako całości. Niemniej jednak, na podstawie ogólnych danych można wyciągnąć pewne wnioski dotyczące potrzeby podjęcia działań mających na celu zwalczanie skutków rosnącego ubóstwa.

W kontekście pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych, spadek realnej wysokości świadczeń oznacza, że korzystające z tych programów gospodarstwa domowe otrzymują mniej wsparcia finansowego niż w poprzednich latach. Z uwagi na rosnące ceny i inflację, świadczenia te nie nadążają za kosztami życia i utrzymania, co prowadzi do pogorszenia się sytuacji materialnej gospodarstw domowych.

Warto zaznaczyć, że aby uzyskać pełny obraz sytuacji, należałoby dokładniej zbadać politykę społeczną i system świadczeń w Polsce oraz uwzględnić dodatkowe dane i statystyki dotyczące wskaźników ubóstwa czy dochodów osób korzystających z pomocy społecznej. Jednak na podstawie danych GUS można stwierdzić, że w 2022 r. obserwowano pogorszenie się sytuacji materialnej gospodarstw domowych, zarówno ze względu na inflację, jak i spadek realnej wysokości świadczeń z pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych.

W związku z tym niezbędna jest waloryzacja zarówno świadczeń z pomocy społecznej, jak i kryteriów dochodowych uprawniających do ich otrzymania w sposób uwzględniający inflację. Wprowadzenie mechanizmów automatycznego dostosowywania świadczeń do wzrostu kosztów życia może być rozwiązaniem, które zapewni stałą wartość wsparcia,

¹ Sytuacja gospodarstw domowych w 2022 r. w świetle badania budżetów gospodarstw domowych, Główny Urząd Statystyczny, dostępny: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2022-r-w-swietle-badania-budzetow-gospodarstw-domowych,3,22.html>

niezależnie od zmian w inflacji. Dodatkowo, analiza lokalnej sytuacji województwa pomorskiego jest konieczna, aby określić specyficzne potrzeby społeczności lokalnej i dostosować adekwatne programy pomocy społecznej.

Podsumowując, dane dotyczące sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce wskazują na potrzebę uwzględnienia poziomu inflacji przy określaniu wysokości świadczeń z pomocy społecznej. Ważne jest, aby świadczenia były adekwatne do rosnących kosztów życia, aby efektywnie zwalczać skutki rosnącego ubóstwa.

Jak wynika z zapisów ustawy o pomocy społecznej, samorządy sporządzają dokument oceny zasobów pomocy społecznej zgodnie z następującym harmonogramem:

- gmina (ośrodek pomocy społecznej) oraz powiat (powiatowe centrum pomocy rodzinie) – do 30 kwietnia roku następnego po roku sprawozdawczym;
- województwo (regionalny ośrodek polityki społecznej) – do 30 czerwca roku następnego po roku sprawozdawczym.

Ocena jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa i wraz z rekomendacjami jest podstawą planowania budżetu na następny rok². Zgodnie z ustawą zasoby obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący, a ocena obejmuje osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W celu wypełnienia przez samorządy obowiązku przygotowania dokumentu oceny zasobów pomocy społecznej, w Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS) publikowany jest dedykowany formularz sprawozdania – w województwie pomorskim korzystają z niego wszystkie gminy i powiaty. Formularz OZPS opublikowany w marcu 2023 roku w CAS składał się z 10 rozdziałów. Rozdziały podzielone były na sekcje opisowe, umożliwiające osobie opracowującej dokument przygotowanie szczegółowego opisu każdego z obszarów oraz na sekcje z tabelami danych. Tabele uzupełniane są danymi własnymi gmin i powiatów lub zasilają się automatycznie danymi z innych systemów sprawozdawczych. Istnieje możliwość wykorzystania przez samorządy dowolnego doboru automatycznie generowanych raportów graficznych (wykresy, tabele, mapy) w formularzu. OZPS zawierał następujące rozdziały:

Rozdział 1. Wprowadzenie;

Rozdział 2. Dane o sytuacji demograficznej i społecznej;

Rozdział 3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia;

Rozdział 4. Inne rodzaje pomocy i świadczeń;

² Art. 16a ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

Rozdział 5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia;

Rozdział 6. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej;

Rozdział 7. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego;

Rozdział 8. Aktywność projektowo-konkursowa jednostki organizacyjnej pomocy społecznej;

Rozdział 9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia;

Rozdział 10. Wnioski końcowe.

Jednostki sprawozdające się przekazują dane za pośrednictwem CAS do samorządu województwa, tj. do regionalnego ośrodka polityki społecznej, który na tej podstawie przygotowuje dokument OZPS dla regionu. Dokument zawiera wszystkie rozdziały i podrozdziały z formularza skierowanego do gmin i powiatów i przedstawia zagregowane dane na poziomie województwa. Celem przedstawienia OZPS Sejmikowi Województwa Pomorskiego pełnego obrazu polityki społecznej na Pomorzu, dokument uzupełniono o rozdziały ważne w zakresie tego obszaru, tj. Rozdział 3. Ekonomia społeczna, Rozdział 4. Osoby w wieku senioralnym, Rozdział 5. Równe traktowanie oraz Rozdział 12. Projekty realizowane przez ROPS w 2022 roku.

Dokument opracowano w oparciu o dostępne źródła danych w maju 2023 roku. Dane pochodziły z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, OZPS przekazanych przez gminy i powiaty w Centralnej Aplikacji Statystycznej, sprawozdań resortowych z pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (MRiPS-03-R, MRiPS-05, MRiPS-06, WRiSPZ-G, WRiSPZ-M, WRiSPZ-P), rejestrów prowadzonych przez Wojewodę Pomorskiego, zasobów własnych ROPS oraz innych źródeł.

Najważniejsze dane liczbowe

- Porównując stan ludności z 1 półrocza 2021 r. i 2022 r. odnotowano nieznaczny wzrost (+643 osoby). Pierwsze półrocze 2022 roku zamknęliśmy z ubytkiem naturalnym na poziomie 2,2 na 1000 ludności.
- Rok skończyliśmy ze stopą bezrobocia na poziomie 4,6%, ale na koniec sierpnia i lipca osiągnęła wartość 4,4%, której do tej pory nigdy nie odnotowano.
- Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w 2022 roku wynosił około 2250 zł, co stanowiło nominalny wzrost o 11,4%. Po uwzględnieniu poziomu inflacji, realnie dochód był niższy o 2,6% w porównaniu do dochodu z 2021 roku.
- W regionie funkcjonowały 22 centra integracji społecznej, 13 klubów integracji społecznej 2 zakłady aktywności zawodowej, 69 spółdzielni socjalnych (-3), 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz 9579 organizacji pozarządowych (+4,3%).
- W roku oceny według rejestru ROPS w województwie działało 111 przedsiębiorstw społecznych (+20). Od 30 października do końca grudnia Wojewoda Pomorski nadał 8 statusów przedsiębiorstwa społecznego (tylko 1 nie występował w rejestrze ROPS).
- Aktywność osób w wieku senioralnym wspierały uniwersytety trzeciego wieku (49) oraz kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów i seniorek – było ich 498 (+31).
- W regionie funkcjonowało: 52 kluby samopomocy (+3; 1444 osób uczestniczących), 12 klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (358 osób uczestniczących), 30 dziennych domów pomocy (+1; 1150 osób uczestniczących), 45 klubów „Senior+” (+6; 931 osób uczestniczących), 17 domów „Senior+” (+1; 357 osób uczestniczących) oraz 71 środowiskowych domów samopomocy (+1; 2433 osób uczestniczących).
- Warsztaty terapii zajęciowej funkcjonowało niezmiennie w 19 powiatach województwa (bez Sopotu) i uczestniczyło w nich 1845 osób (+10).
- Funkcjonowało 40 domów pomocy społecznej (-1), dysponujących 4045 miejscami (-48)³.
- 17 ośrodków i punktów świadczyło interwencję kryzysową (-1).
- Liczba mieszkań chronionych funkcjonujących w województwie wzrosła do 67 (+6).
- Liczba schronisk dla osób w kryzysie bezdomności wzrosła o 1, jednak liczba miejsc zmniejszyła się o 13,2% (-154). W przypadku schronisk z miejscami opiekuńczymi ubyły 2 placówki, a liczba miejsc wzrosła o 22,5% (+97).
- Świadczenia z pomocy społecznej przyznano 2,5% ogólnej liczby ludności województwa (-0,1 pp.). Świadczenia – zarówno pieniężne, jak i niepieniężne – przyznano decyzją 58,0 tys. osobom (-4,0%) z 43,5 tys. rodzin (-6,6%).

³ Według sprawozdawczości ministerialnej w województwie pomorskim w 2022 roku działało 40 domów pomocy społecznej, natomiast według rejestru prowadzonego przez wojewodę ich liczba wyniosła 45.

- Pomocą społeczną objęto 54,3 tys. rodzin (-6,1%). Liczba rodzin z 1-3 dzieci wyniosła 12,2 tys. (-7,1%), zaś rodzin osób pobierających emeryturę i rentę – 12,3 tys. (-4,8%).
- Pierwszy raz od 2007 roku liczba rodzin emerytów/emerytek i rencistów/rencistek była wyższa od liczby rodzin z 1-3 dzieci.
- Pracą socjalną objęto 33,9 tys. rodzin (-6,2%), zaś wyłącznie z pracy socjalnej skorzystało 10,8 tys. rodzin (-4,2%). Spadła liczba zawartych kontraktów socjalnych (A i B).
- Najczęstszym powodem przyznania pomocy było ubóstwo – 24,2 tys. rodzin (-5,7%). Kolejne pod względem liczebności powody przyznania pomocy to długotrwała lub ciężka choroba (23,3 tys.) oraz niepełnosprawność (22,4 tys.).
- Z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania skorzystało 7,5 tys. osób (-208), a liczba usług wyniosła 2,3 mln (-207,8 tys.). Usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone 1480 osobom (-27).
- W roku oceny z asystentury rodzin skorzystało 2156 rodzin (+32), natomiast z rodzin wspierających 21 rodzin (+75,0%). Liczba asystentów i asystentek wyniosła 225 (-2), a liczba placówek wsparcia dziennego zmniejszyła się do 98 (-2).
- Do 33 zmniejszyła się liczba placówek pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę – ubył ich 10 (23,3%).
- Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej wyniosła 5364 (+2,3%). 55,7% z nich przebywało w pieczy powyżej 3 lat, jednak ich odsetek w stosunku do ubiegłego roku zmniejszył się (-1,7%).
- 42,3% dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej znalazło się w niej z powodu bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- 80,1% dzieci jest umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej (-0,5 pp.).
- Wydatki na świadczenia wychowawcze wyniosły 1,1 mld zł (-57,6%). Wydatki OPS/PCPR przeznaczone na ten cel były o 59,2% niższe niż w 2021 roku. Z funduszu alimentacyjnego skorzystało 13,8 tys. osób (-8,6%), a kwota świadczeń sięgnęła 72,9 mln zł (-7,1%).
- Dodatki mieszkaniowe przyznano 25,8 tys. gospodarstw domowych (+12,7%), zaś z dodatków energetycznych skorzystało 3,6 tys. rodzin (-33,3%).
- W jednostkach pomocy społecznej zatrudniano 7304 osób (+94). W 19,4% ośrodkach funkcjonowały zespoły pracy socjalnej. Liczba pracowników i pracowników socjalnych ze specjalizacjami przekroczyła połowę zatrudnionych i wyniosła 51,0%.
- 25 jednostek pomocy społecznej nie spełniało wymogów ustawowych dotyczących liczby zatrudnionych pracowników i pracowników socjalnych (-2).

1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ

1.1. Demografia, struktura ludności

Według stanu na 30 czerwca 2022 roku województwo pomorskie zamieszkiwało 2,4 mln osób, tj. o 643 osoby więcej niż w tożsamym okresie rok wcześniej. Pod względem liczby ludności Pomorskie zajmowało niezmiennie 7. miejsce w kraju. 62,7% ludności Pomorza mieszkała w miastach (średnia dla kraju wyniosła 59,7%). Zarówno w roku poprzedzającym ocenę, jak i w roku oceny, na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet. Pierwsze półrocze 2022 r. zamknęliśmy z ubytkiem naturalnym (ujemny przyrost naturalny) wynoszącym 2,2 na 1000 ludności – Pomorskie uplasowało się zaraz za województwem małopolskim, w którym odnotowano najniższy ubytek wynoszący 2,0. Na poziomie powiatów, najwyższy przyrost naturalny, wynoszący 4,9 na 1000 wystąpił w powiecie kartuskim, a najwyższy ubytek w Sopocie (-8,8)⁴.

W I półroczu 2022 roku ogólne saldo migracji na 1000 ludności wyniosło 1,9 (2 miejsce w Polsce oraz jedno z czterech województw z dodatnim saldem). Najwyższe saldo migracji odnotowano w powiecie gdańskim (12,7), a najniższe w Sopocie (-7,7). Pomorskie charakteryzuje najwyższy w kraju odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (19,8% w I półroczu 2022 r.) oraz jeden z niższych odsetków osób w wieku poprodukcyjnym (w tożsamym okresie 21,0%; niższy był tylko w Małopolsce – 20,8%)⁵.

Niekorzystne zjawiska demograficzne są zauważalne także przy analizie struktury osób zamieszkujących Pomorze w podziale na ekonomiczne grupy wieku. Porównując dane za 1 półrocze 2021 i 2022 roku udział osób w wieku przedprodukcyjnym zmalał o 0,1 pp. osiągając wartość 19,8%, zaś wzrost o tę wartość wystąpił w grupie osób w wieku produkcyjnym. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym pozostał bez zmian.

Najwyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wystąpił w powiecie kartuskim (26,7%), natomiast najniższy w Sopocie (13,1%). Z kolei najwyższy udział osób w wieku produkcyjnym dotyczył powiatu gdańskiego (60,9%), a najniższy Sopotu (54,6%).

Największą częśćią lokalnej ludności w wieku poprodukcyjnym charakteryzował się Sopot (32,4%), zaś najmniejszą powiat kartuski (14,8%).

⁴ Źródło: *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym – stan na 30 czerwca 2021 i 2022 r.*, Główny Urząd Statystyczny; dostępny: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-orkuch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stan-w-dniu-30-06-2021,6,30.html>, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-orkuch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2022-r-stan-w-dniu-30-czerwca-2022,6,33.html>.

⁵ tamże.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące udziału ludności według ekonomicznych grup wieku w I połowie 2022 roku

	udział max	udział min
przedprodukcyjny	powiat kartuski 26,7%	Sopot 13,1%
produkcyjny	powiat gdański 60,9%	Sopot 54,6%
poprodukcyjny	Sopot 32,4%	powiat kartuski 14,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych raportów *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym – stan na 30 czerwca 2021 i 2022 r.*, Główny Urząd Statystyczny.

1.2. Rynek pracy

W 2022 roku doświadczyliśmy kolejnego historycznego momentu na pomorskim rynku pracy – według stanów na koniec lipca i sierpnia tegoż roku stopa bezrobocia rejestrowanego osiągnęła wartość, której dotąd w województwie nie odnotowano – 4,4%. Jednak po okresie kryzysów związanych z pandemią COVID-19 rok ten przyniósł kolejne wyzwania, tym razem wynikające z konfliktu zbrojnego trwającego na terytorium Ukrainy. Rynek pracy okazał się odporny na wstrząsy – stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku wyniosła 4,6% (o 0,6 p.p. mniej niż rok wcześniej)⁶. Pod względem wysokości stopy bezrobocia rejestrowanego Pomorskie utrzymało 7 miejsce w kraju – niższą wartość odnotowano w województwach: wielkopolskim, śląskim, mazowieckim, lubuskim, dolnośląskim oraz małopolskim⁷.

Bezrobocie w województwie jest przestrzennie zróżnicowane – najniższą wartość stopy bezrobocia odnotowuje się w powiatach zlokalizowanych w centralnej części regionu (m.in. Sopot 1,5%, kartuski 3,3%, tczewski 5,7%), zaś najwyższą w powiatach peryferyjnych (m.in. człuchowski 10,2%, nowodworski 12,8%)⁸. Obszar zmienności stopy bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2022 r. wyniósł 11,3 p.p. (rok wcześniej było to 12,2 p.p.).

W regionie nie słabnie zainteresowanie zatrudnianiem osób pochodzących spoza Polski. Liczba złożonych oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy wpisanych do ewidencji powiatowych urzędów pracy w 2022 roku wyniosła 90,8 tys., z czego 54% dotyczyło obywateli i obywaterek Ukrainy (w 2021 r. odpowiednio: 170 tys.; 79%)⁹. Należy jednak nadmienić, że w odpowiedzi na agresję zbrojną Rosji przeciwko Ukrainie uchwalono Ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym

⁶ Źródło: Rynek pracy województwa pomorskiego. Informacja miesięczna o rynku pracy: Grudzień 2022, dostępny: https://porp.pl/uploads/original/012023/26/ade9488e40_Informacja-miesieczna-grudzien-2022-r-PDF-191MB.pdf, dostęp: 27.03.2023 r.

⁷ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

⁸ Źródło: Rynek pracy województwa pomorskiego. Informacja miesięczna o rynku pracy: Grudzień 2022, dostępny: https://porp.pl/uploads/original/012023/26/ade9488e40_Informacja-miesieczna-grudzien-2022-r-PDF-191MB.pdf, dostęp: 27.03.2023 r.

⁹ Źródło: dane Zespołu Pomorskiego Obserwatorium Rynku Pracy, Wydział Współpracy i Analiz WUP w Gdańsku.

na terytorium tego państwa (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 103 z późn. zm.) na mocy której wprowadzono specjalną, uproszczoną procedurę składania powiadomień o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy¹⁰. W okresie 15 marca – 31 grudnia 2022 r. na terenie województwa pomorskiego złożono niemal 61 tys. powiadomień. Wdrożenie nowego rozwiązania dotyczącego procedur zatrudniania osób pochodzenia ukraińskiego spowodowało mniejsze zainteresowanie procedurą składania oświadczeń stąd też wyciągając wnioski, należy brać pod uwagę dane dotyczące obu procedur. Wojewoda Pomorski w 2022 roku wydał 278 zezwoleń na pracę sezonową (w 2021 r. było ich 1280).

Osoby zatrudniające wciąż doświadczają trudności związanych z zaspokojeniem potrzeb w zakresie zatrudnienia. Rynek pracy charakteryzuje niedopasowanie profilu kompetencyjnego i kwalifikacyjnego w zakresie niezagospodarowanych zasobów pracowniczych. Trudności te dotyczą także branż związanych z realizacją szeroko rozumianych usług społecznych.

Badanie Barometr Zawodów będące jednoroczną prognozą w zakresie zapotrzebowania na pracowników w wybranych zawodach realizowaną na poziomie powiatowym¹¹. Według prognozy na rok 2023 (badanie realizowane w 2022 roku) w branży medyczno-opiekuńczej wystąpią deficyty osób poszukujących pracy w grupach zawodów: opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej, pracownicy socjalni, psycholodzy i psychoterapeuci czy fizjoterapeuci i masażyści oraz ratownicy medyczni¹². Psychologów i psychoterapeutów oraz opiekunów osoby starszej lub niepełnosprawnej ma brakować w 18 powiatach województwa, zaś pracowników socjalnych w 15. Jak podkreślają autorki i autor raportu podsumowującego wyniki badania dla województwa pomorskiego, w prognozie na 2023 rok uwidoczniło się znaczne pogłębienie deficytu kadry w przypadku pracowników socjalnych. W 2022 roku deficyt prognozowano w 11 powiatach, rok później – już w 15. Wśród przyczyn deficytu wskazywano wymagania stawiane przez osoby zatrudniające w zakresie wykształcenia, doświadczenia oraz dodatkowych uprawnień, mało atrakcyjne warunki zatrudnienia, obciążenie zadaniami zawodowymi oraz rozszerzający się zakres instytucji, z którymi należy współpracować.

W przypadku grup zawodów psycholodzy i psychoterapeuci, pracownicy socjalni oraz opiekunowie osoby starszej i niepełnosprawnej można mówić o długotrwałym problemie z zaspokojeniem potrzeb kadrowych – deficyty nieprzerwanie występują w nich kolejno od 2020, 2019 oraz 2016 roku.

¹⁰ Jest to odmienna procedura niż oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy obywatelom Republiki Armenii, Republiki Białorusi, Republiki Mołdawii, Federacji Rosyjskiej, Gruzji i Ukrainy bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę na okres do 24 miesięcy.

¹¹ Więcej o badaniu można przeczytać na stronie internetowej barometr.zawodow.pl

¹² J. Braczkowski, D. Gabryelczyk, R. Więckiewicz (2022), *Barometr Zawodów. Raport podsumowujący badanie w województwie pomorskim 2023*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

1.3. Aktywność zawodowa

Aktywność zawodowa osób zamieszkujących Pomorze należy do jednej z najwyższych na tle pozostałych regionów kraju. W IV kwartale 2022 roku współczynnik aktywności zawodowej w Pomorskiem wyniósł 60,1% i był to drugi wynik w kraju (za mazowieckim z współczynnikiem 62,4%). Tym samym nasze województwo awansowało o jedno miejsce względem stanu z IV kwartału 2021 r. Współczynnik aktywności kobiet w stosunku rok do roku wzrósł o 0,5 p.p., zaś w przypadku mężczyzn zmalał o 0,2 p.p.)¹³. Ponadto Pomorskie w Q4 2022 odnotowało najwyższy w Polsce wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością wynoszący 45,7% (wzrost w stosunku rok do roku o 10,8 p.p.).

Wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15-89 lat w czwartym kwartale 2022 r. wyniósł 58,7% (-0,2 p.p. r/r). Wskaźnik ten był wyższy dla wsi niż miast (61,3% vs. 57,2%) oraz dla mężczyzn niż dla kobiet (65,7% vs. 52,3%), zaś w porównaniu rok do roku wzrósł w grupie kobiet (0,9 p.p.) i na wsiach (1,0 p.p.).

Liczba osób pracujących w województwie w IV kwartale 2022 r. wyniosła 1057 tys. osób, tj. 6,3% krajowej populacji pracujących, 7. miejsce w kraju (bez zmian względem tożsamego okresu 2021 r.). Zmiany nastąpiły natomiast wewnątrz struktury tychże osób – o 10 tys. wzrosła liczba pracujących Pomorzanek na niekorzyść pracujących Pomorzan. Kobiety wciąż pozostają mniej liczną grupą osób pracujących – w Q4 2022 r. ich odsetek wyniósł 46,3%. Największe zmiany nastąpiły w sekcji usług, w której przybyło 18 tys. kobiet, a ubyło 13 tys. mężczyzn¹⁴.

Liczba osób biernych zawodowo, a więc niezatrudnionych i niezarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy, w Q4 2022 roku wyniosła 719 tys. – o 1 tys. mniej niż przed rokiem. Biorąc pod uwagę strukturę przestrzenną, osób biernych ubyło we wsiach, a przybyło w miastach.

Według danych BAEL, w Q4 2022 r. liczba bezrobotnych wyniosła 24 tys., tj. o 6 tys. więcej niż rok wcześniej. Według stanu na 31 grudnia 2022 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa pomorskiego wyniosła 42,4 tys. i było to o 5,3 tys. (11,1%) mniej względem stanu z końca grudnia 2021 r.¹⁵. W grupie osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, według stanów na koniec grudnia 2021 i 2022 roku odsetek zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy woj. pomorskiego:

¹³ Źródło: Dane Banku Danych Lokalnych, GUS.

¹⁴ tamże.

¹⁵ Źródło: Rynek pracy województwa pomorskiego. Informacja miesięczna o rynku pracy: Grudzień 2022, dostępny: https://porp.pl/uploads/original/012023/26/ade9488e40_Informacja-miesieczna-grudzien-2022-r-PDF-191MB.pdf, dostęp: 27.03.2023 r.

- zmniejszył się w grupach: kobiet (o 0,8 p.p.), długotrwale bezrobotnych (o 7,2 p.p.), osób bez kwalifikacji zawodowych (o 1,1 p.p.), zwolnionych z powodu zakładu pracy (o 0,3 p.p.),
- zwiększył się w grupach: osób do 30 roku życia (1,3 p.p.), osób zamieszkujących wieś (o 1,2 p.p.), pobierających zasiłek (o 0,8 p.p.) oraz kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka (o 0,1 p.p.)¹⁶.

2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA – ZASOBY INSTYTUCJONALNE

Pomoc społeczna realizowana jest w ramach infrastruktury pozostającej w zasobach gmin, powiatów i miast, na terenie których organizowane i świadczone są usługi społeczne. To właśnie infrastruktura świadczy o poziomie dostępności mieszkańców i mieszanek poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego do oferty pomocy wsparcia oraz (re)integracji społecznej. Infrastruktura społeczna jest narzędziem realizacji potrzeb osób zamieszkujących jednostki terytorialne, a w sposób szczególny, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub społecznie wykluczonych.

W ramach oceny zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2022 prezentowane są dane dotyczące jednostek organizacyjnych pomocy społecznej funkcjonujących na terenie województwa pochodzące ze sprawozdawczości tych jednostek.

2.1. Mieszkalnictwo komunalne i socjalne, hospicja

Zasoby mieszkaniowe gminy obejmują mieszkania komunalne oraz socjalne. Warunkiem wnioskowania o mieszkanie komunalne jest osiągnięcie niższych niż przeciętne dochodów, a kryterium określa gmina w drodze uchwały¹⁷ oraz nieposiadanie tytułu prawnego do innego lokalu. Umowy najmu lokalu z założenia zawiera się na czas nieokreślony, jednak możliwe jest jej zawarcie na czas określony, jeśli zażąda tego osoba lokatorska¹⁸.

W 2022 r. w ujęciu rok do roku zwiększyła się liczba mieszkań komunalnych (o 202, tj. 0,4%). O 8,4% spadła liczba złożonych wniosków na mieszkanie komunalne.

Przez lokal socjalny rozumie się lokal nadający się do zamieszkania ze względu na wyposażenie i stan techniczny, jednak lokal ten może być o obniżonym standardzie. Umowę najmu lokalu socjalnego zawiera się na czas określony z osobą, która, tak jak

¹⁶ Źródło: Rynek pracy województwa pomorskiego. Opracowanie miesięczne: Grudzień 2022, dostępny: <https://porp.pl/rynek-pracy-w-grudniu-2022-r-infografika1>, Grudzień 2021, dostępny: <https://porp.pl/rynek-pracy-w-grudniu-2021-r-infografika>, dostęp: 27.03.2023 r.

¹⁷ Art. 21 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 725).

¹⁸ tamże, art. 5 ust. 2.

w przypadku warunków ubiegania się o lokal komunalny, nie ma tytułu prawnego do innego lokalu, a jej dochody nie przekraczają określonych kryteriów¹⁹.

Liczba lokali socjalnych w 2022 r. wyniosła 5079 i było to o 782 mniej (13,3%) niż w roku poprzedzającym ocenę. W przeważającej mierze było to spowodowane znacznym uszczupleniem zasobu miasta Gdańsk – o 723 lokale w ujęciu rok do roku. Zmniejszyła się także liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne – o 8,1% r/r.

Tabela 2. Zasoby komunalne gmin w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
liczba mieszkań komunalnych	49 280	47 753	47 955	202	0,4%
w tym liczba mieszkań socjalnych (lokali)	4 660	5 861	5 079	-782	-13,3%
wnioski złożone na mieszkanie komunalne	3 698	6 282	5 757	-525	-8,4%
osoby oczekujące na mieszkanie socjalne	4 541	4 173	3 834	-339	-8,1%
wyroki eksmisyjne bez wskazania lokalu socjalnego	1 818	1 843	1 370	-473	-25,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

Zakres sprawozdawczości jednostek pomocy społecznej obejmuje infrastrukturę społeczną, w którym wskazują m.in. liczbę funkcjonujących miejsc spotkań dla osób w wieku senioralnym, hospicjów oraz ośrodków dla osób cudzoziemskich.

W 2022 roku liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów i senierek wzrosła do 498, tj. o 31 miejsc (6,6%). Po spadku odnotowanym w 2021 r., liczba hospicjów wróciła do poziomu z 2020 r., kiedy było ich 17. W województwie niezmiennie funkcjonował jeden ośrodek dla osób cudzoziemskich prowadzony na terenie Sopotu.

Tabela 3. Infrastruktura społeczna w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów i senierek	434	467	498	31	6,6%
hospicja	17	16	17	1	6,3%
ośrodki dla osób cudzoziemskich	1	1	1	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

¹⁹ zob. tamże, art. 22 i 23.

2.2. Placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi

Zgodnie z zapisami art. 51 ustawy o pomocy społecznej²⁰ dzienne domy pomocy oraz kluby samopomocy są ośrodkami wsparcia dedykowanymi osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

2022 rok był kolejnym, w którym odnotowano wzrosty wskaźników dotyczących klubów samopomocy. W stosunku do 2021 r. liczba placówek zwiększyła się o 3 (+6,1%), liczba miejsc o 75 (+ 7,0%), zaś liczba osób korzystających w roku o 68 (+4,9%). Natomiast liczba dziennych domów pomocy wróciła do poziomu z 2020 r. tj. 30 placówek, co oznacza wzrost o 1 w porównaniu do 2021 roku. Liczba miejsc oraz liczba korzystających w roku w 2022 r. w stosunku do roku 2021 zwiększyły się odpowiednio o 2,3% i 4,4%.

Środowiskowe domy samopomocy oraz kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w artykule 51a wspomnianej ustawy wskazano jako ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Celem działalności tychże ośrodków jest pomoc w życiu w środowiskach lokalnym i społecznym ukierunkowana na zwiększanie samodzielności życiowej i integrację społeczną.

W 2022 roku przybył 1 środowiskowy dom samopomocy, liczba dostępnych w nich miejsc wzrosła o 8 (0,4%), a liczba osób korzystających w roku o 67 (2,8%). W przypadku klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi liczba placówek oraz miejsc nie uległa zmianie. Wzrosła natomiast o 7 osób (2,0%) liczba korzystających w roku.

Tabela 4. Dienne placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
kluby samopomocy	liczba placówek	46	49	52	3	6,1%
	liczba miejsc	999	1 069	1 144	75	7,0%
	liczba osób w roku	1 127	1 376	1 444	68	4,9%
dzienne domy pomocy	liczba placówek	30	29	30	1	3,4%
	liczba miejsc	902	853	873	20	2,3%
	liczba osób w roku	920	1 102	1 150	48	4,4%
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	liczba placówek	13	12	12	0	bz.
	liczba miejsc	186	186	186	0	bz.
	liczba osób w roku	380	351	358	7	2,0%
środowiskowe domy samopomocy	liczba placówek	69	70	71	1	1,4%
	liczba miejsc	2 125	2 189	2 197	8	0,4%
	liczba osób w roku	2 281	2 366	2 433	67	2,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRIPS-03 oraz MRIPS-06

²⁰ Art. 53 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

Osoby, które z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, nie mogą samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, a także nie można zapewnić tym osobom niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych mogą skorzystać z możliwości umieszczenia w domu pomocy społecznej²¹. DPS świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne zgodnie z indywidualnymi potrzebami osób, uwzględniając wolność, intymność, godność, poczucie bezpieczeństwa, a także sprawność psycho-fizyczną²².

Według danych sprawozdawczości ministerialnej w 2022 r. na terenie województwa funkcjonowało 40 domów pomocy społecznej – względem 2021 r. ubyła 1 placówka i był to kolejny po 2021 rok, kiedy liczba DPS zmniejszyła się. Tym samym ubyło 48 miejsc (1,2% r/r), a liczba osób korzystających w roku spadła do 4,4 tys. (-27, tj. -0,6% r/r). Według danych przekazanych przez jednostki pomocy społecznej liczba osób oczekujących na przyjęcie do DPS według stanu na 31 grudnia w 2022 roku wyniosła 231 (o 3 mniej niż przed rokiem).

Tabela 5. Domy pomocy społecznej i placówki całodobowej opieki w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
domy pomocy społecznej	liczba placówek	42	41	40	-1	-2,4%
	liczba miejsc	4 151	4 093	4 045	-48	-1,2%
	liczba osób w roku	4 481	4 414	4 387	-27	-0,6%
rodzinne domy pomocy	liczba placówek	3	3	2	-1	-33,3%
	liczba miejsc	19	19	16	-3	-15,8%
	liczba osób w roku	19	21	19	-2	-9,5%
placówki całodobowej opieki prowadzone w ramach działalności statutowej i gospodarczej	liczba placówek	85	85	82	-3	-3,5%
	liczba miejsc	2 886	2 894	2 935	41	1,4%
	liczba osób w roku	2 099	2 373	2 496	123	5,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03, MRiPS-05, MRiPS-06.

Ponadto w ustawie o pomocy społecznej wśród zadań należących do wojewody wskazano prowadzenie rejestru domów pomocy społecznej²³. Według stanu na 2 stycznia 2023 r. rejestr obejmował 45 DPS²⁴.

Osoby starsze lub z niepełnosprawnością, którym nie można zapewnić usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania mogą skorzystać z rodzinnego domu pomocy realizującego usługi opiekuńcze i bytowe. Usługi te świadczone są w formie całodobowej przez osobę fizyczną lub podmiot uprawniony dla grupy od 3 do 8 osób²⁵.

²¹ tamże, art. 54.

²² tamże, art. 55.

²³ tamże, art. 22.

²⁴ Źródło: <https://uwgdansk.bip.gov.pl/rejestry-wps/rejestr-domow-pomocy-spoecznej.html>, dostęp: 30.05.2023 r.

²⁵ Art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

W roku oceny ubył 1 rodzinny dom pomocy, liczba miejsc zmniejszyła się o 3 (-15,8%), zaś osób korzystających w roku o 2 (-9,5%).

Wykres 1. Struktura mieszkańców domów pomocy społecznej według typów DPS na 31 grudnia 2022 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-05.

Najliczniejszą grupę osób umieszczonych w DPS w 2022 roku stanowiły osoby przewlekłe psychicznie chore (32,9%). Kolejne dwie grupy osób to osoby przewlekłe somatycznie chore (25,1%) oraz dorośle osoby z niepełnosprawnością intelektualną (24,8%). Osoby z niepełnosprawnością fizyczną stanowiły najmniej, tj. 3,0% ogółu osób przebywających w DPS.

2.3. Placówki dla osób doświadczających przemocy

Interwencja kryzysowa jest świadczeniem niepieniężnym przysługującym osobom i rodzinom niezależnie od posiadanego przez nie dochodu²⁶. Interwencja kryzysowa ma na celu przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. W jej ramach udziela się natychmiastowej pomocy psychologicznej oraz – jeśli wymaga tego sytuacja osoby/rodziny – także poradnictwa socjalnego, prawnego oraz schronienia do 3 miesięcy²⁷.

Interwencja kryzysowa świadczona jest przez ośrodki i punkty interwencji kryzysowej, których w 2022 r. było 17 – o 1 mniej niż w rok wcześniej. Liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie województwa pozostała na poziomie z 2021 r.

²⁶ tamże, art. 36 oraz art. 47.

²⁷ tamże, art. 47.

Tabela 6. Placówki dla osób doświadczających przemocy w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
ośrodki i punkty interwencji kryzysowej	16	18	17	-1	-5,6%
specjalistyczne ośrodki wsparcia	2	2	2	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUW.

2.4. Mieszkania chronione, w tym treningowe i wspierane

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, ze względu na wiek, niepełnosprawność lub chorobę, które potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, z wyłączeniem usług opieki całodobowej, mogą skorzystać z mieszkalnictwa chronionego, w którym pod opieką specjalistów będą przygotowywane do prowadzenia samodzielnego życia lub wspierane w codziennej egzystencji. Ustawowy katalog osób, którym w sposób szczególny dedykowana jest ta forma wsparcia obejmuje: osoby z zaburzeniami psychicznymi, osoby opuszczające pieczę zastępczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy lub schronisko dla nieletnich, osoby pochodzenia cudzoziemskiego, które posiadają status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy²⁸.

W 2022 roku w województwie pomorskim funkcjonowało 67 mieszkań chronionych – było to o 6 (9,8%) więcej niż w roku poprzedzającym ocenę. Najwięcej (procentowo), bo aż 5 przybyło mieszkań treningowych (z 29 w 2021 r. do 34 w 2022 r.; +17,2%).

Wzrost liczby mieszkań przełożył się na większą ogólną liczbę miejsc oraz osób korzystających – odpowiednio o 3,0% i 12,6% r/r. Tak jak w przypadku liczby mieszkań, tak i w kwestii miejsc oraz osób korzystających największe wzrosty dotyczyły mieszkalnictwa treningowego.

Tabela 7. Mieszkalnictwo chronione w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
mieszkania chronione ogółem	mieszkania	61	61	67	6	9,8%
	miejsca	233	236	243	7	3,0%
	korzystający	228	199	224	25	12,6%
mieszkania treningowe	mieszkania	32	29	34	5	17,2%
	miejsca	128	127	133	6	4,7%
	korzystający	121	101	123	22	21,8%
mieszkania wspierane	mieszkania	29	32	33	1	3,1%
	miejsca	105	109	110	1	0,9%
	korzystający	107	98	101	3	3,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03 oraz MRiPS-06.

²⁸ tamże, art. 53.

2.5. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności

W ustawie o pomocy społecznej osobę bezdomną definiuje się jako osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w myśl przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały w myśl przepisów o ewidencji ludności, a ponadto osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania²⁹. Wskazane wyżej osoby mogą skorzystać z usług świadczonych w placówkach dla osób w kryzysie bezdomności takich jak: ogrzewalnie, noclegownie, schroniska oraz schroniska z usługami opiekuńczymi. Schronienie w ogrzewalni lub noclegowni nie wymaga przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania decyzji administracyjnej. Ogrzewalnie są miejscami tymczasowego schronienia, które umożliwiają interwencyjny i bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach z co najmniej miejscami siedzącymi³⁰.

Schronisko dla osób w kryzysie bezdomności zapewnia całodobowe i tymczasowe schronienie oraz usługi w zakresie wzmocnienia aktywności społecznej, wyjścia z bezdomności oraz uzyskania samodzielności życiowej. Przebywanie w schronisku, z wyłączeniem sytuacji nagłych oraz przebywania w schronisku z usługami opiekuńczymi, jest uwarunkowane podpisaniem kontraktu socjalnego. Z kolei schroniska świadczące usługi opiekuńcze zapewniają częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu elementarnych potrzeb życiowych osobom w kryzysie bezdomności, które nie wymagają świadczenia tych usług przez jednostki całodobowej opieki, zakłady opiekuńczo-lecznicze czy zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze³¹.

Porównując dane za lata 2021 i 2022 na ogólnym poziomie należy odnotować ubytek 1 placówki (2,0%) powodujący zmniejszenie o 47 miejsc w placówkach (2,3%). Zasoby w zakresie ogrzewalni pozostały na poziomie sprzed roku. W przypadku noclegowni wystąpił wzrost liczby miejsc o 10 (3,7%), jednak liczba placówek nie uległa zmianie.

Liczba schronisk w 2022 roku wyniosła 19 (wzrost o 1; 5,6% r/r), a ponadto funkcjonowała 1 dodatkowa filia schroniska. Mimo większej niż w roku poprzedzającym ocenę liczby placówek tego typu zakres dostępnych miejsc zmniejszył się o 154 (13,2%). Odwrotna tendencja dotyczyła schronisk z usługami opiekuńczymi – zmniejszyła się liczba placówek (o 2; 15,4%), ale zwiększyła się liczba dostępnych w nich miejsc (o 97; 22,5%).

Tabela 8. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
ogółem	placówki	55	50	49	-1	-2,0%
	miejsca	1977	2045	1998	-47	-2,3%
ogrzewalnie	placówki	9	8	8	0	0

²⁹ tamże, art. 6 pkt. 8.

³⁰ tamże, art. 48a ust. 4.

³¹ tamże, art. 48a ust. 2b.

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
	miejsca	193	181	181	0	bz.
noclegownie	placówki	12	11	11	0	bz.
	miejsca	334	270	280	10	3,7%
schroniska	placówki	24	18	19	1	5,6%
	miejsca	1119	1163	1009	-154	-13,2%
schroniska z usługami opiekuńczymi	placówki	10	13	11	-2	-15,4%
	miejsca	331	431	528	97	22,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUW.

Ponadto w roku oceny w Pomorskiem działały 2 domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (bez zmian r/r), zapewniające usługi interwencyjne, bytowe i opiekuńczo-wspomagające matkom i ojcom z małoletnimi dziećmi oraz innym osobom sprawującym opiekę prawną nad dziećmi³² dysponujące 62 miejscami (bez zmian r/r). W 2022 roku z takich usług skorzystało 111 osób (o 24 osoby, t.j. 38,7% więcej niż w roku poprzedzającym ocenę).

3. EKONOMIA SPOŁECZNA

Zadania samorządu województwa w obszarze ekonomii społecznej dotychczas regulował jedynie art. 21 ust. 4a ustawy o pomocy społecznej, w którym zapisano, że koordynowanie działań na rzecz tego sektora w regionie należy do zadań własnych samorządu województwa³³. Sytuację zmieniły nowe uregulowania prawne – Ustawa o ekonomii społecznej³⁴, która weszła w życie 30 października 2022 roku. Ustawa uregulowała podstawowe zagadnienia związane z obszarem ekonomii społecznej, m.in. definicję przedsiębiorstwa społecznego, zasady funkcjonowania i wspierania oraz nadawania statusu przedsiębiorstwa społecznego czy zasady i formy wspierania rozwoju ekonomii społecznej przez administrację publiczną.

3.1. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej – działania ROPS

Samorząd Województwa Pomorskiego został zaangażowany w proces opiniowania kluczowych w kontekście ekonomii społecznej dokumentów i regulacji prawnych na poziomie krajowym, m.in. w ramach prac nad projektem ustawy o ekonomii społecznej, aktualizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku Ekonomia Solidarności Społecznej oraz projektów dokumentów – wytycznych, które będą obowiązywać w nowej perspektywie finansowej UE w obszarze polityki spójności (2021-2027).

³² Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 17 stycznia 2022 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (Dz. U. poz. 150).

³³ Art. 21 ust. 4a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

³⁴ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. poz. 1812 z późn. zm.).

W 2022 roku powołano Pomorski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej (PKRES). Pełnił on funkcję doradczo-opiniującą ZWP w zakresie działań podejmowanych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w województwie. Zajmował się również współpracą w zakresie organizacji i wdrażania przedsięwzięć w ramach programu rozwoju ekonomii społecznej, planowania i realizacji inicjatyw edukacyjnych, inicjowania, współorganizowania wydarzeń mających na celu rozwój sektora ekonomii społecznej w województwie pomorskim. Ważnym aspektem działań PKRES jest interdyscyplinarne wyznaczanie kierunków rozwoju ES w regionie, uwzględniające zasoby i potrzeby województwa pomorskiego.

Jednym z działań Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej mającym na celu rozwój ekonomii społecznej w województwie pomorskim była realizacja projektu pn. „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022”. Projekt skupia się na działaniach dążących do prowadzenia skutecznej i efektywnej polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej poprzez szereg inicjatyw dostosowanych do poszczególnych odbiorców³⁵.

3.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej

W okresie oceny w województwie funkcjonowały cztery ośrodki wsparcia ekonomii społecznej obejmujące 4 subregiony: południowy, nadwiślański, słupski oraz metropolitalny. OWES-y świadczą przede wszystkim usługi prawne, marketingowe oraz księgowe, a ponadto doradztwo formalno-prawne, zawodowe, psychologiczne, biznesowe, personalne i inne. Ofertę OWES uzupełniają specjalistyczne szkolenia adresowane do organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych, grup nieformalnych, osób indywidualnych oraz jednostek samorządu terytorialnego.

W 2022 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przeprowadził badanie ewaluacyjne pt. „Ewaluacja funkcjonowania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w województwie pomorskim – 2022 r.”³⁶, zrealizowane w ramach projektu „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022”³⁷. Głównym celem badania była opierająca się o klasyczne wymiary ewaluacji (tj. jakość, skuteczność, użyteczność oraz trwałość) ocena wsparcia udzielanego w ramach realizacji projektów.

Średnia ocena wsparcia w wymiarze skuteczności wyniosła 4,5/5,0, a w wymiarze trwałości 4,4/5,0.

³⁵ Więcej o projekcie w podrozdziale 12.4.

³⁶ Z pełną treścią raportu można zapoznać się na stronie internetowej „Pomorska Ekonomia Społeczna”, który dostępny jest pod adresem: <https://es.pomorskie.eu/2023/01/19/ewaluacja-owes-2022-prezentujemy-wyniki-badania/>.

³⁷ Więcej o projekcie w podrozdziale 12.4.

Biorąc pod uwagę wymiar jakości, najlepiej (4,6/5,0) w regionie oceniono wsparcie w postaci dotacji na założenie/ zatrudnienie w PS, zaś najgorzej (3,7/5,0) wsparcie infrastrukturalne i techniczne. W wymiarze użyteczności, zdecydowana większość pomorskich przedsiębiorstw społecznych zadeklarowała, że oferta wsparcia OWES jest dla nich odpowiednia (85,2%).

Natomiast z perspektywy rezultatów wsparcia OWES, 77,5% badanych podmiotów stwierdziło, że dokładnie takie, jakich oczekiwano, 10,5%, że uzyskane wsparcie przerosło ich oczekiwania, zaś pozostali byli zdania, że nie spełniło ich oczekiwań. Przydatność wsparcia dla podmiotów w pięciostopniowej skali oceniono na 4,5.

3.3. Centra integracji społecznej

Centrum integracji społecznej (CIS) jest instytucją realizującą reintegrację zawodową i społeczną poprzez m.in. kształcenie umiejętności niezbędnych do realizacji ról społecznych, nabywanie umiejętności zawodowych, ich podwyższanie i przekwalifikowanie oraz naukę planowania życia, zaspokajania potrzeb i racjonalnego gospodarowania środkami pieniężnymi³⁸. Celem reintegracji zawodowej jest przywrócenie zdolności do zatrudnienia: na otwartym rynku pracy, w podmiocie ekonomii społecznej w tym przedsiębiorstwie społecznym lub samozatrudnienia.

W 2022 roku funkcjonowały 22 CIS, w których zajęcia rozpoczęło 1034 osób (+43,2% r/r), a ukończyło 660 (+19,3% r/r). Należy nadmienić, że liczba osób rozpoczynających zajęcia była najwyższa w dotychczasowej historii sprawozdawczości (tj. od 2009 r.)³⁹. Biorąc pod uwagę grupy uczestników, największa zmiana dotyczyła udziału osób uchodźczych realizujących indywidualny program integracji – w 2022 roku zajęcia w CIS rozpoczęło 61 takich osób, co było wynikiem najwyższym w perspektywie lat 2009-2022. We wskazanym okresie jedynie w dwóch latach wśród uczestników rozpoczynających zajęcia CIS znalazły się osoby uchodźcze – 3 osoby w 2015 r. oraz 1 osoba w 2017 r.

214 (+22 r/r) osób spośród uczestniczących w zajęciach CIS podjęło zatrudnienie u pracodawcy bez zatrudnienia wspieranego, po jednej osobie: skierowano do pracy w Centrum (bez zmian r/r), rozpoczęło działalność gospodarczą (bez zmian r/r) oraz skierowano na staż (-6 r/r), zaś 8 osób nabyło uprawnienia do świadczeń emerytalnych/rentowych (-1 r/r).

³⁸ Art. 3 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2241).

³⁹ Źródło: sprawozdania CIS za lata 2009-2022; CAS.

Tabela 9. Struktura osób uczestniczących w CIS w latach 2020-2022

osoby uczestniczące	rozpoczynające zajęcia			kończące zajęcia		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Ogółem	641	722	1034	540	553	660
osoby w kryzysie bezdomności	27	30	31	22	17	28
osoby uzależnione od alkoholu	76	97	105	69	76	50
osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających	25	22	18	17	13	7
osoby chore psychiczne	29	28	31	30	15	24
osoby długotrwale bezrobotne	182	211	278	140	151	127
osoby zwalniane z zakładów karnych mające trudności w integracji ze środowiskiem	13	17	16	13	6	15
osoby uchodźcze realizujące indywidualny program integracji	0	0	61	0	0	28
osoby z niepełnosprawnością	135	152	163	100	113	118
Inne	154	167	375	149	159	244

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań CIS.

3.4. Kluby integracji społecznej

Kluby integracji społecznej (KIS) prowadzą działania, których celem jest pomoc w znalezieniu zatrudnienia (w dowolnej formie i wymiarze) lub stażu oraz w zakresie poradnictwa prawnego i samopomocy⁴⁰. Uczestnictwo w klubach jest dobrowolne, jednak uwarunkowane realizacją kontraktu socjalnego. Okres uczestnictwa ustala się indywidualnie, a jego zakończenie potwierdza się stosownym zaświadczeniem. Zajęcia prowadzone w KIS mają na celu reintegrację społeczną tj. odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu lokalnej społeczności oraz pełnienia ról społecznych i zawodowych.

W 2022 r. w województwie pomorskim funkcjonowało 13 klubów integracji społecznej, natomiast pod koniec grudnia utworzono, czternasty w województwie, KIS w Tczewie, który rozpoczął działalność na początku stycznia 2023 roku⁴¹. Zajęcia w KIS w roku 2022 na Pomorzu rozpoczęło w sumie 305 osób (+10,1% r/r), a najliczniejszą (1/3 ogółu) grupę uczestników stanowiły osoby z niepełnosprawnością. Kolejny rok z rzędu zmniejszyła się liczba kobiet rozpoczynających udział w KIS – w 2022 r. było ich 196, tj. 64,2% ogółu (rok wcześniej 202, 72,9%). W ujęciu rok do roku zmniejszyła się również liczba osób, które ukończyły zajęcia – w 2022 r. było ich 201 (o 60 osób, tj. 23,0% mniej niż przed rokiem), z czego 67,7% to kobiety (rok wcześniej było ich 69,0%). Najwięcej osób po zakończeniu zajęć KIS ukończyło kurs zawodowy z uzyskaniem kwalifikacji/kompetencji i także w tym przypadku dominowały kobiety (85,3%). Działalność KIS była wspierana przez osoby świadczące pracę wolontarystyczną. W 2022 roku porozumienia zostały zawarte z 16

⁴⁰ Art. 18 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2241).

⁴¹ Źródło: Rejestr Jednostek Pomocy Społecznej.

osobami, z czego 87,5% stanowiły kobiety (rok wcześniej podpisano 6 porozumień z czego 66,7% z kobietami).

Tabela 10. Struktura uczestników KIS w latach 2020-2022

osoby uczestniczące	rozpoczynające zajęcia			kończące zajęcia		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ogółem	346	277	305	314	261	201
osoby z niepełnosprawnością	91	49	102	90	64	52
osoby chore psychiczne	49	32	70	23	17	33
osoby uchodźcze realizujące indywidualny program integracji	0	0	35	0	0	9
osoby długotrwale bezrobotne	75	52	34	53	26	18
osoby uzależnione od alkoholu	19	21	17	12	23	12
osoby w kryzysie bezdomności	21	2	9	23	8	3
osoby bierne zawodowo	8	1	6	1	0	0
rodzice samotnie wychowujący dzieci	13	nd.	5	0	nd	2
osoby niezaradne w prowadzeniu gospodarstwa domowego i opiece nad dziećmi	15	21	nd.	2	21	nd.
osoby uzależnione od narkotyków	1	4	4	0	4	4
osoby zwolnione z zakładu karnego	4	5	4	3	4	4
osoby osadzone w Zakładzie Karnym realizujące program resocjalizacji	9	nd.	nd.	9	nd.	nd.
osoby niepracujące, niezarejestrowane w PUP	2	6	4	2	5	4
osoby niepracujące, zarejestrowane w PUP	3	3	2	3	3	2

źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań KIS

3.5. Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) są wyodrębnionymi organizacyjnie i finansowo placówkami, których oferta dedykowana jest niezdolnym do podjęcia zatrudnienia osobom z niepełnosprawnościami. Celem WTZ jest rehabilitacja społeczno-zawodowa poprzez terapię zajęciową, ukierunkowana na budowanie i przywracanie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia poprzez rozwój umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz sprawności i umiejętności zawodowych niezbędnych dla podjęcia szkolenia zawodowego lub zatrudnienia⁴².

⁴² Art. 10a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 100 z późn. zm.).

W 2022 roku warsztaty terapii zajęciowej funkcjonowały w 19 powiatach województwa – z wyjątkiem Sopotu (tak, jak w roku ubiegłym). W analizowanym okresie w zajęciach WTZ uczestniczyło 1845 osób (o 10 więcej niż w 2021 r.), a roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek zwiększył się o 17,5% przekraczając kwotę 48 mln zł. Według stanu na 31 grudnia 2022 r. w pomorskich WTZ zatrudnione były 663 osoby, tj. o 1,7% więcej niż przed rokiem.

Tabela 11. Wybrane dane dotyczące WTZ w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
osoby uczestniczące	1 868	1 835	1 845	10	0,5%
kadra placówek	727	652	663	11	1,7%
roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek [zł]	39 113 391	40 879 520	48 051 322	7 171 802	17,5%

źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

3.6. Zakłady aktywności zawodowej

Na mocy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 100 z późn. zm.) status zakładu aktywności (ZAZ) może uzyskać wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka utworzona przez gminę, powiat lub organizację pozarządową, której statutowym celem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami. Wśród warunków działalności ZAZ należy wskazać zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami, szczególnie skierowanych przez powiatowe urzędy pracy, posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym lub umiarkowanym (autyzm, upośledzenie umysłowe lub choroba psychiczna⁴³) na poziomie 70% ogółu zatrudnionych w tej jednostce.

Według stanu na koniec grudnia 2022 r. w Pomorskiem, tak, jak w latach ubiegłych, funkcjonowały 2 ZAZy (Czarne, Sztum), zatrudniające 152 osoby ogółem, z czego 77,8% stanowiły osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności. W stosunku rok do roku liczba zatrudnionych ogółem zmniejszyła się o 4 osoby, zaś liczba zatrudnionych OzN wzrosła o 3. Województwo pomorskie charakteryzuje relatywnie niskie w skali kraju zainteresowanie taką formą zatrudniania OzN – zajęło ostatnie miejsce w Polsce pod względem liczby ZAZ (*ex aequo* z województwem lubuskim) oraz przedostatnie miejsce (przed Lubuskim) w przypadku liczby zatrudnionych. Pomorskie osiągnęło jednak stosunkowo wysoki udział zatrudnienia OzN w ZAZ, zapewniający mu 6 miejsce w kraju (wynik ten był także wyższy od średniej krajowej)⁴⁴.

⁴³ W artykule 29 ustęp 1a wspomnianej ustawy dookreślono, że poziom zatrudnienia osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności (z wymienionymi wskazaniem) nie może być wyższy niż 35% ogółu zatrudnionych w jednostce.

⁴⁴ Zob. sprawozdania wojewodów INF-ZPCh ZAZ w II półroczu za lata 2020-2022, Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Tabela 12. Zatrudnienie w zakładach aktywności zawodowej w latach 2020-2022

zatrudnienie	stopień niepełnosprawności	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
ogółem	lekki	1	1	1	bz.	bz.
	umiarkowany	50	53	56	3	5,7%
	znaczny	64	61	61	bz.	bz.
schorzenia szczególne	lekki	0	0	0	bz.	bz.
	umiarkowany	50	53	51	-2	-3,8%
	znaczny	21	20	25	5	25,0%
niewidomi	lekki	0	0	0	bz.	bz.
	umiarkowany	0	0	1	1	-
	znaczny	11	12	10	-2	-16,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań ZAZ; Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

3.7. Przedsiębiorstwa społeczne

Zgodnie z artykułami 3-9 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. poz. 1812 z późn. zm.) status przedsiębiorstwa społecznego mogą posiadać podmioty spełniające określone kryteria, między innymi: 1) muszą prowadzić działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą lub inną działalność o charakterze odpłatnym, 2) nie podlegać kontroli jednostki samorządu terytorialnego, 3) zatrudniać co najmniej 3 osoby na podstawie umowy o pracę (w tym spółdzielczej) w minimalnym wymiarze ½ etatu każda, 4) prowadzić działalność reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizować usługi społeczne 5) posiadać organ konsultacyjno-doradczy. Jeśli zaś PS ma charakter reintegracyjny, w przypadku wspomnianego warunku minimalnego zatrudnienia wynoszącego 3 osoby, co najmniej 30% muszą stanowić osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Przedsiębiorstwo społeczne stawia sobie za cel lokalny rozwój, reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizację usług społecznych⁴⁵.

Według danych pozyskanych przez ROPS z ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w 2022 r. funkcjonowało 111 przedsiębiorstw społecznych powstałych w ramach realizacji projektów ze środków EFS (+20 r/r). 38,7% przedsiębiorstw prowadziły fundacje, 41,4% spółdzielnie socjalne, 12,6% spółki non-profit, a 7,2% stowarzyszenia.

Wchodząca w życie 30 października 2022 r. ustawa o ekonomii społecznej, na mocy art. 12 wskazała wojewodę jako organ nadający status przedsiębiorstwa społecznego w drodze decyzji na wniosek podmiotu ekonomii społecznej⁴⁶. Na nowych zasadach w 2022 roku status przedsiębiorstwa społecznego nadano 8 podmiotom⁴⁷. 7 na 8 podmiotów z nadanym

⁴⁵ Art. 3-9 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. poz. 1812 z późn. zm.).

⁴⁶ tamże, art. 12.

⁴⁷ Na podstawie danych Rejestru Jednostek Pomocy Społecznej.

przez wojewodę statusem PS to takie, które wcześniej znajdowały się w wykazie będącym w dyspozycji ROPS.

Badanie „Ewaluacja funkcjonowania środków wsparcia ekonomii społecznej w województwie pomorskim – 2022 r.”⁴⁸ obejmowało także przedsiębiorstwa społeczne. Według deklaracji, 47,6% przedsiębiorstw działa od 2 do 5 lat, 14,2% prowadzi działalność od roku do 2 lat, zaś po 19,1% przedsiębiorstw działa krócej niż rok oraz dłużej niż 5 lat.

Badane w ramach ww. ewaluacji podmioty ekonomii społecznej na Pomorzu utrzymują się głównie ze świadczenia usług na zlecenie JST oraz innych instytucji publicznych (55,6%), sprzedaży produktów i usług osobom fizycznym (54%), a także firmom prywatnym (47,6%). Najmniej przedsiębiorstw społecznych swoje dochody zawdzięcza udziałom w projektach (3,2%). 50,8% PS planuje rozszerzenie działalności, 44,4% chce utrzymać zakres działalności w obecnym kształcie, zaś pozostali – zakończyć, zawiesić lub ograniczyć działalność. Średnie zatrudnienie w działających na terenie województwa przedsiębiorstwach społecznych wyniosło 11 osób – 1,6% zatrudnia więcej niż 100 osób, 3,2% zatrudnia jedną osobę, a ponad połowa – 10 i mniej osób.

Blisko 80% przedsiębiorstw społecznych w regionie świadczy bądź gotowe jest świadczyć usługi na rzecz obywateli i obywaterek Ukrainy.

3.8. Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnia socjalna jest jednym z rodzajów podmiotów ekonomii społecznej⁴⁹, działającym na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji osób, które są jej członkami/członkiniami oraz pracownikami/pracownicami⁵⁰. Spółdzielnia socjalna łączy działalność przedsiębiorstwa i organizacji pozarządowej.

Według danych Krajowego Rejestru Sądowego w 2022 roku na terenie województwa pomorskiego było 69 zarejestrowanych spółdzielni socjalnych (o 3 mniej niż przed rokiem). Tak jak w roku ubiegłym, funkcjonowały one na terenie 16 powiatów/miast na prawach powiatów, a najwięcej było ich w powiecie chojnickim (9).

Tabela 13. Liczba funkcjonujących spółdzielni socjalnych w powiatach w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r
bytowski	3	3	3	bz.
chojnicki	9	9	9	bz.
człuchowski	7	8	8	bz.

⁴⁸ Z pełną treścią raportu można zapoznać się na stronie internetowej „Pomorska Ekonomia Społeczna”, który dostępny jest pod adresem: <https://es.pomorskie.eu/2023/01/19/ewaluacja-owes-2022-prezentujemy-wyniki-badania/>.

⁴⁹ Art. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. poz. 1812 z późn. zm.).

⁵⁰ Art. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 802).

	2020	2021	2022	r/r
gdański	3	3	3	bz.
kartuski	7	7	7	bz.
kościerski	1	0	0	bz.
kwidzyński	2	1	2	+1
lęborski	0	0	0	bz.
malborski	0	0	0	bz.
nowodworski	2	2	2	bz.
pucki	3	3	3	bz.
słupski	6	6	6	bz.
starogardzki	0	0	0	bz.
sztumski	4	4	4	bz.
tczewski	2	3	3	bz.
wejherowski	2	2	4	+2
Gdańsk	7	6	5	-1
Gdynia	7	7	3	-4
Słupsk	4	4	3	-1
Sopot	4	4	4	bz.
ogółem	73	72	69	-3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Rejestru Sądowego (ekrs.ms.gov.pl)

Według danych pochodzących ze sprawozdawczości jednostek samorządu terytorialnego w 2022 roku funkcjonowało 20 spółdzielni socjalnych (o 4; 25,0% więcej niż w roku poprzedzającym ocenę), których założycielem lub członkiem jest JST. Stan zatrudnienia na koniec 2022 r. wyniósł 244 osoby (79 osób; 47,9% r/r), w tym 160 osób stanowiły osoby pozostające bez zatrudnienia, osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby usamodzielniane.

Tabela 14. Spółdzielnie socjalne, dla których JST jest założycielem lub członkiem latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
spółdzielnie socjalne	15	16	20	4	25,0%
osoby zatrudnione (stan na 31 grudnia)	192	165	244	79	47,9%
w tym liczba osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych (stan na 31 grudnia)	98	109	160	51	46,8%

źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

4. OSOBY W WIEKU SENIORALNYM

Niekorzystna sytuacja demograficzna jest jednym z poważniejszych wyzwań współczesnej polityki społecznej. W województwie od 2020 r. występuje ubytek naturalny ludności, choć wskaźnik ten jest najniższy w kraju i niższy od średniej dla kraju (w 2021 r. wyniósł

odpowiednio -2,01% i -4,95%)⁵¹. Z roku na rok rośnie współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi – w 2021 r. wyniósł 26,8%; było to o 0,7 p. p. więcej niż przed rokiem⁵². Tendencje demograficzne mają charakter ciągły, co potwierdza m.in. rosnąca liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 0-14 lat (2011 r. – 75, 2021 r. – 103⁵³). Ponadto, zgodnie z prognozą demograficzną przygotowaną przez Ministerstwo Finansów⁵⁴ odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w kraju wzrośnie z 22,0% w 2019 r. do 33,5% w 2080 r. W analogicznym okresie zmaleje natomiast odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym (odpowiednio o 0,5 pp. i 11,1 pp.).

W województwie pomorskim w grudniu 2021 r. 143 na 1000 emerytek i emerytów pracowało⁵⁵. Z kolei wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 60-89 lat w naszym regionie w 2021 r. wyniósł 16,8 i pod względem wysokości był to trzeci wynik w kraju⁵⁶. Ponadto współczynnik zgonów (liczba zgonów na 1000 osób w grupie wiekowej) osób w wieku 60 i więcej lat w 2021 r. wyniósł 43,4⁵⁷ - najwyższy wskaźnik w kraju. Pomorskie ze wskaźnikiem 110 zajmuje drugie miejsce w kraju pod kątem liczby osób 60+ pobierających zasiłki stałe przypadających na 10 tys. osób w wieku 60+⁵⁸. Tendencje demograficzne są jedną z przyczyn rosnącego popytu usług opiekuńczych i zdrowotnych świadczonych na rzecz osób w wieku senioralnym, zaś wyzwaniem nierówności w dostępie oraz odpowiednia (wysoka) jakość świadczonych usług. Sytuacja demograficzna i związana z osobami w wieku senioralnym stanowi zatem zasób i potencjał rozwojowy.

4.1. Działania Samorządu Województwa Pomorskiego dedykowane seniorom

Zarząd Województwa Pomorskiego ogłasza rokrocznie otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych dla organizacji pozarządowych na działania na rzecz seniorów i środowisk kombatanckich. W 2022 roku w celu rozwijania oferty aktywności społecznej dla seniorów i seniorek dofinansowano 22 oferty złożone w konkursie pn. „Aktywność społeczna i obywatelska Seniorów”.

Wiodącym tematem zorganizowanego w 2022 r. spotkania Pomorskiego Forum Uniwersytetów Trzeciego Wieku były „Aktualne problemy prawno-organizacyjne i finansowe w zakresie funkcjonowania uniwersytetów, ich roli i znaczenia w życiu osób starszych oraz refleksje z badań środowiska UTW podczas i po pandemii COVID-19”. Zorganizowano także

⁵¹ Dane BDL GUS, dostęp: 14.11.2022 r.

⁵² tamże, dostęp: 29.11.2022 r.

⁵³ Dane NSP 2021 GUS.

⁵⁴ *Prognoza wpływów i wydatków Funduszu Emerytalnego do 2080 roku*, Departament Statystyki i Prognoz Aktuariatnych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, s. 13–14.

⁵⁵ *Pracujący emeryci – XII 2021*, Departament Statystyki i Prognoz Aktuariatnych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, s. 2–3.

⁵⁶ *Sytuacja osób starszych w Polsce w 2021 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Warszawa, Białystok 2022, s. 27.

⁵⁷ tamże, s. 21.

⁵⁸ tamże, s. 36.

Konferencję Informacyjno-Edukacyjną adresowaną do osób w wieku senioralnym pn. „Silne organizacje senioralne, czyli jak działać sprawnie i skutecznie” oraz Konferencję Regionalną Pomorskiej Delegatury Obywatelskiego Parlamentu Seniorów.

Ponadto wspierano partycypację społeczną i obywatelską osób starszych poprzez działania animacyjne i doradcze. Podczas Festiwalu Pracy i Aktywności Seniorów upowszechniano i promowano działalność osób w wieku senioralnym i politykę senioralną w województwie pomorskim. Zorganizowano IX Pomorskie Forum Rad Seniorów (udział wzięło 120 przedstawicieli i przedstawicielek Rad Seniorów), a także 6 spotkań członków i członkiń Pomorskiej Rady ds. Polityki Senioralnej.

W ramach działań informacyjno-edukacyjnych wydano: 2 edycje specjalnego dodatku Informator dla Seniorów „Pomorski Senior”, 2 edycje specjalnego dodatku Informator dla Seniorów „Zawsze Senior”, 2 rodzaje Poradników dla Seniora: 1) Zdrowie, 2) Prawo (po 1,5 tys. egzemplarzy każdy), opracowany przez Pomorską Radę do spraw Polityki Senioralnej „Poradnik dla Seniorów oraz ich przyjaciół i opiekunów” (4 tys. egzemplarzy).

W 2022 r. po raz piąty zorganizowano Konkurs o nagrodę Marszałka Województwa Pomorskiego „Pomorskie dla Seniora”, którego celem jest promowanie i upowszechnianie aktywności osób w wieku senioralnym oraz polityki na rzecz osób starszych. W Konkursie wyróżniono seniorów i seniorki, pracodawców i pracodawczynie, a także osoby podejmujące szczególnie wartościowe i skuteczne inicjatywy na rzecz osób w wieku senioralnym. Wyłoniono 35 laureatów i laureatek w trzech kategoriach, których uhonorowano na 24 powiatowych uroczystościach z udziałem około 10 tys. osób.

4.2. Uniwersytety trzeciego wieku

Główny Urząd Statystyczny w sprawozdaniu z działalności Uniwersytetów Trzeciego Wiek za rok akademicki 2021/2022 przyjął, że UTW są jednostkami działającymi przede wszystkim na rzecz seniorów, skupiającymi te osoby w formie zorganizowanej i sformalizowanej. Zakres ich działalności obejmuje edukację, aktywizację lub integrację osób starszych⁵⁹.

Zainteresowanie uczestnictwem w zajęciach Uniwersytetów trzeciego wieku wciąż jest wysokie – w 2022 roku liczba słuchaczy i słuchaczek wyniosła 10493. W stosunku do 2021 r. wzrosła o 34,7% (2,7 tys.). Nie zmieniła się natomiast liczba UTW – zarówno w 2021 r., jak i 2022 r. w województwie funkcjonowało ich 49.

Tabela 15. Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach w latach 2020-2022

powiat	2020	2021	2022	r/r
bytowski	1	1	1	bz.
chojnicki	2	2	2	bz.
człuchowski	1	1	1	bz.

⁵⁹ Formularz sprawozdania UTW-1, Główny Urząd Statystyczny.

powiat	2020	2021	2022	r/r
gdański	3	2	4	2
kartuski	2	3	3	bz.
kościerski	1	0	0	bz.
kwidzyński	0	0	0	bz.
lęborski	2	3	2	-1
malborski	1	2	2	bz.
nowodworski	0	1	1	bz.
pucki	1	2	3	1
słupski	2	3	3	bz.
starogardzki	1	2	2	bz.
sztumski	1	1	1	bz.
tczewski	3	3	3	bz.
wejherowski	4	3	4	1
Gdańsk	7	11	10	-1
Gdynia	4	5	3	-2
Słupsk	2	2	2	bz.
Sopot	2	2	2	bz.
ogółem	40	49	49	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS.

4.3. Rady seniorów

Nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym w 2013 roku wprowadziła zapis pozwalający na tworzenie rad seniorów. Wprawdzie rady seniorów (rady ds. seniorów) funkcjonowały już wcześniej (np. pierwsza w Polsce Rada ds. Seniorów w Gdyni), ale nie były osadzone w obowiązujących przepisach prawa. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym „gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej”⁶⁰. Rady seniorów zgodnie z ustawą, mogą powstawać z inicjatywy własnej rady gminy lub też na wniosek zainteresowanych środowisk. Mają one charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny.

W 2022 roku wzrosła do 45 (o 2 więcej niż w 2021 r.) liczba gmin w województwie pomorskim, które utworzyły ciało o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym – gminną radę seniorów, tym samym 37% pomorskich gmin w roku oceny posiadało radę seniorów. Największy odsetek rad seniorów posiadają miasta na prawach powiatu (100%), najmniejszy gminy wiejskie (21%) – jedynie 18 z 81 gmin wiejskich ma radę seniorów. Rady seniorów powołano w 67% gmin miejskich (12 spośród 18) oraz w 55% gmin miejsko-wiejskich (11 spośród 20).

Spośród 45 działających w województwie pomorskim rad seniorów 43 zostały powołane uchwałą rady gminy na podstawie art. 5c ustawy o samorządzie gminnym. Statuty tych rad

⁶⁰ Art. 5c ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023r. poz. 40 z późn. zm.).

oraz akty powołujące są publikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego. Dwie pomorskie rady zostały powołane Zarządzeniem na podstawie art. 5 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz art. 30.1 ustawy o samorządzie gminnym. W województwie pomorskim funkcjonują trzy powiatowe rady seniorów – w powiecie chojnickim, kartuskim oraz słupskim, a także Pomorska Rada ds. Polityki Senioralnej.

Niewątpliwym liderem w zakresie obywatelskości seniorów jest powiat słupski. W powiecie tym 100% samorządów gminnych (w 2021 roku było to 90%) korzysta ze wsparcia rady seniorów w realizacji polityki senioralnej.

4.4. Dienne Domy i Kluby Senior+

Od 2015 roku Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (obecnie Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej) realizuje program wieloletni „Senior+” (do 2017 roku był to program „Senior-WIGOR”) skierowany do jednostek samorządu terytorialnego. Celem strategicznym programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym poprzez dofinansowanie rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym. Celem operacyjnym jest zapewnienie wsparcia osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60+ w formie organizowania czasu wolnego, w tym fizjoterapię (kinezyterapię) i ofertę opiekuńczą, a także działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego⁶¹.

W ramach Programu w trybie otwartego konkursu ofert jednostki samorządu, których strategię rozwoju pomocy społecznej uwzględniają rozwój infrastruktury dla osób starszych lub nie posiadają innej infrastruktury pomocy społecznej tego typu, mogą ubiegać się o wsparcie finansowe tworzenia i funkcjonowania Dziennych Domów „Senior+” oraz Klubów „Senior+”.

Wsparcie oferowane w formie Klubów „Senior+” ma motywować seniorów i seniorki do podejmowania działań samopomocowych i wolontarystycznych na rzecz innych. Klub powinien zapewniać minimalnie 20-godzinną ofertę usług w tygodniu, którą w ramach współpracy z innymi instytucjami i organizacjami może rozszerzyć o usługi świadczone poza swoją siedzibą.

W 2022 roku w województwie funkcjonowało 45 klubów (o 6 więcej niż rok wcześniej), które dysponowały 931 miejscami (+14,1% r/r). Nowe Kluby otwarto w Kartuzach, Rumii, Gniewie, Smołdzinie, Tuchomiu oraz Słupsku (gmina wiejska).

⁶¹ Uchwała nr 191 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Senior+” na lata 2021-2025 (M.P. z 2021 r. poz. 10).

Tabela 16. Kluby Senior+ w powiatach w latach 2020-2022

powiat	gminy	liczba	2020	2021	2022
bytowski	Czarna Dąbrówka, Tuchomie (2), Parchowo	klubów	2	3	4
		miejsc	55	71	86
chojnicki	Chojnice	klubów	0	1	1
		miejsc	0	18	18
człuchowski	Koczała, Rzeczenica, Człuchów (2), Przechlewo, Czarne	klubów	6	6	6
		miejsc	115	115	115
gdański	Kolbudy (2), Przywidz, Cedry Wielkie	klubów	4	4	4
		miejsc	85	85	85
kartuski	Chmielno, Kartuzy	klubów	1	1	2
		miejsc	15	15	45
kościerski	Stara Kiszewa	klubów	1	1	1
		miejsc	15	15	15
kwidzyński	Sadlinki, Prabuty	klubów	2	2	2
		miejsc	60	60	60
lęborski	Wicko	klubów	1	1	1
		miejsc	15	15	15
malborski	Miłoradz	klubów	1	1	1
		miejsc	40	40	40
nowodworski	Nowy Dwór Gdański	klubów	1	1	1
		miejsc	20	20	20
pucki	Puck	klubów	1	1	1
		miejsc	10	10	10
słupski	Słupsk (2), Smołdzino (3), Damnica	klubów	4	4	6
		miejsc	74	74	99
starogardzki	Skarszewy, Starogard Gdański	klubów	2	2	2
		klubów	38	38	38
sztumski	Dzierzgoń (2), Sztum, Mikołajki Pomorskie	miejsc	4	4	4
		klubów	90	90	90
tczewski	Pelplin (2), Tczew, Gniew, Morzeszczyn	miejsc	4	4	5
		klubów	80	80	95
wejherowski	Linia, Reda, Rumia	miejsc	2	2	3
		klubów	30	30	60
Gdynia		klubów	1	1	1
		miejsc	40	40	40
SUMA		klubów	37	39	45
		miejsc	782	816	931

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu otwartych placówek Senior+, senior.gov.pl.

Z kolei Dzielne Domy „Senior+” funkcjonują w systemie 8-godzinowym (minimum), od poniedziałku do piątku, w wymiarze 40 godzin tygodniowo. Nastawione są na udzielanie pomocy w czynnościach dnia codziennego, w tym zapewnienie gorącego posiłku. W ofercie ośrodków wsparcia tego typu znajdują się m.in. usługi: edukacyjne, kulturalno-oświatowe, sportowo-rekreacyjne, fizjoterapeutyczne (kinezyterapia), aktywizacji społecznej oraz terapii zajęciowej.

Tak jak Klub Senior+, Dzienny Dom „Senior+” może rozszerzyć ofertę o usługi innych instytucji i organizacji świadczone poza swoją siedzibą.

W 2022 roku działało 17 Dziennych Domów „Senior+” dysponujących 357 miejscami.

W stosunku do roku poprzedzającego ocenę, w województwie przybył 1 ośrodek wsparcia (Gdynia), który zwiększył ogólną liczbę miejsc w tego typu placówkach w województwie o 22 (6,6%).

Tabela 17. Dzielne Domy Senior+ w powiatach w latach 2020-2022

powiat	gminy	liczba	2020	2021	2022
bytowski	Bytów, Tuchomie	domów	2	2	2
		miejsc	30	30	30
chojnicki	Czersk	domów	1	1	1
		miejsc	20	20	20
kościerski	Kościerzyna, Stara Kiszewa	domów	2	2	2
		miejsc	30	30	30
kwidzyński	Kwidzyn, Ryjewo	domów	2	2	2
		miejsc	55	55	55
pucki	Puck	domów	1	1	1
		miejsc	20	20	20
starogardzki	Skarszewy, Starogard Gdański	domów	2	2	2
		miejsc	60	60	60
sztumski	Dzierzgoń	domów	1	1	1
		miejsc	25	25	25
tczewski	Pelplin (2),Gniew	domów	3	3	3
		miejsc	50	50	50
	Gdańsk	domów	2	2	2
		miejsc	45	45	45
	Gdynia	domów	0	0	1
		miejsc	0	0	22
	SUMA	domów	16	16	17
		miejsc	335	335	357

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu otwartych placówek Senior+, senior.gov.pl.

5. RÓWNE TRAKTOWANIE

5.1. Kobiety

Uchwałą nr 614/261/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z 24 czerwca 2021 r. powołano Pomorski Zespół do spraw Kobiet jako organ doradczo-konsultacyjny działający przy Zarządzie Województwa Pomorskiego. Zespół liczy 22 Członkinie i Członków, składający się z ekspertek i ekspertów z zakresu równego traktowania reprezentujących środowiska pracodawców, organizacji pozarządowych, samorządów czy nauki, powołanych na 3-letnią kadencję.

Głównym celem działania Zespołu jest podnoszenie świadomości dotyczącej równego traktowania w zakresie pracy, płacy i awansu zawodowego kobiet, monitorowanie i analizowanie potrzeby kobiet związanych z wyrównywaniem ich szans zawodowych i ekonomicznych. Wśród działań Zespołu można także wskazać analizowanie aktywności organizacji, samorządów i innych podmiotów w zakresie praktyk równościowych, opracowywanie informacji o sytuacji w regionie w zakresie równości praw kobiet i mężczyzn oraz diagnozowanie barier i rekomendowanie systemu promowania praktyk i polityk równościowych w tym zakresie.

W 2022 r. Pomorski Zespół ds. Kobiet przygotował 4 stanowiska/rekomendacje działań, które zostały przedstawione ZWP:

- w sprawie wpływu na sytuację kobiet nowowprowadzonych przepisów z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz stosowania dotychczas obowiązujących;
- w sprawie konsekwencji zmian podatkowych wprowadzonych Polskim Ładem dla samotnych rodziców;
- w sprawie rekomendacji podjęcia działań na rzecz przyjęcia przez SWP oraz samorządy lokalne Europejskiej Karty Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym;
- w sprawie sytuacji opiekunów rodzinnych i feminizacji opiekuńczości.

Ponadto Zespół do spraw Kobiet, we współpracy z GUS, przygotowuje m.in. diagnozę w zakresie sytuacji kobiet na rynku pracy, opracowanie dotyczące kobiet na stanowiskach zarządczych w biznesie oraz kobiet w polityce.

5.2. Integracja imigrantów i imigrantek

W 2022 roku SWP rozpoczął realizację międzynarodowego projektu EU-BELONG w ramach Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, którego celem jest poprawa włączenia społeczno-ekonomicznego migrantów i migrantek oraz poczucia przynależności poprzez opracowanie regionalnych strategii integracyjnych w oparciu o silne podejście międzykulturowe.

Ponadto 9 grudnia 2022 r. SWP zorganizował konferencję „Wyzwania regionalnej polityki społecznej w obliczu kryzysów humanitarnych”, która była przestrzenią do dyskusji nad aktualnymi i priorytetowymi zagadnieniami z obszaru polityki społecznej w regionie i w kraju. Podczas wydarzenia samorządowcy i samorządczynie, przedstawiciele i przedstawicielki świata nauki, organizacji sektora społecznego i administracji publicznej przedstawili swoje spojrzenie na wyzwania społeczne, polityczne i gospodarcze w dobie kryzysu humanitarnego/migracyjnego w Polsce. Główną częścią wydarzenia była debata „Polska krajem imigracji – wyzwania społeczne, polityczne i gospodarcze” podczas, której została przedstawiona retrospektywa pierwszych tygodni wojny w Ukrainie oraz wydarzeń z pogranicza polsko-białoruskiego.

W obszarze integracji imigrantów i imigrantek w odpowiedzi na agresję zbrojną Rosji przeciwko Ukrainie, Zarząd Województwa podjął także działania i uzyskał zgodę Komisji Europejskiej na utworzenie 14 Osi Priorytetowej – Integracja imigrantów, dedykowanej wsparciu obywateli i obywaterek Ukrainy w województwie pomorskim. Uruchomiono wsparcie w ramach 3 projektów nadzwyczajnych: 1) „Wsparcie Ukraińskich imigrantów w Pomorskiem”, 2) „Pomorskie dla ukraińskich nauczycieli” oraz 3) „Pomorskie z Ukrainą”⁶².

Projekt „Wsparcie Ukraińskich imigrantów w Pomorskiem” dotyczy szkoleń zawodowych realizowanych przez pomorskie medyczne szkoły policealne umożliwiających zdobycie lub dostosowanie kwalifikacji w zawodach około medycznych do potrzeb rynku pracy oraz umiejętności porozumiewania się w języku polskim (w tym język branżowy). Projekt w okresie 1 września 2022 r. – 31 października 2023 r. realizuje Departament Zdrowia UMWP, a szacowany koszt projektu to 1 mln zł. W 2022 r. zakupiono materiały i pomoce dydaktyczne oraz sprzęt niezbędny do przeprowadzenia szkoleń zawodowych, a w grudniu rozpoczęto rekrutację osób uczestniczących.

Projekt „Pomorskie dla ukraińskich nauczycieli” zrealizowany przez Departament Edukacji i Sportu UMWP obejmował kursy języka polskiego w formie stacjonarnej i on-line dla nauczycieli i nauczycielek z Ukrainy. Wsparciem objęto 148 osób.

6. DANE O OSOBACH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA

Ustawowo pomoc społeczną rozumie się jako instytucję polityki społecznej państwa, której celem jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie mogą samodzielnie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości⁶³. Celem podejmowanych w ramach pomocy społecznej działań jest życiowe usamodzielnienie osób i rodzin oraz ich integracja ze środowiskiem.

Liczba osób, które w 2022 r. skorzystały ze wsparcia (świadczenia pieniężne i niepieniężne, praca socjalna) wyniosła 111,8 tys. i było to o 9,5 tys. (7,9%) mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. Biorąc pod uwagę liczbę rodzin, w analizowanym okresie ze wsparcia skorzystało ich 54,3 tys., tj. o 6,1% mniej w 2021 r. Niemal 60% rodzin odpływających z systemu pomocy społecznej stanowiły te, które zamieszkują wsie.

⁶² Więcej o projekcie „Pomorskie z Ukrainą” w podrozdziale 12.6.

⁶³ Art. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

Wykres 2. Liczba osób korzystających ze wsparcia i ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRIPS-03-R.

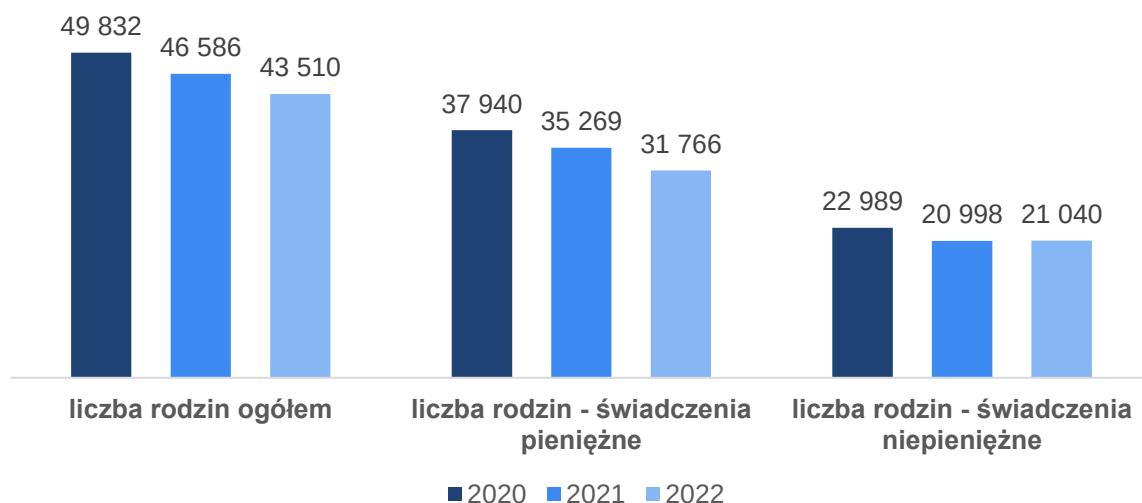
W 2022 r. liczba osób w rodzinach ze świadczeniami wyniosła 89,3 tys. i było to o 5,9 tys. (6,2%) mniej niż w 2021 r. Natomiast liczba rodzin, które uzyskały świadczenia wyniosła 43,5 tys., tj. o 3,1 tys. (6,6%) mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. 39,9% ogólnego odnotowanego ubytku w stosunku rok do roku stanowiły rodziny zamieszkujące wsie.

Uzyskanie uprawnienia do świadczeń pieniężnych podlega spełnieniu dwóch warunków: dochodu, który nie przekracza kryterium (od 1 stycznia 2022 r. dla osoby samotnie gospodarującej wynosiło 776 zł, zaś dla osoby w rodzinie 600 zł⁶⁴) oraz wystąpienie co najmniej jednego z powodów uzasadniających udzielenie pomocy społecznej, wymienionych w art. 7 pkt. 2-15 ustawy o pomocy społecznej⁶⁵. Zakres świadczeń pieniężnych i niepieniężnych określono w art. 36 wspomnianej ustawy⁶⁶.

⁶⁴ Obowiązujące od 1 stycznia kryteria dochodowe uległy podwyższeniu na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2021 roku w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. poz. 1296).

⁶⁵ Należą do nich: sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w RP status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

⁶⁶ Świadczenia pieniężne: zasiłki – stały, okresowy, celowy, specjalny zasiłek celowy; zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie, pomoc na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki, świadczenie na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd. Świadczenia niepieniężne: praca socjalna, bilet kredytowany, składki na ubezpieczenie społeczne/zdrowotne, pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

Wykres 3. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2020-2022

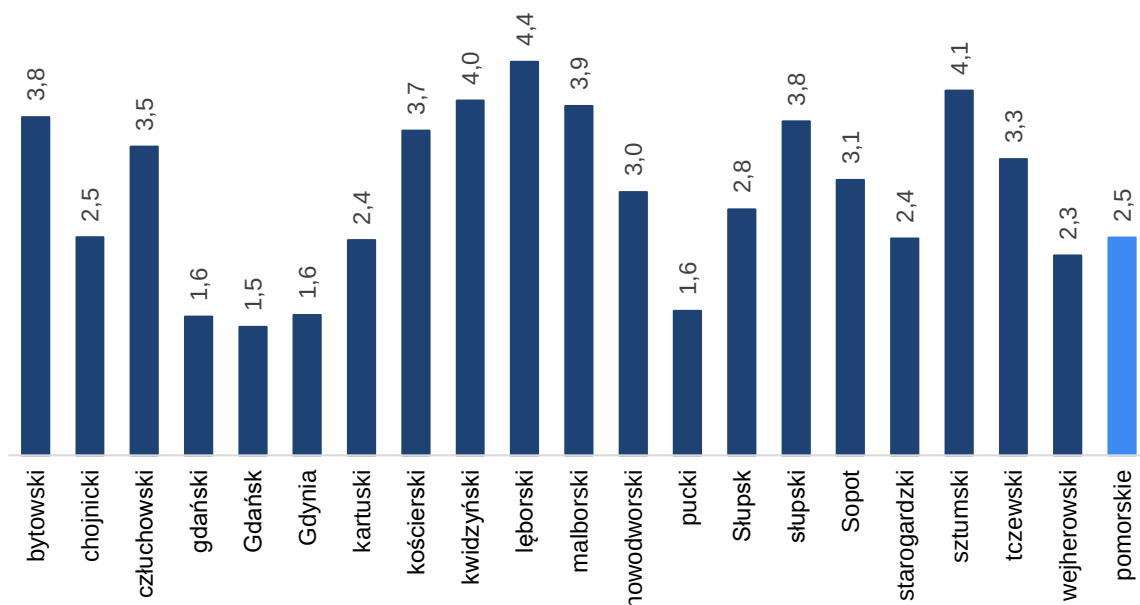
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

Analizując dane za rok 2021 i 2022 należy wskazać, że liczba rodzin pobierających świadczenia pieniężne zmniejszyła się o nieco ponad 3,5 tys. (9,9%), zaś liczba rodzin ze świadczeniami niepieniężnymi zwiększyła się o 42 (0,2%). Odsetek rodzin zamieszkujących na wsi pobierających świadczenia pieniężne i niepieniężne w 2022 r. wyniósł odpowiednio 42,9% oraz 35,3%.

Wskaźnik deprivacji lokalnej wylicza się jako stosunek liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenie z pomocy społecznej do ogólnej liczby osób zamieszkujących daną jednostkę terytorialną⁶⁷. W roku oceny 2,5% ludności regionu uzyskało świadczenia z pomocy społecznej – w stosunku do 2021 r. odsetek ten zmniejszył się o 0,1 pp. Ponadto tylko w trzech powiatach był on wyższy niż 4,0% – w roku poprzedzającym ocenę takich powiatów było 5.

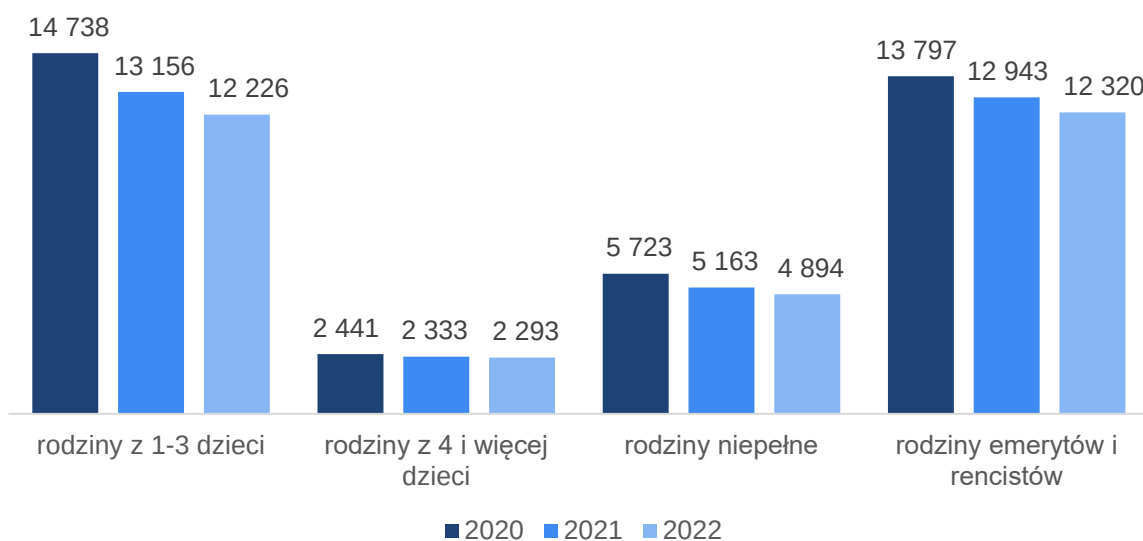
Analizując jednak zmiany na poziomie powiatów należy wskazać, że w przypadku trzech (bytowski, człuchowski oraz w Sopocie) wskaźnik ten był wyższy niż przed rokiem. W największym stopniu wskaźnik deprivacji lokalnej w ujęciu rok do roku zmniejszył się w powiecie kwidzyńskim – o 0,4 pp.

⁶⁷ Wyliczenia wskaźnika znajdujące się w dalszej części opracowania opierały się o liczbę osób, którym przyznano decyzją świadczenie w 2022 r. oraz ostatni dostępny stan ludności tj. na 30 czerwca 2022 r.

Wykres 4. Wskaźnik deprywacji lokalnej w podziale na powiaty w 2022 roku [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R oraz danych BDL GUS.

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej tj. ze świadczeń oraz pracy socjalnej maleje z roku na rok. W roku oceny liczba rodzin z 1-3 dziećmi korzystających z pomocy społecznej wyniosła 12,2 tys. (-930; -7,1% r/r), rodzin z minimum 4 dzieci 2,3 tys. (-40; -1,7%), rodzin niepełnych 4,9 tys. (-269; -5,2%), a rodzin osób na emeryturze i rencie 12,3 tys. (-623; -4,8%). W kontekście dokonujących się zmian demograficznych, warto odnotować, że w 2022 roku po raz pierwszy od 2007 roku liczba rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej była wyższa niż liczba rodzin z 1-3 dziećmi.

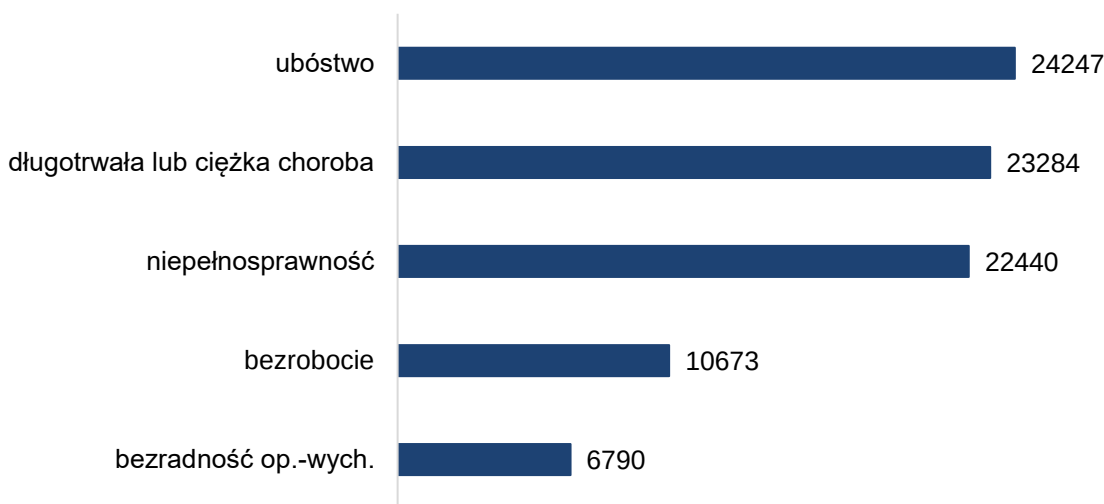
Wykres 5. Typologia rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

6.1. Powody przyznania pomocy

Osoba lub rodzina mogą korzystać z pomocy społecznej z powodów wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej (patrz w przypisie 65), jednak w sprawozdawczości wykazuje się trzy główne dotyczące danej osoby/rodziny. Niezmiennie, trzy najczęstsze powody przyznania pomocy to ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. Ze względu na ubóstwo z pomocy społecznej w 2022 r. skorzystało 24,3 tys. rodzin (spadek o 1,5 tys., tj. 5,7% r/r), z czego 41,8% zamieszkiwało wieś, z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby 23,2 tys. (-1,1 tys., tj. 4,4% r/r), z czego 35,2% stanowiły rodziny wiejskie, natomiast ze względu na niepełnosprawność objęto pomocą 22,4 tys. rodzin (o 1,4 tys., tj. 6,0% mniej niż w 2021 r.), a odsetek zamieszkujących wieś osiągnął wartość 38,4%.

Wykres 6. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc według najczęściej wskazywanych powodów w 2022 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

Największy odpływ rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2022 r. w stosunku do 2021 r. dotyczył sieroctwa (-28,6%), zaś w przypadku osób korzystających największy ubytek wystąpił w przesłance „przemoc w rodzinie” (-16,2%). Największy wzrost osób oraz rodzin korzystających z pomocy w 2022 r. dotyczył osób doświadczających trudności w integracji, które otrzymały statusu uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy: liczba osób wzrosła z 42 do 304 (+623,8%), zaś liczba rodzin z 25 do 142 (+468,0%), co bez wątpienia było związane z agresją zbrojną Rosji na Ukrainę. Warto odnotowania są także zmiany w przesłance „klęska żywiołowa lub ekologiczna” – w latach 2020 i 2021 nikomu nie przyznano pomocy z tego tytułu, zaś w 2022 r. takich osób było 50 (19 rodzin, wszystkie zamieszkiwały wieś).

Tabela 18. Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
ubóstwo					
rodziny	28023	25704	24247	-1457	-5,7%
osoby w rodzinach	56753	49498	47753	-1745	-3,5%
długotrwała lub ciężka choroba					
rodziny	24 980	24 361	23 284	-1 077	-4,4%
osoby w rodzinach	44 285	41 689	39 494	-2 195	-5,3%
niepełnosprawność					
rodziny	25 476	23 878	22 440	-1 438	-6,0%
osoby w rodzinach	45 634	40 458	37 907	-2 551	-6,3%
bezrobocie					
rodziny	13 102	12 369	10 673	-1 696	-13,7%
osoby w rodzinach	34 053	31 423	27 450	-3 973	-12,6%
bezradność op.-wych.					
rodziny	8 618	7 558	6 790	-768	-10,2%
osoby w rodzinach	29 063	25 506	23 235	-2 271	-8,9%
alkoholizm					
rodziny	5 008	4 829	4 581	-248	-5,1%
osoby w rodzinach	7 315	6 907	6 544	-363	-5,3%
potrzeba ochrony macierzyństwa					
rodziny	5 213	4 537	4 336	-201	-4,4%
osoby w rodzinach	26 829	23 374	22 669	-705	-3,0%
bezdомność					
rodziny	3 209	3 318	3 307	-11	-0,3%
osoby w rodzinach	3 363	3 443	3 444	1	„68
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego					
rodziny	804	806	681	-125	-15,5%
osoby w rodzinach	1 128	1 095	919	-176	-16,1%
przemoc w rodzinie					
rodziny	772	660	563	-97	-14,7%
osoby w rodzinach	2 595	2 346	1 966	-380	-16,2%
narkomania					
rodziny	351	366	392	26	7,1%
osoby w rodzinach	472	495	556	61	12,3%
sytuacja kryzysowa					
rodziny	327	242	331	89	36,8%
osoby w rodzinach	830	548	850	302	55,1%
zdarzenie losowe					
rodziny	333	233	303	70	30,0%
osoby w rodzinach	779	637	737	100	15,7%
trudności w integracji osób z doświadczeniem migracji					
rodziny	3	25	142	117	468,0%
osoby w rodzinach	9	42	304	262	623,8%
klęska żywiołowa lub ekologiczna					
rodziny	0	0	19	19	-
osoby w rodzinach	0	0	50	50	-

68 Wartość zbyt niska, aby możliwe było jej zaprezentowanie.

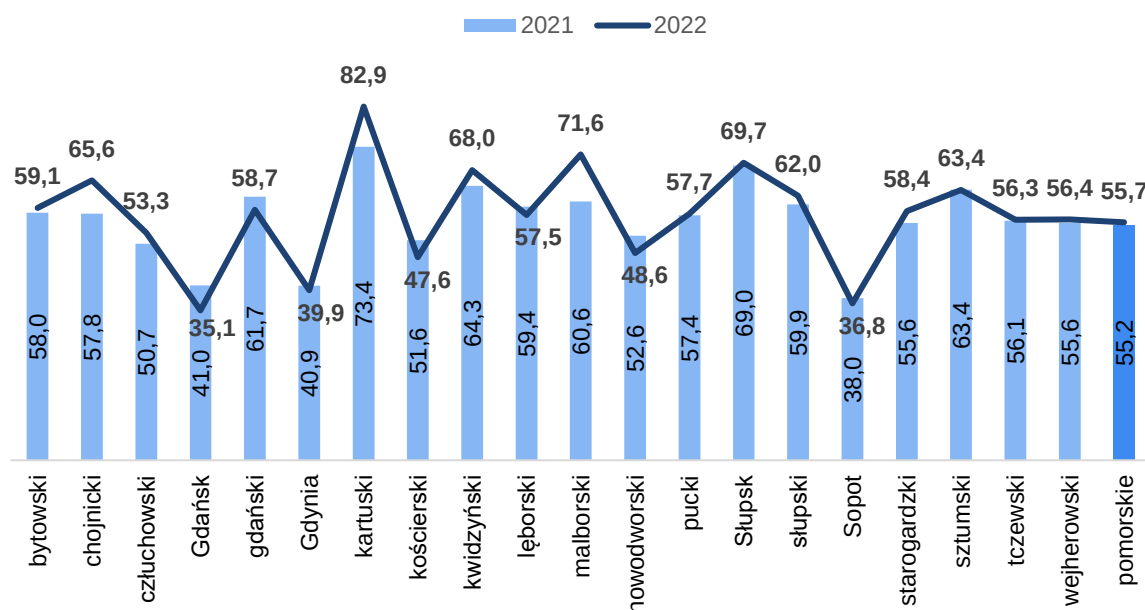
	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
sieroctwo					
rodziny	23	21	15	-6	-28,6%
osoby w rodzinach	61	56	55	-1	-1,8%
potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi					
rodziny	0	1	3	2	200,0%
osoby w rodzinach	0	1	3	2	200,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

Najczęstszym powodem przyznawania pomocy rodzinom i osobom w rodzinach było ubóstwo. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w województwie wyniósł w 2022 roku 55,7% i było to o 0,6 p.p. więcej niż w roku poprzedzającym ocenę, co także oznacza zmianę trendu względem poprzednich lat. Najwyższy odsetek opisywanego wskaźnika wystąpił w powiecie kartuskim – 82,9% (+9,5 p.p. r/r), a najniższy w Gdańsku – 35,1% (-5,8 p.p. r/r), w którym wystąpił także największy spadek udziału w stosunku rok do roku. Natomiast największy wzrost wskaźnika dotyczył powiatu malborskiego (o 11,0 p.p.).

Opisywane zjawisko charakteryzuje przestrzenne zróżnicowanie, o którym świadczą różnice zachodzące między poszczególnymi jednostkami terytorialnymi. Obszar zmienności, a więc różnica pomiędzy najwyższym i najniższym odsetkiem rodzin ze świadczeniami z powodu ubóstwa w ogólnej liczbie rodzin ze świadczeniami wyniósł w 2022 r. 47,7 p.p. i wzrósł względem roku wcześniejszego o 12,3 p.p.

Wykres 7. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]

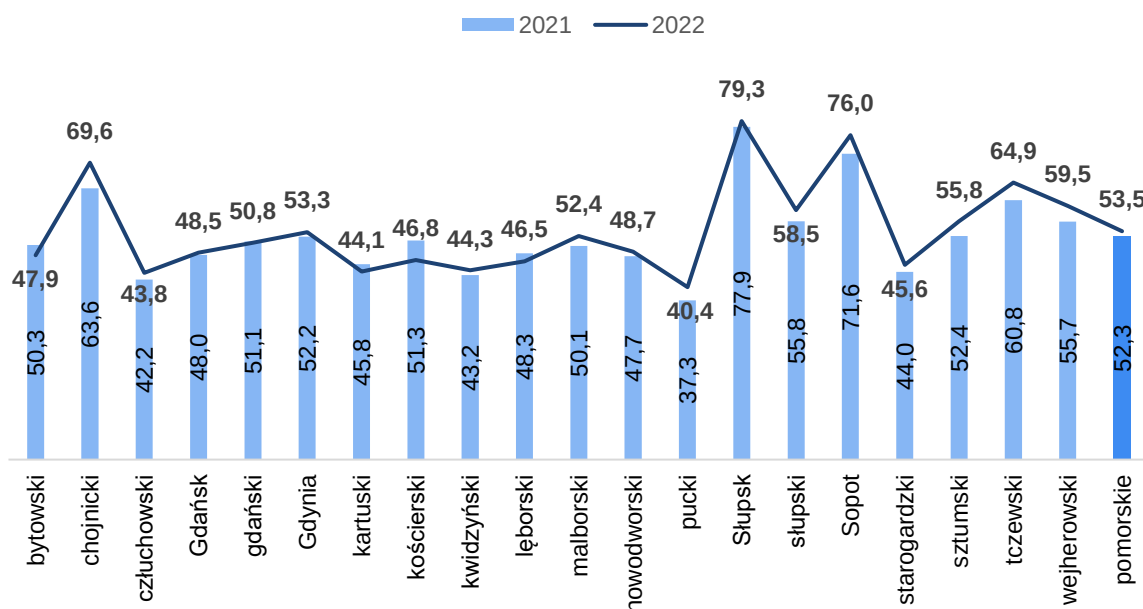

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R

Wzrosty względem zeszłego roku odnotowano w przypadku rodzin beneficjentów i beneficjentek pomocy społecznej korzystających ze świadczeń ze względu na trudności zdrowotne, tj. długotrwałą lub ciężką chorobę oraz niepełnosprawność, co odzwierciedla zachodzące zmiany demograficzne i rosnące potrzeby opiekuńcze. W przypadku pierwszej z wymienionych grupy wystąpił wzrost z 52,3% w 2021 roku do 53,5% w 2022 roku.

Najwyższy odsetek odnotowano w Słupsku 79,3% (+1,4 p.p. r/r), najniższy w powiecie puckim 40,4% (+3,1 p.p. r/r), zaś obszar zmienności wyniósł 38,9 p.p. W pięciu powiatach województwa (kościerskim, bytowskim, lęborskim, kartuskim oraz gdańskim) odnotowano spadek odsetka rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu choroby w ujęciu rok do roku. Międzypowiatowa rozpiętość odsetka rodzin ze świadczeniami w tej kategorii jako jedyna uległa zmniejszeniu w stosunku rok do roku (o -1,7 p.p.).

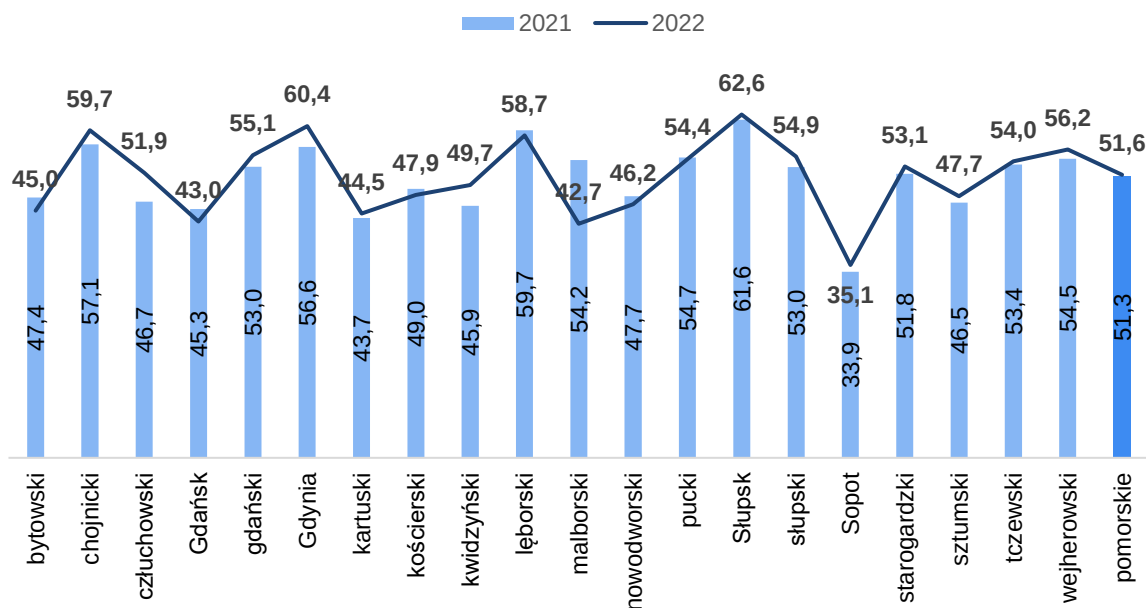
Wykres 8. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R

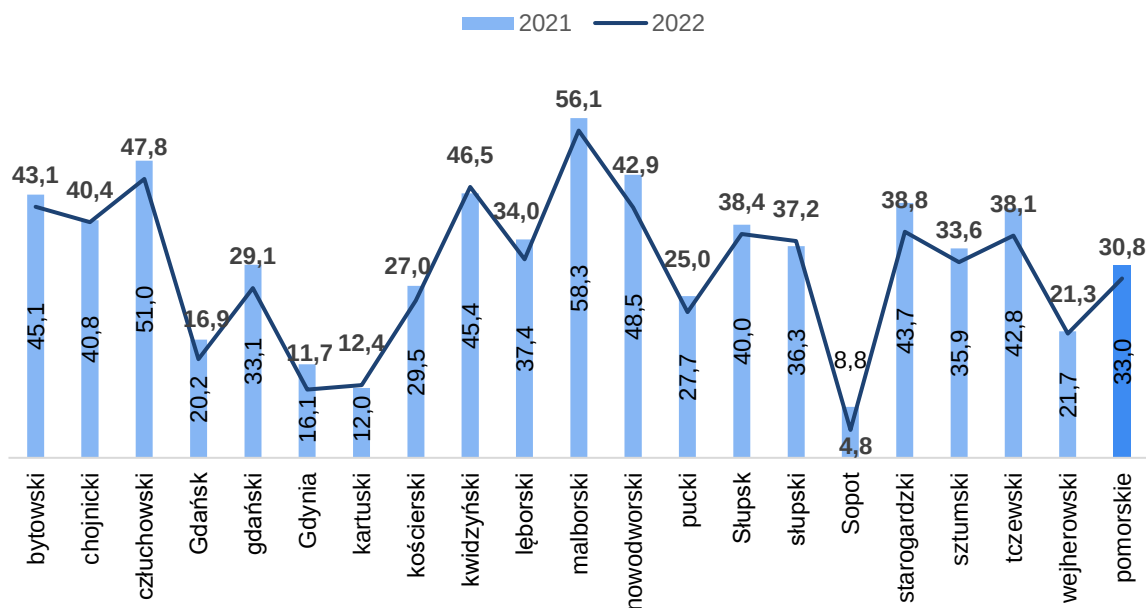
W przypadku rodzin z osobami z niepełnosprawnością opisywany wskaźnik w ujęciu wojewódzkim wzrósł z 51,3% w 2021 r. do 51,6% w 2022 r. Na poziomie powiatowym wzrost odnotowano w 13 powiatach, a największy w człuchowskim (o 5,3 p.p. r/r). Największy spadek wystąpił w powiecie malborskim – o 11,6 p.p. mniej niż przed rokiem.

Wykres 9. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R

Odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezrobocia do 2019 r. systematycznie spadał. W latach 2019-2021 rokrocznie rejestrowano wzrosty odsetka (2019-2020: +1,9 p.p.; 2020-2021: +0,5 p.p.). Z kolei w 2022 roku odnotowano spadek omawianego wskaźnika do poziomu 30,0%, a więc o 2,3 p.p. mniej niż przed rokiem. Jedną z przyczyn poprawiających się wskaźników może być popandemiczna poprawa sytuacji gospodarczej w regionie. Najniższy odsetek beneficjentów i beneficjentek pomocy społecznej borykających się z brakiem zatrudnienia wystąpił w Sopocie – 4,8% (- 4,0 p.p. r/r), zaś najwyższy w powiecie malborskim – 56,1% (- 2,1 p.p r/r). Tylko w trzech powiatach wystąpił wzrost omawianego wskaźnika w stosunku rok do roku. Obszar zmienności (różnica pomiędzy powiatem z wartością najwyższą i najniższą) w 2022 r. wyniósł 51,3 p.p.

Wykres 10. Udział osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w liczbie osób w rodzinach korzystających z pomocy ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R

6.2. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Uzyskanie świadczenia pieniężnego uwarunkowane jest spełnianiem przez osobę lub rodzinę kryterium dochodowego oraz występowaniem ustawowo przewidzianych powodów przyznania pomocy (patrz rozdz. 6. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia). Dochód oblicza się jako sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania pomniejszoną o występujące w tym samym miesiącu: obciążenie podatkiem dochodowym i koszty uzyskania przychodu, składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne oraz kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób. Wykluczenia w zakresie poszczególnych składników stanowiących podstawę wyliczenia dochodu zawarto w artykule 8 punkcie 4 ustawy o pomocy społecznej.

W 2022 r. świadczenia pieniężne decyzją przyznano 32,8 tys. osób (tj. o 10,0% mniej niż w roku poprzedzającym ocenę), a ich udział we wszystkich przyznanych decyzjach świadczeniach wyniósł 56,5% (rok wcześniej było to 60,3%).

Tabela 19. Świadczenia ogółem i świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznane w latach 2020-2022

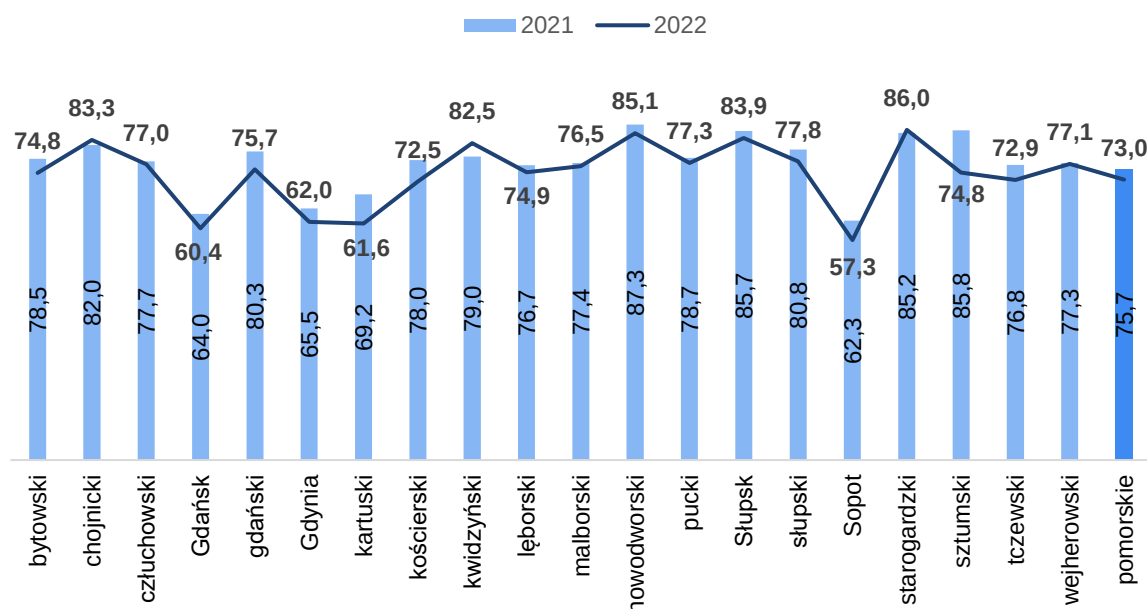
		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
świadczenia ogółem	osoby z decyzjami	67 044	60 422	58 010	-2 412	-4,0%
	liczba rodzin ogółem	49 832	46 586	43 510	-3 076	-6,6%
	liczba rodzin na wsi	20 596	19 006	17 780	-1 226	-6,5%
	liczba osób w rodzinach	104 717	95 171	89 255	-5 916	-6,2%
	liczba osób z decyzjami	39 600	36 428	32 785	-3 643	-10,0%

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
świadczenia pieniężne	liczba rodzin ogółem	37 940	35 269	31 766	-3 503	-9,9%
	liczba rodzin na wsi	16 249	15 113	13 612	-1 501	-9,9%
	liczba osób w rodzinach	77 243	68 739	60 631	-8 108	-11,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R

Na poziomie województwa odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie rodzin ze świadczeniami ogółem wyniósł 73,0% – o 2,7 p.p. mniej niż w poprzednim roku. Najwyższy udział świadczeń pieniężnych wystąpił w powiecie starogardzkim (86,0%), a najniższy w Sopocie (57,3%). W trzech powiatach (starogardzkim, chojnickim, kwidzińskim) wystąpił wzrost odsetka w ujęciu rok do roku, natomiast największy spadek dotyczył powiatu sztumskiego – o 11,0 p.p.

Wykres 11. Udział rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

W ustawie o pomocy społecznej⁶⁹ określono klasyfikację świadczeń, wymieniając wśród świadczeń pieniężnych m.in.: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy oraz zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego.

Liczba przyznanych w 2022 roku zasiłków stałych wyniosła 14,2 tys. (o 4,3% mniej niż rok wcześniej), z czego 87,6% dotyczyło osób samotnie gospodarujących. W okresie oceny liczba zasiłków okresowych przekroczyła 8,5 tys. (10,4% mniej niż w 2021 r.), a przyczyną o największym natężeniu był brak zatrudnienia (55,0%), jednak warto odnotować,

⁶⁹ Art. 36 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

że w stosunku rok do roku jej udział spadł o 16,1%. Wzrósł natomiast odsetek osób z zasiłkami okresowymi z powodu długotrwałej choroby (o 1,6% r/r). W przypadku zasiłków celowego i specjalnego zasiłku celowego w ujęciu rok do roku nastąpiły spadki udziałów, odpowiednio o 13,6% oraz 27,4%. Odnotowano jednak istotny wzrost przyznanych zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych ze zdarzeniem losowym – z 231 w 2021 r. do 293 w 2022 r. (+26,8%).

Tabela 20. Świadczenia pieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
zasiłki stałe	ogółem	15 498	14 880	14 245	-635	-4,3%
	w tym: dla osoby samotnie gospodarującej	13 074	12 817	12 478	-339	-2,6%
zasiłki okresowe	ogółem	10 573	9 495	8 512	-983	-10,4%
	w tym: z powodu bezrobocia	5 670	5 577	4 679	-898	-16,1%
	długotrwałej choroby	2 064	1 669	1 695	26	1,6%
	niepełnosprawności	1 780	1 585	1 498	-87	-5,5%
	nabycia lub utrzymania uprawnień do innych świadczeń	155	134	112	-22	-16,4%
zasiłki celowe	ogółem	31 763	28 806	24 879	-3 927	-13,6%
	w tym: specjalny zasiłek celowy	6 011	5 675	4 119	-1 556	-27,4%
zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego		241	231	293	62	26,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

6.3. Świadczenia niepieniężne

Uzyskanie świadczeń niepieniężnych jest uwarunkowane występowaniem okoliczności uzasadniających potrzebę przyznania danej formy pomocy. W odróżnieniu od świadczeń pieniężnych, ich przyznanie nie jest uzależnione od spełniania kryterium dochodowego.

W odróżnieniu od ogólnej tendencji malejącej dotyczącej świadczeń pieniężnych, w przypadku świadczeń niepieniężnych uwidoczniła się tendencja rosnąca. W roku oceny liczba osób z decyzjami ws. świadczeń niepieniężnych wzrosła o 2,9% (tj. 29,9 tys.), zaś liczb rodzin o 0,2% (tj. 42 rodziny). Wzrosty odnotowane między rokiem 2021 i 2022 nie były odpowiednio wysokie, by możliwe było powrót do wartości odnotowanych w 2020 roku.

Tabela 21. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2020-2022

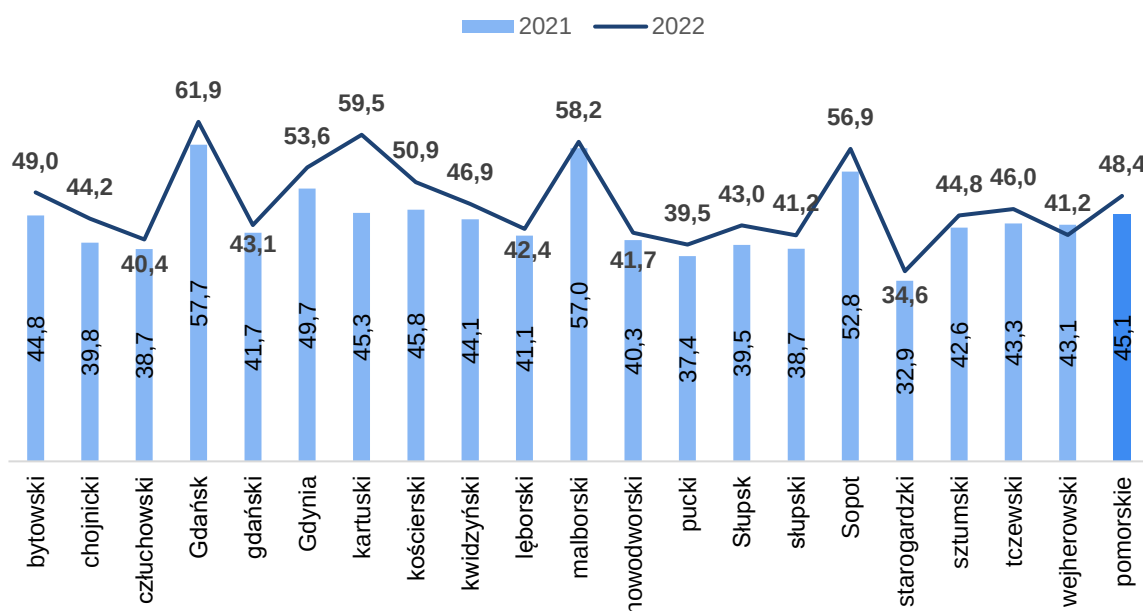
	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
liczba osób z decyzjami	33 148	29 022	29 866	844	2,9%
liczba rodzin ogółem	22 989	20 998	21 040	42	0,2%
liczba rodzin na wsi	8 635	7 427	7 432	5	- ⁷⁰
liczba osób w rodzinach	60 915	52 549	53 228	679	1,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

⁷⁰ Wartość zbyt niska, aby możliwe było jej zaprezentowanie.

Udział rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w ogólnej liczbie rodzin ze świadczeniami w województwie w 2022 r. wyniósł 48,4% i było to o 3,3 p.p. więcej niż w roku poprzedzającym ocenę. Najniższy odsetek rodzin z przyznanymi świadczeniami niepieniężnymi, tak jak przed rokiem, wystąpił w powiecie starogardzkim (34,6%; wzrost o 1,7 p.p r/r). Ze świadczeń niepieniężnych w największym stopniu korzystają rodziny zamieszkujące Gdańsk – ich odsetek w omawianym wskaźniku wyniósł 61,9% (+4,1 p.p r/r). Warto odnotować, że najwyższy wzrost udziału w ujęciu rok do roku wystąpił w powiecie kartuskim (+14,2 p.p.), zaś jedyny spadek w województwie dotyczył powiatu wejherowskiego (-1,8 p.p.).

Wykres 12. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

W roku oceny spadła liczba osób korzystających ze świadczeń w formie schronienia ogółem (o 1,2% r/r) oraz schronienia w ogrzewalni (-10,5% r/r). Nieznaczny wzrost (o 0,3%) dotyczył schronienia w schronisku dla osób w kryzysie bezdomności, natomiast znaczne wzrosty wystąpiły w grupie schronisk z usługami opiekuńczymi dla osób w kryzysie bezdomności (+27,7% r/r) oraz noclegowni (+28,3% r/r).

W analizowanym okresie wzrosła liczba świadczeniobiorców i świadczeniobiorczyń korzystających z: posiłków (+6,6%), w tym dla dzieci (+8,9%), biletu kredytowanego (+20,8%) oraz odpłatności gminy za pobyt w DPS (+2,6%). Ubyło natomiast świadczeń w formie sprawienia pogrzebu (-8,9%), usług opiekuńczych (-2,7%), w tym specjalistycznych (-26,4%) oraz ubrania (-37,5%).

Tabela 22. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
schronienie	ogółem	2 360	2 670	2 638	-32	-1,2%
	w tym: w schronisku dla osób bezdomnych	1 607	1 609	1 614	5	0,3%
	w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	351	415	530	115	27,7%
	w ogrzewalni	32	543	486	-57	-10,5%
	w noclegowni	381	269	345	76	28,3%
posilek	ogółem	21 884	17 762	18 939	1 177	6,6%
	w tym: dla dzieci	18 444	14 942	16 273	1 331	8,9%
sprawienie pogrzebu (świadczenia)	ogółem	372	404	368	-36	-8,9%
	w tym: dla osób bezdomnych	94	89	85	-4	-4,5%
usługi opiekuńcze	ogółem	7 531	7 671	7 463	-208	-2,7%
	w tym: specjalistyczne	182	258	190	-68	-26,4%
ubranie		72	32	20	-12	-37,5%
bilet kredytowany		39	24	29	5	20,8%
odpłatność gminy za pobyt w DPS		3 094	3 017	3 094	77	2,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRIPS-03-R

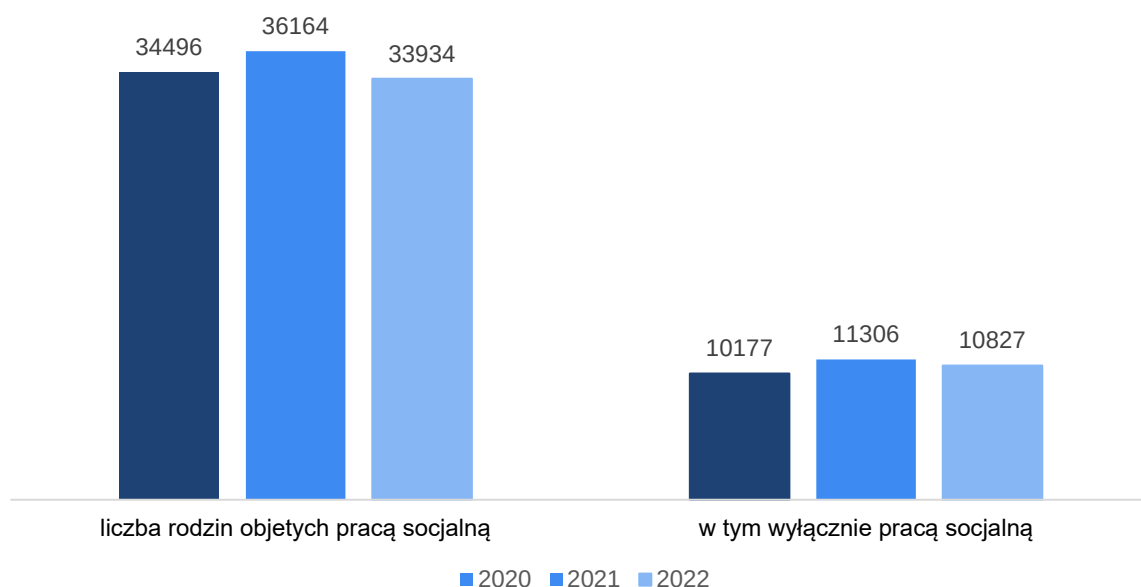
7. USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ

7.1. Praca socjalna, zawieranie kontraktów socjalnych

Praca socjalna jako jedna z kluczowych form pomocy społecznej, jest działalnością zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu i odzyskiwaniu ich zdolności do funkcjonowania w ich środowisku poprzez pełnienie ról społecznych oraz tworzenie warunków, które sprzyjają pełnieniu tychże ról⁷¹. Pracę socjalną można realizować na trzech poziomach: jednostki, rodziny oraz społeczności lokalnej. W dwóch pierwszych przypadkach jej celem jest rozwijanie oraz wzmacnianie aktywności i samodzielności życiowej. Na poziomie lokalnych społeczności obejmuje współpracę i koordynację działań instytucji i organizacji działających na rzecz zaspokajania potrzeb tejże społeczności. Praca socjalna świadczona jest niezależnie od dochodu osoby lub rodziny i jest jednym ze świadczeń, niewymagających wydania decyzji administracyjnej.

W 2022 roku pracą socjalną objęto 33,9 tys. rodzin i było to o 2,2 tys. (tj. 6,2%) mniej niż rok wcześniej. Analogicznie zmniejszyła się liczba rodzin korzystających wyłącznie z pracy socjalnej – o 479 rodzin (tj. 4,2%) osiągając wartość 10,8 tys. Rodziny korzystające wyłącznie z pracy socjalnej stanowiły 31,9% wszystkich rodzin objętych pracą socjalną, a odsetek ten wzrósł o 0,6 p.p. w stosunku do roku ubiegłego.

⁷¹ Zob. art. 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

Wykres 13. Praca socjalna w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03

Pracę socjalną można prowadzić w oparciu o umowę zawartą między pracownikiem/pracownicą socjalną a osobą/ rodziną ubiegającą się o pomoc – tzw. kontrakt socjalny. W umowie tej obie strony określają uprawnienia i zobowiązania w ramach wspólnie podejmowanych działań na rzecz przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej, wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej oraz zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu⁷².

W 2022 r. zawarto 2127 kontraktów socjalnych – o 639 mniej (23,1%) niż przed rokiem, które obejmowały 2528 osób (-1229, t.j 32,7%). 89,1% wszystkich zawartych kontraktów stanowią części A, obejmujące 90,8% wszystkich osób z kontraktami socjalnymi.

Część A kontraktu socjalnego (dalej: kontrakt socjalny A) dotyczy współpracy w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej. W 2022 roku zawarto 1,9 tys. kontraktów socjalnych A (22,9% mniej niż w 2021 r.) obejmujących 2,3 tys. osób (-33,3% r/r).

Z kolei część B kontraktu socjalnego zawierana jest z osobami/rodzinami w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W roku oceny zawarto 232 takich kontraktów (-24,7% r/r), którymi objęto 233 osoby (-25,8% r/r).

⁷² Zob. art. 6, 45, 108 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

Tabela 23. Kontrakty socjalne w latach 2020-2022

			2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
kontrakt socjalny	część A1	liczba	2 172	2 458	1 895	-563	-22,9%
		osoby	2 848	3 443	2 295	-1 148	-33,3%
	część B1	liczba	493	308	232	-76	-24,7%
		osoby	493	314	233	-81	-25,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03

7.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Świadczenie niepieniężne w formie usług opiekuńczych przysługuje osobom samotnym, które ze względu na wiek, chorobę lub inne przyczyny wymagają pomocy innych osób, której są pozbawione, a rodzina lub inne osoby spokrewnione nie mogą takiej pomocy zapewnić. Zgodnie z ustawą, usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, pielęgnację zaleconą przez lekarza oraz w miarę możliwości – kontakt z otoczeniem⁷³.

W 2022 roku usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania objęto 7,5 tys. osób – było to o 208 (2,7%) mniej niż w roku poprzedzającym ocenę (kiedy to odnotowano wzrost względem 2020 roku). Osobom tym udzielono 2,3 mln świadczeń (-207,8 tys.; -8,4% r/r), których wartość wyniosła 48,7 mln zł (-1,0 mln zł; -2,1% r/r). Organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, w tym specjalistycznych (z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi) jest obowiązkowym zadaniem własnym gminy⁷⁴. W roku oceny usług opiekuńczych nie zapewniało 7 gmin – w 2021 r. takich gmin było zaledwie 4.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone są przez osoby posiadające odpowiednie, specjalistyczne przygotowanie zawodowe i są dostosowane do potrzeb wynikających ze schorzeń lub niepełnosprawności⁷⁵. Celem tychże usług jest m.in. uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, interwencja i pomoc w życiu w rodzinie, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, wspieranie i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi, pielęgnacja wspierająca proces leczenia, rehabilitacja, pomoc mieszkaniowa oraz w przypadku dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi – zapewnienie dostępu do zajęć rehabilitacyjnych i rewalidacyjno-wychowawczych⁷⁶.

⁷³ Art. 50 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

⁷⁴ tamże, art. 17 ust. 11.

⁷⁵ tamże, art. 50.

⁷⁶ Szczegóły określa Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (Dz. U. Nr 189, poz. 1598 z późn. zm.).

2022 był rokiem, w którym odnotowano kolejny spadek liczby osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych – było ich 1480 tj. o 27 osób (1,8%) mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. Liczba świadczeń zmniejszyła się o 14,2 tys. (2,8%), jednak wartość udzielonych świadczeń wzrosła o 2,7 mln zł (14,1%).

Tabela 24. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020-2022

		2020	2021	2022
usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	liczba osób	7 531	7 671	7 463
	liczba świadczeń	2 687 395	2 468 768	2 260 977
	wartość świadczeń	52 437 879	49 745 806	48 712 629
specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	liczba osób	1 543	1 507	1 480
	liczba świadczeń	509 783	508 320	494 116
	wartość świadczeń	18 042 798	18 911 397	21 583 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R

8. WSPIERANIE RODZINY I SYSTEM PIELĘCZY ZASTĘPCZEJ

Pielęczę zastępczą stosuje się w celu zapewnienia dzieciom czasowej opieki i wychowania w sytuacji, kiedy nie mogą ich zapewnić rodzice⁷⁷, a za jej organizację odpowiada powiat⁷⁸. Z kolei zadaniem gminy jest organizacja pracy z rodziną⁷⁹. Samorząd województwa może prowadzić lub zlecić prowadzenie regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego⁸⁰.

Rolą pieczy jest przygotowanie rodziny do powrotu dziecka (np. poprzez asystenturę rodzin), a jeśli nie jest to możliwe – podejmowanie działań w celu przysposobienia dziecka lub – kiedy i ta opcja nie jest możliwa – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym. Przygotowuje dziecko do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, ułatwia zdobywanie umiejętności społecznych oraz w zakresie budowania bliskich relacji oraz zaspokajania potrzeby (emocjonalne, bytowe, edukacyjne itp.)⁸¹.

8.1. Wsparcie środowiskowe

Rodzinie doświadczającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może zostać przyznane wsparcie w formie asystentury rodzin⁸². Podstawą pracy asystenckiej jest plan pracy opracowany we współpracy z członkami i członkiniami rodziny oraz w konsultacji

⁷⁷ Art. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 447 z późn. zm.).

⁷⁸ tamże, art. 32.

⁷⁹ tamże, art. 10.

⁸⁰ tamże, art. 93.

⁸¹ tamże, art. 33.

⁸² tamże, art. 11.

z pracownikiem/pracownicą socjalną. Asystentura rodzin obejmuje między innymi pomoc w zakresie nabywania umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego, rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych wychowawczych dzieci oraz wspieranie aktywności społecznej⁸³.

W roku oceny liczba asystentów i asystentek wyniosła 225 – o 2 osoby mniej niż rok wcześniej. Wzrosła natomiast liczba rodzin objętych asystenturą rodzin – do 2156, tj. o 32 rodziny (1,5%) więcej.

Tabela 25. Asystentura rodzin i rodziny wspierające w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
liczba asystentów i asystentek rodzin	233	227	225	-2	-0,9%
rodziny objęte asystenturą rodzin	1 959	2 124	2 156	32	1,5%
rodziny korzystające z rodzin wspierających	15	12	21	9	75,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-G

Rodzinę doświadczającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przy wsparciu asystenta/asystentki rodzin można objąć pomocą rodziny wspierającej, będącej osobami z bezpośredniego otoczenia dziecka⁸⁴. Funkcja rodziny wspierającej polega na wsparciu w zakresie opieki i wychowania dziecka, prowadzenia gospodarstwa domowego oraz kształtowania i pełnienia podstawowych ról społecznych. W 2022 roku 21 rodzin skorzystało z pomocy w formie rodzin wspierających – o 75,0% więcej niż w roku ubiegłym.

Jedną z form wsparcia rodziny w zakresie opieki i wychowania są placówki wsparcia dziennego prowadzone przez gminę/powiat lub na ich zlecenie⁸⁵. Placówki te, prowadzone w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę, współpracują z rodzicami/ opiekunami dziecka, placówkami oświatowymi oraz podmiotami leczniczymi⁸⁶.

Tabela 26. Placówki wsparcia dziennego w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
placówki wsparcia dziennego	ogółem, w tym w formie:	85	100	98	-2	-2,0%
	opiekuńczej	46	55	56	1	1,8%
	specjalistycznej	19	24	25	1	4,2%
	pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę	32	43	33	-10	-23,3%
liczba miejsc		2 273	2 593	2 612	19	0,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-G oraz WRiSPZ-P.

⁸³ tamże, art. 15.

⁸⁴ tamże, art. 30.

⁸⁵ tamże, art. 18.

⁸⁶ tamże, art. 23 i 24.

W 2022 roku funkcjonowało 98 placówek wsparcia dziennego tj. o 2 mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. W roku oceny o 1 wzrosły liczby placówek opiekuńczych oraz specjalistycznych, natomiast ubyło 10 (23,3%) placówek pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę. Placówki łącznie zapewniały 2612 miejsc (+0,7% r/r).

8.2. Piecza zastępcza – informacje ogólne

Pieczka zastępcza jako system składający się z osób, instytucji i działań realizuje cel zapewnienia czasowej opieki i wychowania dzieciom w sytuacjach, kiedy rodzice nie mogą wykonywać zadań opiekuńczych i wychowawczych⁸⁷. Piecza zastępcza dotyczy dzieci umieszczonych na podstawie orzeczenia sądu⁸⁸ i funkcjonuje w formie rodzinnej lub instytucjonalnej.

Zapoczątkowany w 2019 roku trend rosnącej liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej jest kontynuowany. Według stanu na 31 grudnia 2022 r. w pieczy zastępczej przebywało 5,4 tys. dzieci, tj. o 2,3% (119 osób) więcej niż przed rokiem. Dynamika zjawiska ma zatem charakter także rosnący – porównanie stanów z końca 2020 i 2021 roku świadczyło o 1,8% wzrostu – mniejszym o 0,5 p.p. niż w ostatnich porównywanych latach.

Tabela 27. Liczba dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w latach 2020-2022

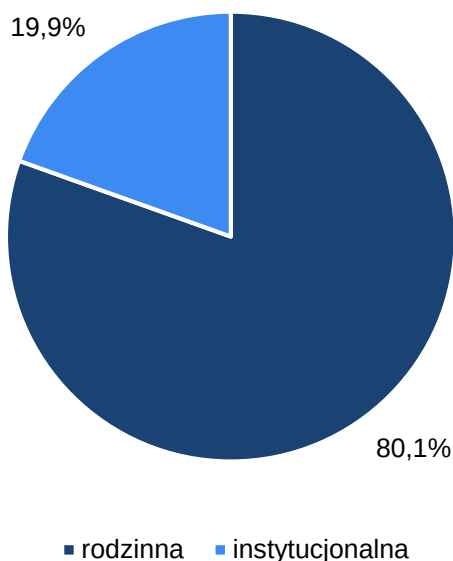
	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
rodzinna	4 145	4 226	4 297	71	1,7%
instytucjonalna	1 006	1 019	1 067	48	4,7%
SUMA	5 151	5 245	5 364	119	2,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-M oraz WRiSPZ-P.

W przypadku pieczy rodzinnej, liczba umieszczonych dzieci wzrosła w ujęciu rok do roku o 1,7% (71 osób), zaś w pieczy instytucjonalnej o 4,7% (48 osób). Zdecydowana większość dzieci było umieszczonych w pieczy rodzinnej (80,1%), jednak odsetek ten zmalał w stosunku do roku poprzedniego, kiedy wyniósł 80,6%.

⁸⁷ tamże, art. 2.

⁸⁸ tamże, art. 5.

Wykres 14. Udział dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy w 2022 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-G oraz WRiSPZ-P.

Trzema powodami z największą liczbą wskazań, jako przyczyn umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej w 2022 roku były: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (42,3%), uzależnienie rodziców od alkoholu (26,7%) oraz inne (8,7%).

Odsetek dzieci pozostających w pieczy zastępczej powyżej 3 lat wciąż jest wysoki – w 2022 roku wyniósł 55,7%, choć ich liczba w roku oceny była o 1,7% niż w 2021 roku. W stosunku rok do roku wzrosła natomiast liczba dzieci w pieczy do roku oraz od roku do 3 lat – kolejno o 15,0% i 2,4%.

Tabela 28. Czas przebywania dzieci w pieczy zastępczej w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
do roku	862	931	1 071	140	15,0%
1-3 lat	1 387	1 275	1 306	31	2,4%
powyżej 3 lat	2 902	3 039	2 987	-52	-1,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-M oraz WRiSPZ-P.

8.3. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka

Jak wskazano w art. 4 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, kiedy istnieje konieczność wychowywania dziecka poza rodziną, w pierwszej kolejności powinna być brana pod uwagę piecza rodzinna⁸⁹.

W roku oceny w rodzinnej pieczy zastępczej umieszczono ogółem 4,3 tys. dzieci, tj. o 71 (1,7%) więcej niż w 2021 r. Warto nadmienić, że rosnący trend w tym zakresie obserwowany

⁸⁹ tamże, art. 4 ust. 1.

jest od 2017 roku. 42,4% dzieci umieszczono w rodzinach spokrewnionych – było ich 1824, tj. o 51 (2,7%) mniej niż w 2021 roku.

Zarówno w przypadku rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych odnotowano wzrost umieszczonych dzieci w stosunku rok do roku, odpowiednio o 1,6% oraz 6,2%.

W rodzinnych domach dziecka w 2022 roku umieszczono 896 dzieci – było to o 70 (8,5%) więcej niż w 2021 roku.

Tabela 29. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
ogółem, z tego:		4 145	4 226	4 297	71	1,7%
w rodzinach spokrewnionych		1 872	1 875	1 824	-51	-2,7%
w rodzinach niezawodowych		922	929	944	15	1,6%
w rodzinach zawodowych	ogółem, w tym:	559	596	633	37	6,2%
	pełniących funkcję pogotowia rodzinnego	104	104	117	13	12,5%
	specjalistycznych	77	71	69	-2	-2,8%
w rodzinnych domach dziecka		792	826	896	70	8,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P.

W 2022 roku liczba rodzin zastępczych spokrewnionych wyniosła 1,4 tys. (41; 2,9% mniej niż w 2021 r.), natomiast liczba rodzinnych domów dziecka zwiększyła się o 11 (10,3%) osiągając wartość 118. Przybyło 5 rodzin zastępczych niezawodowych (wzrost o 0,8%), a zawodowych ogółem 14 (-6,7%). Ubyło także rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego – z 32 w 2021 r. do 27 w 2022 r.

Tabela 30. Rodzinna piecza zastępcza w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
ogółem, z tego:		2 398	2 411	2 372	-39	-1,6%
rodziny zastępcze spokrewnione		1 450	1 438	1 397	-41	-2,9%
rodziny zastępcze niezawodowe		646	658	663	5	0,8%
rodziny zastępcze zawodowe	ogółem, w tym:	193	208	194	-14	-6,7%
	pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	32	32	27	-5	-15,6%
	specjalistyczne	35	35	32	-3	-8,6%
rodzinne domy dziecka		109	107	118	11	10,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P.

Wśród obowiązków osoby organizującej rodzinną pieczę zastępczą należy wskazać organizację szkoleń dla kandydatów i kandydatek do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka⁹⁰.

W roku oceny najwięcej kandydatów i kandydatek przeszkolono na rodziny zastępcze niezawodowe – 191 osób (+17,2%). Wzrosty odnotowano także w przypadku szkoleń na rodziny zastępcze zawodowe (+29; 107,4%) oraz prowadzących rodzinne domy dziecka

⁹⁰ tamże, art.44 ust. 1.

(+5; 55,6%). Regres nastąpił jedynie w przypadku szkoleń na rodziny zastępcze spokrewnione – o 5 (3,7%) osób mniej niż w roku poprzedzającym ocenę.

Tabela 31. Liczba osób przeszkolonych na kandydatów/kandydatki na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
rodziny zastępcze spokrewnione	103	135	130	-5	-3,7%
rodziny zastępcze niezawodowe	152	163	191	28	17,2%
rodziny zastępcze zawodowe	18	27	56	29	107,4%
prowadzących rodzinne domy dziecka	3	9	14	5	55,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P.

8.4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Do form instytucjonalnej pieczy zastępczej zalicza się placówki opiekuńczo-wychowawcze prowadzone przez powiat (lub na jego zlecenie), regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne prowadzone przez samorząd województwa (lub na jego zlecenie)⁹¹

Ogólna liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w 2022 roku wyniosła 81 – bez zmian w porównaniu do ubiegłego roku. Zmiany nie nastąpiły także w liczbie placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych. Wzrosła o 1 liczba placówek typu specjalistyczno-terapeutycznego, a ubyło 1 placówki typu rodzinnego.

Tabela 32. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w latach 2020-2022

	2020	2021	2022
ogółem, w tym według typu:	79	81	81
socjalizacyjnego	67	69	69
interwencyjnego	16	16	16
specjalistyczno-terapeutycznego	1	1	2
rodzinnego	8	8	7
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P i WRiSPZ-M.

Biorąc pod uwagę liczbę miejsc, którymi dysponowały placówki należy wskazać nieznaczny, bo wynoszący 5 miejsc ogólny ich przyrost. Ubyło 8 (12,5%) miejsc w placówkach typu rodzinnego, natomiast przybyło 10 (111,1%) miejsc w placówkach specjalistyczno-terapeutycznych. Jedynie w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej nie odnotowano zmian.

⁹¹ tamże, art. 93.

Tabela 33. Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	ogółem, w tym typu:	1 099	1 056	1 061	5	0,5%
	socjalizacyjnego	944	900	905	5	0,6%
	interwencyjnego	83	83	81	-2	-2,4%
	specjalistyczno-terapeutycznego	9	9	19	10	111,1%
	rodzinnego	63	64	56	-8	-12,5%
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna		45	45	45	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P i WRiSPZ-M.

W roku oceny o 4,9% wzrosła ogólna liczba dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej, osiągając wartość 1022. Wraz z większą liczbą dostępnych miejsc w placówkach typu specjalistyczno-terapeutycznego wzrosła liczba przebywających w niej dzieci.

Tabela 34. Liczba dzieci w pieczy instytucjonalnej w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	ogółem, w tym typu:	961	974	1 022	48	4,9%
	socjalizacyjnego	854	841	880	39	4,6%
	interwencyjnego	37	59	70	11	18,6%
	specjalistyczno-terapeutycznego	10	9	16	7	77,8%
	rodzinnego	60	65	56	-9	-13,8%
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna		45	45	45	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P i WRiSPZ-M.

8.5. Usamodzielnianie osób opuszczających pieczę zastępczej

Osobą usamodzielnianą jest osoba opuszczająca, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą. W 2022 roku liczba dzieci opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną, niezależnie od wieku, wyniosła 1,4 tys. – było to o 15,3% więcej niż przed rokiem. W znacznej mierze wzrost ten wynikał z odpływu dzieci poniżej 18 roku życia z pieczy rodzinnej (-74; 12,6%) i instytucjonalnej (-96; 45,9%).

Tabela 35. Liczba dzieci opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
rodzinną	do 18 roku życia	426	586	660	74	12,6%
	powyżej 18 roku życia	262	292	304	12	4,1%
instytucjonalną	do 18 roku życia	178	209	305	96	45,9%
	powyżej 18 roku życia	148	146	153	7	4,8%
SUMA		1 014	1 233	1 422	189	15,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P.

Osoby opuszczające rodzinną pieczę zastępczą najczęściej zakładały własne gospodarstwa domowe, a w przypadku pieczy instytucjonalnej – powracały do rodzin naturalnych.

W przypadku formy rodzinnej, największy spadek nastąpił w przypadku powrotów do rodzin naturalnych (-40,0%), wzrósł o 65,2% udział innych powodów. O 4,0% zmniejszyła się liczba osób zakładających własne gospodarstwa domowe po opuszczeniu pieczy instytucjonalnej, o 10,1% przybyło wyjazdów za granicę.

Tabela 36. Liczba dzieci powyżej 18 roku życia opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2020-2022 według przyczyn

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
rodzinną	powróciły do rodziny naturalnej	7	10	6	-4	-40,0%
	założyły własne gospodarstwo domowe, w tym:	208	236	222	-14	-5,9%
	wyjechały za granicę	8	5	4	-1	-20,0%
	inne	47	46	76	30	65,2%
instytucjonalną	powróciły do rodziny naturalnej	41	146	153	7	4,8%
	założyły własne gospodarstwo domowe, w tym:	84	25	24	-1	-4,0%
	wyjechały za granicę	1	109	120	11	10,1%
	inne	23	1	1	0	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P.

Usamodzielniającym się wychowankom, którzy opuścili pieczę zastępczą przysługują pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie oraz udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i w uzyskaniu zatrudnienia.

W roku oceny najwięcej świadczeń udzielono na kontynuowanie nauki⁹² – dotyczyło to 8,8 tys. osób, tj. o 1,7 tys. (16,2%) mniej niż przed rokiem. Największy spadek dotyczył jednak wsparcia w uzyskaniu zatrudnienia, który wyniósł 53,3% w ujęciu rok do roku.

Tabela 37. Liczba świadczeń udzielonych usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
kontynuowanie nauki	9 376	10 533	8 824	-1 709	-16,2%
usamodzielnienie	232	8 539	7 758	-781	-9,1%
zagospodarowanie	268	263	245	-18	-6,8%
uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych	1 624	227	203	-24	-10,6%
uzyskanie zatrudnienia	115	1 272	594	-678	-53,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-P.

⁹² Zgodnie z art. 146 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wysokość pomocy na kontynuowanie nauki wynosi nie mniej niż 500 zł miesięcznie.

8.6. Ośrodki adopcyjne

Zgodnie z artykułem 154 punkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej prowadzenie procedur przysposobienia oraz przygotowanie osób zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka należy do kompetencji ośrodka adopcyjnego prowadzonego przez samorząd województwa lub inny podmiot na jego zlecenie⁹³. W 2022 roku w województwie funkcjonowały dwa ośrodki: Pomorski Ośrodek Adopcyjny – jednostka budżetowa Województwa Pomorskiego (prowadzący wojewódzki bank danych o dzieciach z terenu województwa pomorskiego oczekujących na przysposobienie) oraz ośrodek Fundacji „Dla Rodziny” prowadzony na zlecenie Województwa do 31 grudnia 2022 roku. Informację o dziecku, uzasadniającą zakwalifikowanie go do przysposobienia osoba lub instytucja przekazuje niezwłocznie do ośrodka adopcyjnego działającego na terenie województwa, w którym przebywa dziecko⁹⁴.

Wśród zadań ośrodka adopcyjnego można wymienić między innymi: kwalifikację dzieci do przysposobienia oraz gromadzenie niezbędnych informacji o dzieciach (stan zdrowia, diagnoza psychologiczna i pedagogiczna), promowanie idei adopcji i poszukiwanie osób do przysposobienia dziecka, gromadzenie i aktualizowanie informacji o dzieciach, które mogą być przysposobione czy organizowanie szkoleń dla kandydatów i kandydatek do przysposobienia dziecka⁹⁵. W 2022 roku przeszkolono 102 osoby kandydujące na rodziny przysposabiające – było to o 63 osoby (38,2%) mniej niż przed rokiem.

Tabela 38. Dzieci przysposobione i szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
dzieci przysposobione	ogółem, z tego w wieku	84	99	133	34	34,3%
	poniżej roku	9	10	5	-5	-50,0%
	od roku do 4 lat	47	47	77	30	63,8%
	od 5 do 9 lat	26	30	37	7	23,3%
	10 i więcej lat	2	12	14	2	16,7%
liczba dzieci przysposobionych z orzeczeniem o niepełnosprawności		11	8	13	5	62,5%
szkolenia prowadzone przez ośrodki adopcyjne dla kandydatów na rodziny przysposabiające – liczba osób		117	165	102	-63	-38,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania WRiSPZ-M.

W 2022 roku przysposobiono 133 dzieci – było to o 34 dzieci (34,3%) więcej niż w roku poprzedzającym. 57,9% przysposobionych dzieci stanowiły te w wieku od roku do 4 lat, a ponadto w tej grupie wiekowej odnotowano największy przyrost przysposobień w ujęciu rok

⁹³ Art. 154 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 447 z późn. zm.).

⁹⁴ tamże, art. 164.

⁹⁵ tamże, art. 156.

do roku – o 63,8% (30 dzieci). Z 10 do 5 zmniejszyła się natomiast liczba adoptowanych dzieci w wieku poniżej roku.

9. REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Rehabilitacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami ma na celu ułatwienie uzyskania lub utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego poprzez poradnictwo, szkolenie i pośrednictwo zawodowe⁹⁶. Z kolei rehabilitacja społeczna OzN umożliwia tym osobom uczestnictwo w życiu społecznym⁹⁷. Realizacja tych zadań finansowana jest ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz środków własnych powiatu. W ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami realizowane były zadania pomocowe, tj. pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się; turnusy rehabilitacyjne; zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny; dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki; dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika. Ponadto, realizowany był program „Aktywny Samorząd” w 4 obszarach: likwidacja bariery transportowej, likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym, likwidacja barier w poruszaniu się, pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

W 2022 roku ogólna kwota wydatków ze środków własnych powiatów i PFRON wyniosła 80,8 mln zł i było to o 12,2% (8,8 mln zł) więcej niż rok wcześniej, chociaż w 2021 roku prognoza na rok 2022 przewidywała wzrost o 6,9%. Kwota wydatków związanych z rehabilitacją społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami wzrasta z roku na rok.

Tabela 39. Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatów) w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
dofinansowanie PFRON [zł]	64 020 450	71 994 715	80 799 685	8 804 970	12,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

9.1. Realizacja wybranych zadań rehabilitacji społecznej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych turnus rehabilitacyjny jest formą aktywnej rehabilitacji połączonej z wypoczynkiem, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności i rozwijanie umiejętności społecznych⁹⁸. W roku oceny z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 5,6 tys.

⁹⁶ Art. 8 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 100 z późn. zm.).

⁹⁷ tamże, art. 9.

⁹⁸ tamże, art. 10c.

osób (o 525, tj. 10,3% więcej niż w 2021 r.), zaś kwota dofinansowania zwiększyła się o 1,2 mln zł (16,7%) osiągając wartość 8,5 mln zł.

Liczba osób, które skorzystały z zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny zmniejszyła się o 3,6%, osiągając wartość 11,2 tys. osób. Wzrosła jednak kwota dofinansowania – o 13,4% (1,6 mln zł) w stosunku rok do roku.

Pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się uzyskało 1860 osób (o 9,8% mniej niż w 2021 roku) na łączną kwotę 7,5 mln zł (-5,4% r/r).

W 2022 roku dofinansowano 160 (+15,1% r/r) imprez sportowych, kulturowych, rekreacyjnych i turystycznych, w których uczestniczyło 6,6 tys. (+44,8% r/r) osób z niepełnosprawnościami. Łączna kwota przeznaczona na ten cel wyniosła 857,6 tys. zł (+21,2% r/r).

Tabela 40. Dofinansowanie wybranych zadań rehabilitacji społecznej w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
turnusy rehabilitacyjne	liczba osób	3 217	5 088	5 613	525	10,3%
	wartość dofinansowania [mln zł]	4,0	7,3	8,5	1,2	16,7%
zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny	liczba osób	11 442	11 604	11 181	-423	-3,6%
	wartość dofinansowania [mln zł]	9,6	12,1	13,7	1,6	13,4%
pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się	liczba osób	1 814	2 062	1 860	-202	-9,8%
	wartość dofinansowania [mln zł]	5,7	8,0	7,5	-0,4	-5,4%
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki	liczba dofinansowanych imprez	97	139	160	21	15,1%
	liczba uczestniczących OzN	2 903	4 548	6 585	2 037	44,8%
	wartość dofinansowania [tys. zł]	385,9	707,5	857,6	150,2	21,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

9.2. Program „Aktywny Samorząd”

Głównym celem programu „Aktywny Samorząd” jest eliminacja lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji wśród osób uczestniczących w programie⁹⁹. Program podzielony jest na III moduły: I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, II – pomoc w uzyskaniu

⁹⁹ „Aktywny Samorząd” – treść programu. Materiał dostępny na stronie internetowej PFRON, <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/aktywny-samorząd/dokumenty-programowe-105401/program/tresc-programu-obowiazujaca/aktywny-samorząd-tresc-programu/>.

wykształcenia na poziomie wyższym, III – szkolenie kadr samorządów oraz organizacji pozarządowych z zakresu problematyki niepełnosprawności. Moduły I i II realizują samorządy powiatowe, natomiast moduł III – PFRON w trybie zamówień publicznych.

W 2022 roku przyznano 2,8 tys. świadczeń, tj. o 71 (2,6%) więcej niż w roku poprzedzającym ocenę, na łączną kwotę 14,3 mln zł (+1,8 mln; 14,3% r/r). O niewiele ponad 800 (11,0% r/r) zmniejszyła się jednak liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z programu osiągając wartość 6,5 tys. osób.

Tabela 41. Program „Aktywny Samorząd” w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
liczba świadczeń	2 725	2 764	2 835	71	2,6%
liczba korzystających OzN	8 189	7 305	6 503	-802	-11,0%
wartość dofinansowania w mln zł	10,9	12,5	14,3	1,8	14,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

10. KADRA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ

10.1. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej

Regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych, dom pomocy społecznej, placówka specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodek wsparcia i ośrodek interwencji kryzysowej stanowią jednostki organizacyjne pomocy społecznej¹⁰⁰.

W 2022 roku w jednostkach pomocy społecznej zatrudnionych było 7304 osób – było to o 1,3% (94 osób) więcej niż w rok wcześniej. Zatrudnienie osób na stanowiskach kierowniczych, dyrektorskich oraz zastępczych pozostała na poziomie sprzed roku i wyniosła 515 osób. Ponadto w 27 jednostkach funkcjonowały zespoły pracy socjalnej, co stanowiło 19,4% ogółu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Tabela 42. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
ogółem w placówkach	7 522	7 210	7 304	94	1,3%
kierownicy, dyrektorzy, zastępcy	360	515	515	bz.	bz.
specjalizacje [%]	48,3	49,7	51,0	1,3	nd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

¹⁰⁰ Art. 6 pkt. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.).

Wśród obowiązków pracowników i pracownic socjalnych można wymienić podnoszenie kwalifikacji zawodowych¹⁰¹. W zawodzie mogą uzyskać dwa stopnie specjalizacji: I, którego celem jest uzupełnienie wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych oraz II, który ma na celu pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności w kontekście pracy z wybranymi grupami osób korzystających ze świadczeń¹⁰². Wskaźnik specjalizacji określa udział liczby pracowników i pracownic socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia w liczbie wszystkich osób zatrudnionych na tym stanowisku w jednostce. W 2022 roku wskaźnik ten wyniósł 51,0% i był o 1,3 pp. wyższy niż w roku poprzedzającym ocenę.

10.2. Wymóg ustawowy liczby zatrudnionych pracowników i pracownic socjalnych

Ustawa o pomocy społecznej nakłada na ośrodki pomocy społecznej obowiązek zatrudnienia pracowników i pracownic socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy, w stosunku jedna osoba zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy na 2 000 mieszkańców i mieszkańek lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jedna osoba zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących¹⁰³. Ponadto w artykule 111 punkt 12 wspomnianej ustawy wskazano wymóg zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy co najmniej 3 pracowników i pracownic socjalnych.

Ustawowego warunku dotyczącego zatrudnienia pracowników i pracownic socjalnych nie spełniało w 2022 roku 25 jednostek pomocy społecznej – o 2 ośrodki mniej niż przed rokiem. Wśród tych jednostek 60,0% nie spełniło wymogu dotyczącego zatrudnienia co najmniej 3 pracowników/ pracownic socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy. Pozostałe jednostki spełniły warunek zawarty w art. 110 pkt. 12, jednak nie spełniły jednocześnie warunków liczby pracowników i pracownic socjalnych zatrudnionych na 2000 mieszkańców oraz na 50 rodzin korzystających z pracy socjalnej.

10.3. Szkolenia kadr

Wśród zadań samorządu województwa w zakresie pomocy społecznej można wymienić między innymi organizowanie kształcenia oraz szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej oraz inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej¹⁰⁴. Oprócz działań podejmowanych w ramach projektów (o których mowa w rozdziale 12) w roku 2022 Samorząd Województwa Pomorskiego ze środków własnych zrealizował następujące przedsięwzięcia:

¹⁰¹ tamże, art. 119 pkt. 2, ust. 6.

¹⁰² tamże, art. 116 ust. 2.

¹⁰³ tamże, art. 110 ust. 11.

¹⁰⁴ tamże, art. 21.

- w okresie maj-grudzień realizowano superwizję grupową i indywidualną dla osób zatrudnionych w Ośrodku Adopcyjnym Fundacji „Dla Rodziny” w Gdańsku,
- przeprowadzono warsztaty szkoleniowe dotyczące przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, umiejętności pracy w zespole, treningu asertywności oraz zwiększenia poczucia motywacji i pasji w wykonywanej pracy dla osób zatrudnionych w obszarze pomocy i integracji społecznej,
- zorganizowano szkolenie „Radzenie sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych” dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie – łącznie zrealizowano 64 godziny szkoleniowe, a liczba przeszkolonych osób wyniosła 80,
- współorganizowano piknik rodzinny promujący ideę adopcji (wynajęcie przestrzeni, catering, animacje dla dzieci),
- współorganizowano spotkanie promujące ideę centrów usług społecznych w Europejskim Centrum Solidarności (wynajęcie przestrzeni, catering, usługi eksperckie i moderacja),
- zrealizowano doradztwo dla radnych gminy Nowy Dwór Gdański w zakresie tworzenia i funkcjonowania centrum usług społecznych,
- zrealizowano dwa filmy promujące realizację usług społecznych przez centra usług społecznych: na przykładzie Centrum Usług Społecznych w Czersku oraz na przykładzie Centrum Usług Społecznych Gminy Słupsk,
- upowszechniano ideę procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych w kontekście osób w kryzysie bezdomności, w szczególności na przykładzie metody „Najpierw mieszkanie” oraz na temat projektowania uniwersalnego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

11. INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ

11.1. Świadczenie wychowawcze

Świadczenie wychowawcze wypłacane jest na każde dziecko do dnia ukończenia przez nie 18 roku życia, celem częściowego pokrycia wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką i zaspokojeniem potrzeb¹⁰⁵. Świadczenie w wysokości 500,00 zł miesięcznie przysługuje niezależnie od dochodu, a jeśli dziecko zgodnie z decyzją sądu pozostaje pod opieką naprzemienną rodziców, świadczenie jest wypłacane każdemu z nich, po połowie kwoty za dany miesiąc¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Art. 4 ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 810).

¹⁰⁶ tamże, art. 5.

W 2022 roku na świadczenia rodzinne wydano 1,1 mld zł – o 1,5 mld (57,6%) mniej niż rok wcześniej. Była to najniższa wydatkowana kwota na ten cel od 2017 roku.

Tabela 43. Świadczenie wychowawcze w latach 2017-2022

rok	kwota [zł]
2017	1 511 370 529
2018	1 459 058 201
2019	2 008 480 235
2020	2 637 715 632
2021	2 660 006 345
2022	1 128 293 019

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

11.2. Świadczenia rodzinne i alimentacyjne

Zasiłek rodzinny przysługuje rodzicom, jednemu z rodziców, opiekunowi prawnemu/faktycznemu lub osobie uczącej się, w celu częściowego pokrycia wydatków na utrzymanie dziecka. Uprawnienie do zasiłku zależne jest od dochodu rodziny na osobę lub osoby uczącej się i nie może przekroczyć kwoty 674 zł, a jeśli członkiem rodziny jest osoba z orzeczoną niepełnosprawnością w stopniu co najmniej umiarkowanym – 764 zł¹⁰⁷. Zasiłki rodzinne przysługują do ukończenia przez dziecko 18. roku życia, do ukończenia 21. roku życia, jeśli uczy się w szkole lub 24. roku życia, jeśli kontynuuje naukę w szkole (w tym wyższej) i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności. Wysokość zasiłku rodzinnego uzależniona jest od wieku dziecka i wynosi kolejno: do 5 roku życia – 95zł, 5-18 lat – 124zł, 18-24 lat – 135zł¹⁰⁸.

W 2022 roku średnia rodzin pobierających zasiłki rodzinne w miesiącu wyniosła 38,4 tys., co było liczbą o 7,2 tys. (15,8%) mniejszą niż w 2021 roku. Kwota udzielonych świadczeń zmniejszyła się natomiast o ponad 30 mln zł (13,1%) i osiągnęła wartość 199,5 mln zł.

Tabela 44. Zasiłki rodzinne w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
kwota [zł]	258 437 734	229 700 298	199 536 798	-30 163 500	-13,1%
rodziny (średnia w miesiącu)	54 291	45 648	38 443	-7 205	-15,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobom uprawnionym do 18. roku życia, do ukończenia nauki w szkole lub szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 25. roku życia, a w przypadku osób z orzeczoną niepełnosprawnością w stopniu znacznym –

¹⁰⁷ Art. 4 i 5 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 390 z późn. zm.).

¹⁰⁸ tamże, art. 6.

bezterminowo, jeśli egzekucja alimentów jest bezskuteczna¹⁰⁹. Przyznanie uzależnione jest także od kryterium dochodowego – nie może przekroczyć 900 zł na osobę w rodzinie, a jego wysokość jest równa bieżąco ustalonych alimentów, jednak nie więcej niż 500zł¹¹⁰.

W roku oceny ze świadczeń funduszu alimentacyjnego skorzystało 13,8 tys. osób z 8,9 tys. rodzin (w stosunku do 2021 r. spadki odpowiednio o 8,6% oraz 9,0%). Kwota świadczeń zmniejszyła się o 5,6 mln zł i w 2022 r. wyniosła 72,9 mln zł.

Tabela 45. Fundusz alimentacyjny w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
osoby	15 615	15 063	13 773	-1 290	-8,6%
rodziny	10 067	9 747	8 869	-878	-9,0%
kwota świadczeń [mln zł]	80,9	78,6	72,9	-5,6	-7,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

11.3. Świadczenia opiekuńcze

Świadczeniami opiekuńczymi są: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne¹¹¹.

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się celem częściowego pokrycia wydatków związanych z zapewnieniem opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji osobie z niepełnosprawnością (dziecku, osobie mającej co najmniej 16 lat i posiadającej orzeczenie w stopniu znacznym lub z orzeczeniem w stopniu umiarkowanym, jeśli niepełnosprawność powstała przed ukończeniem 21. roku życia) oraz seniorom i seniorkom, którzy skończyli 75 lat¹¹².

W roku oceny ze świadczeń opiekuńczych skorzystało ponad 1,03 mln osób, a kwota udzielonych świadczeń przekroczyła 223 mln zł (w obu wskaźnikach nastąpił wzrost o 2,4% r/r). W ujęciu rok do roku najwyższy wzrost liczby świadczeń dotyczył tych przyznanych dla dziecka z niepełnosprawnością (+5,3%), natomiast spadek wystąpił jedynie w grupie świadczeń dla osób w wieku 75+ (o 3,6%).

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, a także innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny (z wyłączeniem OzN w stopniu znacznym), jeśli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad OzN ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, która wymaga stałej lub długotrwałej opieki/ pomocy

¹⁰⁹ Art. 1 i 9 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 581 z późn. zm.).

¹¹⁰ tamże, art. 9 i 10.

¹¹¹ Art. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 390 z późn. zm.).

¹¹² tamże, art. 16.

innej osoby (wymagane jest orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki/ pomocy innej osoby)¹¹³. W roku oceny świadczenie pielęgnacyjne wyniosło 2119 zł¹¹⁴. We wskazanym okresie przyznano ponad 185 tys. tych świadczeń (+9,8% r/r) na łączną kwotę 389,2 mln zł (+18,1% r/r).

Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom niepodejmującym zatrudnienia lub rezygnującym z niego w celu sprawowaniu opieki nad osobą ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, która wymaga stałej lub długotrwałej opieki/ pomocy innej osoby (wymagane jest orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki/ pomocy innej osoby). Zasiłek ten przysługuje osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, z wyłączeniem OzN w stopniu znacznym¹¹⁵. Należy także spełnić kryterium dochodowe, które wynosi 764 zł netto na osobę. W 2022 roku nastąpił znaczny, wynoszący 32,9% spadek liczby przyznanych specjalnych zasiłków opiekuńczych w stosunku do roku 2021. Kwota udzielonych świadczeń wyniosła 8,4 mln zł – o 32,8% w stosunku do roku ubiegłego.

Tabela 46. Liczba świadczeń opiekuńczych w latach 2020-2022

		2020	2021	2022
zasiłek pielęgnacyjny	ogółem	998 883	1 010 155	1 034 061
	dla dziecka z niepełnosprawnością	209 476	222 712	234 545
	przyznany osobie z niepełnosprawnością w stopniu znacznym w wieku 16+	497 272	490 934	496 404
	przyznany osobie w wieku 75+	21 185	18 715	18 035
	przyznany osobie niepełnosprawnej w wieku 16+	270 950	277 794	285 077
świadczenie pielęgnacyjne		150 563	168 702	185 246
specjalny zasiłek opiekuńczy		27 298	20 361	13 656
świadczenia opiekuńcze ogółem – zasiłek pielęgnacyjny, świadczenia pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy		1 176 744	1 199 218	1 232 963

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

Tabela 47. Kwota świadczeń opiekuńczych w zł w latach 2020-2022

		2020	2021	2022
zasiłek pielęgnacyjny	ogółem	215 394 717	217 942 131	223 175 010
	dla dziecka z niepełnosprawnością	45 126 310	48 017 610	50 613 164
	przyznany osobie z niepełnosprawnością w stopniu znacznym w wieku 16+	107 283 410	105 942 743	107 139 784
	przyznany osobie w wieku 75+	4 555 404	4 037 715	3 892 670

¹¹³ tamże, art. 17.

¹¹⁴ Obwieszczenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 27 października 2021 r. w sprawie wysokości świadczenia pielęgnacyjnego w roku 2022 (M. P. z 2021 r. poz. 1021).

¹¹⁵ Art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 390 z późn. zm.).

		2020	2021	2022
	przyznany osobie niepełnosprawnej w wieku 16+	58 429 593	59 944 063	61 529 392
świadczenie pielęgnacyjne		272 648 429	329 467 423	389 154 185
specjalny zasiłek opiekuńczy		16 770 716	12 506 947	8 398 563
świadczenia opiekuńcze ogółem: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenia pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy		504 813 862	559 916 501	620 727 758

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

11.4. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne

Wśród osób uprawnionych do dodatku mieszkaniowego należy wskazać: (1) osoby najmuje lub podnajmuje lokale mieszkalne, w których zamieszkują, (2) osoby zamieszkujące lokale mieszkalne i posiadające do nich spółdzielcze prawo, (3) osoby zamieszkujące lokale własnościowe oraz (4) osoby zajmujące lokal bez tytułu prawnego, które oczekują na lokal zamienny (w tym najem socjalny)¹¹⁶. Uzyskanie dodatku mieszkaniowego uwarunkowane jest spełnianiem kryterium dochodowego w okresie trzech miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku. Kryterium dla osób prowadzących gospodarstwo jednoosobowe wynosi 40%, zaś dla gospodarstw wieloosobowych 30% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej obowiązującego w dniu złożenia wniosku¹¹⁷. W roku oceny przyznano 25,8 tys. dodatków mieszkaniowych (12,7% więcej niż przed rokiem), zaś kwota tychże świadczeń wzrosła do 52,8 mln zł (+18,0% r/r).

Z kolei zryczałtowany dodatek energetyczny przysługuje odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej tj. osobie, której przyznano dodatek mieszkaniowy i jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym¹¹⁸. Dodatek energetyczny jest częściową rekompensatą kosztów ponoszonych z tytułu opłat za energię elektryczną.

W ujęciu rok do roku zmniejszyła się liczba gospodarstw domowych z dodatkami energetycznymi (-1,8 tys.; 33,3%) oraz kwota świadczeń (-438,9 tys. zł; 87,0%). Należy jednak nadmienić, że spadki te były uwarunkowane zmianami legislacyjnymi¹¹⁹, wprowadzającymi dodatek osłonowy. Jednocześnie zmiany te spowodowały pozostawienie wniosków o dodatki energetyczne bez rozpoznania.

¹¹⁶ Art. 2 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2021 z późn. zm.).

¹¹⁷ tamże, art. 3 ust. 1.

¹¹⁸ Art. 3 pkt. 13c ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1385 z późn. zm.).

¹¹⁹ Zob. ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 759) oraz ustawa z dnia 15 grudnia 2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych w 2023 r. w związku z sytuacją na rynku gazu (Dz. U. poz. 2687 z późn. zm.).

Tabela 48. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2020-2022

		2020	2021	2022	r/r	r/r [%]
dodatki mieszkaniowe	liczba gospodarstw domowych	23 401	22 877	25 773	2 896	12,7%
	kwota świadczeń w mln zł	41,6	44,7	52,8	8,1	18,0%
dodatki energetyczne	liczba gospodarstw domowych	5 936	5 454	3 640	-1 814	-33,3%
	kwota świadczeń w tys. zł	646,7	642,8	203,9	-438,9	-87,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

12. PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ ROPS W 2022 ROKU

Dzięki realizacji projektów finansowanych ze środków z funduszy europejskich, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej ma możliwość prowadzenia istotnych i innowacyjnych działań rozwojowych w regionie. W roku oceny kontynuowano projekty z poprzednich lat, między innymi: „Kooperacja – efektywna i skuteczna”, „Partnerstwo dla Rodziny”, „Wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, z uwzględnieniem możliwości finansowania tego rozwiązania”, „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022”, „Pomorskie Dzieciom” oraz podejmowano się nowych inicjatyw, np.: „Pomorskie z Ukrainą” oraz „EU-BELONG: Międzykulturowe podejście do integracji migrantów w regionach Europy”.

12.1. Kooperacja – efektywna i skuteczna [PO WER 2014-2020]

Województwo Pomorskie/ROPS w ramach Działania 2.5 Skuteczna Pomoc społeczna, Osi priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 realizował jako partner projekt „Kooperacja – efektywna i skuteczna”. Projekt realizowany jest od 1 kwietnia 2018 r. do 30 listopada 2023 r., a jego wartość wynosi 35,5 mln zł, w tym wkład Europejskiego Funduszu Społecznego w wysokości 84,60%.

Projekt ma na celu wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych dla gmin miejsko-wiejskich, popularyzację deinstytucjonalizacji (DI) oraz centrów usług społecznych (CUS) w ramach Makroregionu II obejmującego województwa zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie, warmińsko-mazurskie i lubuskie do 31 grudnia 2022 r.

Projekt przyczyni się do realizacji celu szczegółowego nr 2 PO WER: Wzmocnienie potencjału instytucji działających na rzecz włączenia społecznego poprzez:

- utworzenie modelu kooperacji/sieci współpracy podmiotów instytucji pomocy i integracji społecznej z podmiotami innych polityk sektorowych jak: edukacja,

zdrowie, kultura, sport, sądownictwo i policja i wprowadzenie nowego profilu usług opartego o wzajemną współpracę i wykorzystanie potencjału tych instytucji w działaniach na rzecz włączenia społecznego osób/rodzin. Model polegający na wypracowaniu i wzmocnieniu mechanizmów współpracy różnych podmiotów ma doprowadzić w konsekwencji do komplementarnego podejścia do świadczenia usług na rzecz włączenia społecznego,

- podjęcie działań minimalizujących w jak największym stopniu skutki COVID-19 oraz ograniczających rozprzestrzenianie się wirusa na terenie województw tworzących partnerstwo w okresie trwania pandemii jak również zabezpieczenie instytucji w przypadku nawrotu epidemii w przyszłości. Wsparcie skierowane w okresie trwania pandemii pozwoli na zapewnienie właściwego poziomu pracy wybranych instytucji,
- popularyzację CUS oraz upowszechnienie procesu DI.

Dodatkowym komponentem modelu będzie opracowana przez specjalistów (PZK) ścieżka postępowania i zasady współpracy międzysektorowej w przypadku sytuacji ograniczonego kontaktu bezpośredniego. Zostanie ona wypracowana na bazie analizy potrzeb w zakresie współpracy w okresie COVID-19 oraz wdrożonych na tę okoliczność metod pracy. Narzędzie internetowe utworzone w projekcie ma także na celu wymianę danych między osobami pomagającymi a rodziną przy maksymalnym zachowaniu bezpieczeństwa osobistego oraz zasad przekazywania danych. Przygotowana zostanie rekomendacja dotycząca kooperacji na wypadek nawrotu pandemii lub wystąpienia podobnych sytuacji losowych, mogących wpłynąć na zaburzenie toku dotychczasowej pracy. Materiał ten zostanie ujęty z perspektywy wielosektorowej oraz uwzględniać będzie aspekt konieczności stałego posiadania środków ochrony osobistej i sprzętu, obecnie przekazywanych instytucjom pomocowym, jako forma wsparcia przez ROPS.

Od 01 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. realizowano działania związane ze wsparciem centrów usług społecznych i upowszechnianiem procesu deinstytucjonalizacji. W ramach ww. działań rozpoczęto realizację usługi superwizji grupowej i indywidualnej dla pracowników/pracownic oraz coachingu indywidualnego i grupowego dla kadry zarządzającej centrów usług społecznych w Czersku i w Gminie Słupsk. Zorganizowano 1 regionalne spotkanie uświadamiające w obszarze popularyzacji CUS oraz współorganizowano 1 spotkanie ogólnoinformacyjne związane z deinstytucjonalizacją (DI) w Gdańsku. Prowadzono rekrutację pracowników OPS z terenu woj. pomorskiego na szkolenia kompetencyjne dla kadry CUS. Pracownicy ROPS uczestniczyli w spotkaniach szkoleniowych dot. upowszechniania idei centrów usług społecznych oraz w spotkaniach zespołu projektowego w Toruniu, mających na celu opracowanie projektu regionalnego planu deinstytucjonalizacji usług społecznych.

12.2. Partnerstwo dla Rodziny [PO WER 2014-2020]

Województwo Pomorskie/ROPS w partnerstwie z innymi województwami realizuje projekt „Partnerstwo dla Rodziny” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Projekt realizowany jest przez Województwo Wielkopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu wraz z trzema partnerami: Województwem Lubuskim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Zielonej Górze, Województwem Pomorskim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Województwem Zachodniopomorskim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego. Projekt realizowany jest od 1 października 2019 r. do 30 czerwca 2023 r. Wartość projektu wynosi 5,1 mln zł, w tym 84,3% wkładu Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem projektu jest objęcie bezpłatnym wsparciem 3 082 pracowników i pracowniczek oraz przedstawicieli i przedstawicielek instytucji oraz służb zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Cel projektu jest spójny z wojewódzkimi programami wsparcia rodziny i pieczy zastępczej i zostanie osiągnięty przez podniesienie wiedzy i umiejętności uczestników poprzez udział w szkoleniach:

- dla kadry zarządzającej;
- na temat budowania lokalnego systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz pozyskiwania środków na ten cel;
- z zakresu stosowania prawa;
- kompetencji osób bezpośrednio pracujących z dziećmi i rodzinami;
- dla organów kontrolnych wojewody;
- dla służb współpracujących i tworzących system wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz adopcji.

Realizacja powyższych bloków tematycznych poprzez podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób uczestniczących przyczyni się do wdrażania nowych rozwiązań w ramach realizowania ustawy, co z kolei spowoduje intensyfikację działań na rzecz dziecka i rodziny oraz wpłynie na doskonalenie systemu pieczy zastępczej.

Do końca 2022 r. zrealizowano 30 szkoleń stacjonarnych dla 690 pracowników i pracownic oraz przedstawicieli i przedstawicielek instytucji zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy.

12.3. Standard mieszkalnictwa wspomaganego [PO WER 2014-2020]

Województwo Pomorskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Solidarni „Plus” oraz Towarzystwem Wspierania Potrzebujących „Przystań” kontynuuje realizację projektu „Wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, z uwzględnieniem możliwości finansowania tego rozwiązania” dofinansowanego z Funduszy Europejskich. Projekt realizowany jest w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 30 września 2023 r. Wartość projektu wynosi 10,2 mln zł, w tym 84,3% stanowi wkład Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem projektu jest wypracowanie rozwiązań umożliwiających niezależne życie osobom z niepełnosprawnością fizyczną, zgodnie z ideą przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności. Projekt realizowany jest zgodnie z „Ogólnoeuropejskimi wytycznymi dotyczącymi przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności”.

W 2022 r. nastąpił odbiór końcowy lokali w gminach: Sierakowice, Kościerzyna, Brusy i Człuchów. Łącznie we wszystkich lokalach zamieszkuje 13 osób. Rozstrzygnięto dwa konkursy ofert na powierzenie i zlecenie organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych – prowadzenie mieszkania wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną w Gminie Sierakowice (Kamienica Królewska). Mieszkańców objęto szerokim wachlarzem usług społecznych dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb.

Planowane efekty projektu to oprócz powstania 5 mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, wzrost jakości usług realizowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością fizyczną w środowisku lokalnym oraz zapewnienie opieki w środowisku lokalnym osobom zagrożonym koniecznością umieszczenia w całodobowych formach opieki instytucjonalnej.

12.4. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej [RPO WP 2014-2020]

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w okresie 1 stycznia 2019 r. – 31 października 2023 r. realizuje projekt pozakonkursowy „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022” w ramach Działania 06.03. Ekonomia społeczna Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Wartość projektu przekracza 2,6 mln zł, z czego 85% stanowi dofinansowanie z Unii Europejskiej.

Projekt ma na celu działania w zakresie prowadzenia skutecznej i efektywnej polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej w regionie poprzez koordynację działań na rzecz

rozwoju ES, by zwiększyć ich skuteczność i efektywność w wymiarze regionalnym, a także poprzez wyznaczanie kierunków rozwoju ES uwzględniających bieżące uwarunkowania społeczno-gospodarcze regionu oraz potrzeby beneficjentów bezpośrednich. Ponadto projekt ma sieciować współpracę pomiędzy instytucjami, organizacjami, biznesem, nauką oraz PES, promować ES w regionie oraz uspołniać działalność OWES w regionie¹²⁰.

W 2022 r. w ramach projektu realizowano przedsięwzięcia mające na celu m.in. rozwój sektora ES w takich wymiarach jak: wsparcie i sieciowanie podmiotów ekonomii społecznej (m.in. poprzez organizację oraz współorganizację dedykowanych wydarzeń takich jak Akademia Pomorskiej Ekonomii Społecznej), rozwój współpracy międzysektorowej (m.in. organizacja 4 Lokalnych For Międzysektorowych oraz 1 Metropolitalnego Fora Międzysektorowego), upowszechnienie idei ekonomii społecznej oraz poprawę konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych (m.in. poprzez organizację stoisk wystawienniczych podczas 762. Jarmarku Św. Dominika).

W kontekście upowszechniania idei ekonomii społecznej w regionie realizowana była działalność promocyjna m.in. prowadzenie strony „Pomorska Ekonomia Społeczna” (es.pomorskie.eu) oraz strony o tej samej nazwie na portalu Facebook, a także poprzez liczne publikacje w sieci, obejmujące także filmy i webinaria. Realizowano również działania, których celem było sieciowanie oraz standaryzowanie centrów i klubów integracji społecznej. Ważnym zadaniem projektowym było zapewnienie obsługi informacyjno-biurowej Pomorskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, którego kolejną kadencję powołano w 2022 r.

12.5. Pomorskie Dzieciom [RPO WP 2014-2020]

Województwo Pomorskie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 realizuje projekt „Pomorskie dzieciom” służący przeciwdziałaniu negatywnych skutków epidemii COVID-19 lub innych chorób zakaźnych. Projekt realizowany jest od 1 stycznia 2021 r. do 30 września 2023 r. Wartość projektu wynosi ponad 18,3 mln zł, w tym dofinansowanie EFS wynosi 16,5 mln zł.

Celem projektu jest wsparcie w walce z epidemią COVID-19 dzieci i młodzieży przebywających w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, objętych opieką hospicjów domowych oraz wsparcie szeroko rozumianej kadry w tym obszarze (m.in. wsparcie rodzin zastępczych, pracowników/pracownic organizatorów/organizatorek rodzinnej pieczy zastępczej pracujących bezpośrednio z rodzinami zastępczymi czy kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych).

¹²⁰ Więcej o projekcie można przeczytać na stronie internetowej Pomorska Ekonomia Społeczna w zakładce „projekt ROPS”, dostępnej pod linkiem: <https://es.pomorskie.eu/projekt-pozakonkursowy-06-03-03-rpo-wp-2014-2020/>.

Efektem projektu będzie objęcie wsparciem 2 515 dzieci przebywających w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka, w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz objętych opieką hospicjów domowych, poprzez zapewnienie im wsparcia psychologicznego, rehabilitacyjnego, wolontarystycznego i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, jak również wsparcie 639 pracowników/pracownic placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz pracowników/pracownic hospicjów domowych dla dzieci poprzez wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych i motywacji do zwiększonego zaangażowania w sytuacji zagrożenia epidemicznego.

Do końca grudnia 2022 r. realizowanych było łącznie 47 Grantów (7 nowych wniosków o udzielenie grantów wpłynęło w 2022 r.). W roku oceny 13 podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19 zakończyło realizację grantu, natomiast 270 osób objętych wsparciem zakończyło udział w projekcie. Pracowniczki projektu na bieżąco analizowały i zatwierdzały sprawozdania częściowe z udzielonych grantów, w tym: weryfikowały wydatki na podstawie próby dokumentów, a ponadto na bieżąco udzielały wsparcia grantobiorcom w ramach projektu. Na prośbę grantobiorców wraz z końcem czerwca 2022 r. złożono do Instytucji Zarządzającej wniosek o wydłużenie okresu wsparcia w ramach grantów do 30 czerwca 2023 r., a tym samym wydłużono realizację projektu.

12.6. Pomorskie z Ukrainą [RPO WP 2014-2020]

Województwo Pomorskie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 w trybie nadzwyczajnym realizuje projekt „Pomorskie z Ukrainą”, którego celem jest wsparcie obywateli Ukrainy, przebywających na terytorium województwa pomorskiego w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie, a także trwałe wzmocnienie ich postaw społecznych, zawodowych, edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych. Projekt jest realizowany w okresie 01 września 2022 r. – 31 października 2023 r., a jego efektem ma być objęcie wsparciem 1850 osób z doświadczeniem migracji, które przybyły do Polski w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie oraz 70 pracowników/pracowniczek i wolontariuszy/wolontariuszek instytucji publicznych/NGO/PES/przedsiębiorstw społecznych udzielających wsparcia osobom z doświadczeniem migracji. Wartość projektu to ponad 28 mln zł, w tym prawie 24 mln zł stanowią środki w ramach EFS.

W ramach ww. projektu powierzane są granty na działania ukierunkowane na integrację społeczną imigrantów ze społecznością lokalną, a także związane z kompleksową integracją społeczną i zawodową imigrantów. Możliwa jest także realizacja inicjatyw związanych m.in. ze wsparciem o charakterze bytowym, opiekuńczym, kursami zawodowymi i językowymi, tłumaczeniami, doradztwem zawodowym oraz pomocą prawną i psychologiczną. Dodatkowo przewiduje się również realizację działań szkoleniowych skierowanych

do pracowników/pracowniczek i wolontariuszy/wolontariuszek instytucji publicznych i organizacji pozarządowych PES/PS, wspierających osoby z doświadczeniem migracji.

W 2022 roku przekazano do akceptacji IZ RPO Regulamin powierzania grantów w ramach projektu „Pomorskie z Ukrainą”. 24 października 2022 r. na platformie zoom odbyło się spotkanie informacyjne dla podmiotów zainteresowanych naborem. Nabór wniosków o powierzenie grantów rozpoczęto 25 października 2022 r., a złożone wnioski oceniano na bieżąco. Zweryfikowano wszystkich grantobiorców w zakresie braku wykluczenia z możliwości ubiegania się o dofinansowanie UE. Stronę projektu na bieżąco zasilano informacjami o złożonych wnioskach grantowych oraz o dokonanej ocenie. Przekazywano Zarządowi Województwa Pomorskiego informacje dot. przeprowadzonej oceny wniosków. 7 grudnia 2022 r. wyczerpana została pierwsza pula środków na granty określona wnioskiem o dofinansowanie projektu. Do końca 2022 r. zawarto 41 umów o powierzenie grantów. Przekazano środki finansowe dla wszystkich zawartych umów (z wyjątkiem dotacji inwestycyjnej, która będzie wypłacana w 2023 r.).

12.7. EU-BELONG: Międzykulturowe podejście do integracji migrantów w regionach Europy [2022-2025]

W 2022 r. przystąpiono do realizacji projektu „EU-BELONG: An Intercultural Approach to Migrant Integration in Europe's Regions”, którego celem jest poprawa włączenia społeczno-ekonomicznego migrantów oraz poczucia przynależności poprzez opracowanie regionalnych strategii integracyjnych w oparciu o silne podejście międzykulturowe. Liderem projektu jest Zgromadzenie Regionów Europy (AER) w partnerstwie z władzami 11 regionów europejskich z Hiszpanii, Polski, Włoch, Irlandii, Rumunii, Austrii, Niemiec i Szwecji oraz trzema dodatkowymi partnerami merytorycznymi: Istituto Cooperazione Economica Internazionale (ICEI, Włochy), ART-ER (Emilia-Romagna, Włochy) oraz IKULT. Interkulturelles Netzwerk (IKULT, Austria). Szacunkowy budżet projektu to 388,5 tys. zł.

Innowacyjność projektu polega na zastosowaniu podejścia międzykulturowego opracowanego przez Radę Europy i sieć ICC oraz na zbadaniu trzech wymiarów międzykulturowych (równości, różnorodność, interakcji) w różnych kontekstach regionalnych w Europie.

13. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie organy administracji publicznej prowadzą działalność w sferze zadań publicznych we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w zakresie zadań tychże organów. Współpraca ta obejmuje między innymi zlecanie zadań

publicznych, konsultowanie projektów aktów normatywnych w zakresie działalności statutowej tych organizacji czy tworzenia zespołów doradczych i inicjatywnych¹²¹.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na 31 grudnia 2022 r. w województwie pomorskim działało niemal 9,6 tys. organizacji, z czego 75,9% stanowiły stowarzyszenia i organizacje społeczne. Choć ogólna liczba organizacji wzrosła w porównaniu ze stanem z końca 2021 r. o 4,3%, większa dynamika wzrostu dotyczyła fundacji, których liczba zwiększyła się o 8,4%.

Tabela 49. Liczba organizacji pozarządowych w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	r/r	r/r
fundacje	2 016	2 133	2 312	179	8,4%
stowarzyszenia i organizacje społeczne	6 890	7 048	7 267	219	3,1%
SUMA	8 906	9 181	9 579	398	4,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji statystycznej „Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze Regon w województwie pomorskim, 2021 i 2022 r.”

13.1. Współpraca OPS/PCPR/MOPR

Wzorem lat ubiegłych Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej skierował do wszystkich OPS, PCPR, MOPR jednorazowe sprawozdanie uzupełniające ocenę zasobów pomocy społecznej za 2022 rok. W ramach sprawozdania 53,2% jednostek wskazało, że współpracuje z organizacjami pozarządowymi, co w stosunku do roku poprzedniego oznacza wzrost o 1,4 p.p. Łącznie wskazano współpracę z 440 organizacjami, natomiast z największą liczbą organizacji, wynoszącą 75, współpracuje Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Gdańsku.

Ośrodki zleciły realizację zadań w trybie działalności pożytku publicznego 264 organizacjom, a łączna liczba podpisanych umów/zleceń wyniosła 462. Jednostki pomocy społecznej najczęściej zlecały organizacjom pozarządowym prowadzenie placówek pomocy społecznej – 19 ośrodków zleciło to zadanie 52 organizacjom.

36 organizacji na zlecenie OPS/PCPR/MOPR prowadziło placówki w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, a wartość przekazanych dotacji przekroczyła 30,6 mln zł. W zakresie usług opiekuńczych zadania zlecono 8 organizacjom (18,8 mln zł), zaś specjalistyczne usługi opiekuńcze w ramach umowy podpisanej z ośrodkiem pomocy społecznej realizowało 15 organizacji na kwotę 4,1 mln zł.

¹²¹ Art. 5 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 571).

Tabela 50. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert w trybie 19a w 2022 roku

	liczba ośrodków zlecających	liczba organizacji realizujących	wartość przekazanych dotacji [zł]
usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	6	8	18 785 488
specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	10	15	4 106 817
prowadzenie placówki pomocy społecznej	19	52	43 756 755
prowadzenie placówki w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	16	36	30 630 895

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania uzupełniającego ocenę zasobów pomocy społecznej za 2022 rok.

Osiem jednostek pomocy społecznej zlecając zadania w trybie zamówień publicznych zastosowało klauzule społeczne: Kartuzy, Kościerzyna, Kwidzyn, Stegna, Puck, Władysławowo, Sopot oraz Wejherowo. Klauzulę zastosowano łącznie 16 razy, co stanowiło 21,3% zadań zleconych w trybie zamówień publicznych.

13.2. Współpraca Samorządu Województwa Pomorskiego

Priorytetem współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi w 2022 roku był rozwój skutecznego i powszechnego systemu wsparcia tworzonego przez i dla organizacji pozarządowych dla pełnego wykorzystania potencjału obywatelskiego opartego na wartościach, zasadach dostępności, zasobach i zaangażowaniu mieszkańców Pomorza oraz równym traktowaniu i włączaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zgodnie z zapisami §6 Programu Współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na rok 2022 realizacja zadań publicznych w trybie otwartych konkursów ofert została zaplanowana łącznie na kwotę 10 284 000 zł przez następujące komórki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego: Departament Edukacji i Sportu (DES), Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS), Departament Turystyki (DT), Departament Kultury (DK), Departament Zdrowia (DZ).

W 2022 roku wysokość środków z budżetu Samorządu Województwa Pomorskiego na dofinansowanie zadań publicznych zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym oraz podmiotom określonym w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w ramach otwartych konkursów ofert wyniosła 12 696 023,56 zł oraz 199 400 zł na dotacje w trybie art. 19a tryb pozakonkursowy, tj. 97,7% zaplanowanych środków. Był to istotny, bo aż 44,4% wzrost kwoty dotacji w porównaniu do roku poprzedniego (2021 – zaplanowano 9 072 000 zł, z czego na podstawie umów przekazano 8 932 204 zł).

W roku 2022 dofinansowane podmioty wykorzystały 12 747 867,12 zł (97,7% przekazanej kwoty). Różnica pomiędzy przyznaną a wykorzystaną kwotą dotacji wynika z niewykorzystania przez organizacje pozarządowe pełnej kwoty otrzymanej dotacji lub rezygnacji z realizacji umowy.

W obszarze wsparcia organizacji pozarządowych po raz kolejny ogłoszono otwarty konkurs ofert na wspieranie prowadzenia i rozwoju powiatowych Centrów Wsparcia dla pomorskich organizacji pozarządowych m.in. w zakresie doradztwa, mentoringu, organizacji szkoleń i warsztatów oraz organizacji powiatowych spotkań sieciujących. Celem wzmocnienia potencjału NGO ogłoszono także konkurs na dofinansowanie wkładu własnego NGO realizujących projekty współfinansowane ze środków zewnętrznych, podjęto współpracę z Fundacją Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych w Gdańsku zlecając przygotowanie raportu „Badanie kondycji III sektora w województwie pomorskim 2020/2021”.

Wśród wszystkich departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego najwięcej środków na zadania zlecone w trybie otwartych konkursów w 2022 roku przeznaczył Departament Edukacji i Sportu na działania w obszarze kultury fizycznej – 4 956 000 zł. Poniżej w tabeli znajdują się szczegółowe dane dot. zlecenia zadań publicznych w 2022 r. w trybie otwartych konkursów oraz w trybie art. 19a.

Tabela 51. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert w trybie 19a w 2022 roku

obszar zadań publicznych (departament)	środki przekazane na podstawie zawartych umów (zł)	poziom wykorzystania (%)
Rozwój kultury w województwie pomorskim (DK)	1 892 900,00	99,90%
Rozwój turystyki i krajoznawstwa w województwie pomorskim (DT)	70 000,00	100%
Wspieranie realizacji zadań z zakresu sportu powszechnego, Wspieranie realizacji szkolenia i organizacji współzawodnictwa dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo, Wspieranie realizacji imprez sportowych (DES)	4 984 000,00	100%
Ochrona i promocja zdrowia, w tym działalność lecznicza (DZ)	249 600,00	99,70%
Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych (ROPS – środki PFRON)	2 610 410,56	99,90%
Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym (ROPS)	250 000,00	100,00%
Działalność na rzecz wspierania rodziny (ROPS)	400 000,00	100,00%
Działalność na rzecz osób w wielu emerytalnym (ROPS)	350 000,00	99,60%
Pomoc społeczna (ROPS)	251 900,00	99,80%
Pomoc społeczna dla obywateli Ukrainy (ROPS)	1 000 000,00	96,90%
Działalność na rzecz organizacji pozarządowych - powiatowe Centra Wsparcia (ROPS)	220 000,00	96,50%

obszar zadań publicznych (departament)	środki przekazane na podstawie zawartych umów (zł)	poziom wykorzystania (%)
Działalność na rzecz organizacji pozarządowych -dofinansowanie wkładów własnych (ROPS)	52 245,00	100,00%
Organizacja i promocja wolontariatu (ROPS)	144 916,00	99,50%
Usługi mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnością fizyczną (ROPS)	419 452,00	75,50%
ogółem	12 895 423,56	97,66%

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi za rok 2022.

14. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻETACH OPS/PCPR

Ostatnia część sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej za 2022 rok dotyczy środków finansowych na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego na zadania własne i zlecone, w którym jednostki organizacyjne pomocy społecznej przekazują informacje o wykonaniu budżetu za dany rok, zgodnie ze sprawozdaniem finansowym, bez wskazania źródła finansowania.

Wydatki ogółem na zadania w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w roku oceny wyniosły 4,7 mld zł – było to aż o 0,5 mld (9,8%) mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. W 2022 roku nastąpił także regres wydatków z budżetów OPS/PCPR – o 0,4 mld mniej w 2021 r. (11,8%). Największą część wydatków OPS/PCPR poniesiono w dziale 855 Rodzina – ponad 1,7 mld zł i kwota ta była o 1,0 mld (36,9%) niższa niż rok wcześniej. Tak istotne zmiany w budżetach jednostek zarówno samorządów terytorialnych, jak i jednostek organizacyjnych pomocy społecznej był odpływ środków przeznaczonych na świadczenie wychowawcze (rozdział 85501). W budżetach samorządów ubył z tego powodu 1,6 mld zł (58,5%), zaś w budżetach OPS/PCPR 1,0 mld zł (59,2%).

W pozostałych działach budżetu w 2022 r. wystąpił wzrost poniesionych wydatków względem 2021 r.: w dziale 851 Ochrona zdrowia o 3,1 mln zł (28,2%), 852 Pomoc społeczna o 226,2 mln zł (35,8%), 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej o 377,1 mln zł (662,8%) oraz 854 Edukacyjna opieka wychowawcza 0,1 mln zł (3,1%).

W zdecydowanej większości rozdziałów klasyfikacji budżetowej w 2022 roku nastąpił wzrost wydatków w stosunku do roku poprzedniego, a największy w 85231 Pomoc dla cudzoziemców – z 0,3 mln zł do 14,2 mln zł, tj. o 5528,1%. Spadek wydatków odnotowano w 4 rozdziałach (85203 Ośrodki wsparcia, 85232 Centra integracji społecznej, 85501 Świadczenia wychowawcze oraz 85505 Tworzenie i funkcjonowanie żłobków), a największy w opisanym już dziale 85501. Szczegółowe dane dotyczące wydatków

OPS/PCPR w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 52. Środki finansowe OPS/PCPR na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w latach 2020-2022 [w zł]

		2020	2021	2022
ogółem		5 148 780 964	5 215 975 873	4 704 043 287
w tym: w budżecie OPS/PCPR		3 374 347 830	3 451 708 901	3 043 423 825
851 Ochrona zdrowia	85153 Przeciwdziałanie narkomanii	575 173	489 222	572 904
	85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi	8 880 830	10 466 537	13 476 427
	SUMA	9 456 003	10 955 759	14 049 331
852 Pomoc społeczna	85202 Domy pomocy społecznej	72 811 190	100 755 799	116 720 763
	85203 Ośrodki wsparcia	30 491 647	30 187 974	28 694 025
	85205 Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	2 684 276	2 979 626	3 247 127
	85213 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w CIS	6 585 355	6 507 156	6 960 968
	85214 Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	42 764 772	43 822 930	44 297 429
	85215 Dodatki mieszkaniowe	17 682 109	20 048 993	24 843 173
	85216 Zasiłki stałe	81 520 714	74 753 819	80 705 882
	85218 PCPR	17 640 767	18 923 873	21 941 773
	85219 OPS	202 004 227	220 566 767	254 626 938
	85220 Jednostki specjalistycznego poradnictwa, mieszkania chronione i OIK	3 514 074	4 786 172	12 461 211
	85228 Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	61 899 720	54 251 310	56 575 174
	85230 Pomoc w zakresie dożywiania	34 794 483	35 618 852	38 592 115
	85231 Pomoc dla cudzoziemców	21 691	252 629	14 218 318
	85232 Centra integracji społecznej	694 696	750 747	744 059
	85278 Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0	0	342 464
	85295 Pozostała działalność	15 463 557	18 199 986	153 607 308
	SUMA	590 573 278	632 406 633	858 578 727
853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	85311 Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	1 761 827	1 623 141	1 948 451
	85321 Zespoły orzekania o niepełnosprawności	4 530 477	4 521 893	5 171 693
	85324 PFRON	18 216 162	24 632 968	27 511 213
	85395 Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	12 954 519	26 113 453	399 360 682
	SUMA	37 462 985	56 891 455	433 992 039

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2022

		2020	2021	2022
854 Edukacyjna opieka wychowawcza	85415 Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	4 654 908	4 247 000	4 308 419
	85416 Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	78 250	82 908	155 667
	SUMA	4 733 158	4 329 908	4 464 086
855 Rodzina	85501 Świadczenie wychowawcze	1 748 061 498	1 769 616 973	721 979 090
	85502 Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	742 356 583	768 029 502	787 370 362
	85504 Wspieranie rodziny	77 760 356	15 827 651	20 785 789
	85505 Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	188 950	102 750	72 000
	85506 Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	300 751	0	0
	85507 Dzienni opiekunowie	150 000	0	0
	85508 Rodziny zastępcze	128 100 326	139 477 992	143 729 366
	85510 Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	26 687 233	43 475 554	46 120 078
	85513 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne	8 516 709	10 594 724	12 282 957
	85514 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urloпах wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem	0	0	0
	85578 Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0	0	0
	SUMA	2 732 122 406	2 747 125 146	1 732 339 642

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania OZPS.

15. WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE

W poniższej tabeli zebrano najważniejsze wnioski z Oceny zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2022. Adekwatnie przedstawiono rekomendacje oraz propozycje interwencji Samorządu Województwa Pomorskiego, których realizatorem w jego imieniu może być Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej UMWP. Wnioski i rekomendacje mogą także stanowić kierunki rozwoju pomocy i usług społecznych na poziomie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na terenie jednostek samorządu terytorialnego (gmin i powiatów).

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
I. Sytuacja osób niesamodzielných, wymagających opieki i wsparcia			
1.	– Istotną grupę świadczeniobiorców stanowią osoby długotrwale lub ciężko chore oraz osoby z niepełnosprawnościami (2 i 3 miejsce wśród powodów przyznania). – W 7 gminach województwa pomorskiego nie udzielono pomocy w postaci usług opiekuńczych (zadanie własne gminy).	– Zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osób niesamodzielných oraz osób z zaburzeniami psychicznymi. – Wzmacnianie systemu opieki wytchnieniowej umożliwiającej lepsze funkcjonowanie osób o szczególnych potrzebach oraz szerokie wsparcie opiekunów osób zależnych pozwalające na ich aktywność zawodową, społeczną.	– Badanie potrzeb osób korzystających ze wsparcia w miejscu zamieszkania. – Promowanie wśród JST dobrych praktyk w zakresie usług opiekuńczych z uwzględnieniem narzędzi ekonomii społecznej. – Upowszechnianie informacji oraz wspieranie JST w pozyskiwaniu środków na opiekę wytchnieniową, Centra opiekuńczo-mieszkalne m.in. Fundusz Solidarnościowy.
2.	– Na koniec 2022 roku 130 osób (2021 – 137) oczekiwało na przyjęcie do środowiskowych domów samopomocy, co świadczy o wysokim zapotrzebowaniu na tego typu usługi.	– Zwiększanie liczby miejsc w klubach samopomocy, dziennych domach pomocy, środowiskowych domach samopomocy	– Upowszechnianie informacji oraz wspieranie JST w pozyskiwaniu środków zewnętrznych m.in. Program „Senior+”.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
	– Rosnące potrzeby w zakresie mieszkalnictwa chronionego – rośnie popularność i skuteczność tego rozwiązania.	– wzmacniających wsparcie w najbliższym otoczeniu osoby potrzebującej. – Rozbudowa sieci mieszkań chronionych, w tym treningowych.	– Badanie sytuacji społecznej i zdrowotnej uczestników placówek dziennych.
3.	– W regionie funkcjonowało: 52 kluby samopomocy (+3; 1444 osób uczestniczących), 12 klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (358 osób uczestniczących), 30 dziennych domów pomocy (+1; 1150 osób uczestniczących), 45 klubów „Senior+” (+6; 931 osób uczestniczących), 17 domów „Senior+” (+1; 357 osób uczestniczących) oraz 71 środowiskowych domów samopomocy (+1; 2433 osób uczestniczących).	– Rozwój zróżnicowanych zdeinstytucjonalizowanych form pomocy osobom z niepełnosprawnościami, chorym lub w podeszłym wieku.	– Wielowymiarowa diagnoza sytuacji społecznej i zdrowotnej osób przebywających w całodobowych placówkach. – Przyjęcie i realizacja planu rozwoju i deinstytucjonalizacji usług społecznych i zdrowotnych. – Realizacja projektów wspierających rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i usług społecznych świadczonych w środowiskach lokalnych, miejscu zamieszkania osoby potrzebującej.
II. Aktywność społeczna i zawodowa osób starszych, osób z niepełnosprawnościami			
4.	– Z roku na rok rośnie współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi – w 2021 r. wyniósł 26,8%; było to o 0,7 p. p. więcej niż rok wcześniej. – W 2021 r. Pomorskie osiągnęło najniższy w kraju współczynnik zgonów osób w wieku 60 lat i więcej, który wyniósł 43,4. Wskaźnik liczby osób 60+ pobierających zasiłki stałe przypadających	– Rozwój oferty usług społecznych umożliwiających uczestnictwo i aktywność społeczną osób starszych.	– Promowanie dobrych praktyk w zakresie aktywności społecznej osób starszych m.in. nagroda MWP „Pomorskie dla Seniora”, rady seniorów. – Sieciowanie podmiotów działających w obszarze aktywności społecznej

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
	na 10 tys. osób w wieku 60+ wyniósł 110 – drugie miejsce w kraju.		seniorów m.in. Pomorskie Forum Rad Seniorów, Pomorskie Forum UTW). – Zlecenie realizacji zadań publicznych NGO w obszarze aktywności osób starszych.
5.	– W województwie pomorskim w grudniu 2021 r. 143 z 1000 osób w wieku emerytalnym pracowało. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 60-89 lat wyniósł 16,8 i pod względem wysokości był to trzeci wynik w kraju.	– Umożliwianie szerszego dostępu do zatrudnienia osób w wieku emerytalnym	– Promowanie zatrudnienia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami wśród przedsiębiorstw, w tym z uwzględnieniem narzędzi ekonomii społecznej.
III. Wspieranie rodziny, system pieczy zastępczej, adopcje			
6.	– 2156 rodzin objęto wsparciem w zakresie asystentury rodzin (+32). – O 75,0% zwiększyła się liczba rodzin korzystających z rodzin wspierających. – Ubyło 10 (23,3%) placówek pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę. – Ubyły 2 placówki wsparcia dziennego (w 2022 roku funkcjonowało ich 98). – Liczba asystentek i asystentów rodzin spadła do 225 (-2).	– Wzmacnianie wsparcia środowiskowego rodzin z dziećmi, w tym niewydolnych wychowawczo celem minimalizowania liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. – Doskonalenie i upowszechnianie form wsparcia w środowisku lokalnym m.in. rodzin wspierających. – Wzmacnianie kadr systemu celem minimalizowania rezygnacji z pracy w środowisku.	– Zlecenie realizacji zadań publicznych NGO w obszarze wspierania rodziny. – Realizacja przez ROPS szkoleń dla osób pracujących w obszarze wspierania rodziny.
7.	– Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej wyniosła 5364 (+2,3%).	– Upowszechnianie i promowanie rodzinnych form pieczy zastępczej, podejmowania przez rodziny funkcji rodzin zastępczych.	– Promowanie w województwie zapewnienia przez rodziny opieki dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
	– 55,7% z nich przebywało w pieczy powyżej 3 lat, jednak ich odsetek w stosunku do ubiegłego roku zmniejszył się (-1,7%). – 42,3% dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej znalazło się w niej z powodu bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. – 80,1% dzieci jest umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej (-0,5 pp.).	– Zapewnianie warunków do rozwoju różnych form rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności zawodowych form. – Zapewnienie stałego podnoszenia kwalifikacji kadr systemu pieczy zastępczej.	– Realizacja przez ROPS szkoleń dla osób pracujących w obszarze systemu pieczy zastępczej. – Realizacja projektu „Pomorskie Dzieciom”. – Opracowanie i realizacja projektu ROPS w zakresie koordynacji rozwoju polityki na rzecz włączenia społecznego zawierającego komponent szkolenia kadr pomocy i integracji społecznej.
IV. Ubóstwo i wykluczenie społeczne			
8.	– 24,2 tys. rodzin otrzymało świadczenia z powodu ubóstwa – o 5,7% mniej niż przed rokiem. – Na koniec 2022 r. stopa bezrobocia wyniosła 4,6%, jednak w lipcu i sierpniu osiągnęła nienotowany dotąd poziom 4,4%. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia zmniejszyła się o 13,7%, zaś liczba osób w tych rodzinach o 12,6%. Bezrobocie jest przestrzennie zróżnicowane.	– Zaplanowanie kierunków działania pod kątem minimalizowania skali ubóstwa i marginalizacji społecznej. – Stały monitoring i badania skali ubóstwa w poszczególnych gminach województwa.	– Wzmacnianie narzędzi aktywnej integracji, w szczególności w obszarze ekonomii społecznej. – Zlecanie NGO realizacji zadań publicznych w zakresie pomocy społecznej.
9.	– O 0,3% zmniejszyła się liczba rodzin w kryzysie bezdomności korzystających z pomocy społecznej. – Liczba schronisk dla osób w kryzysie bezdomności wzrosła o 1, jednak liczba miejsc zmniejszyła się o 13,2% (-154). W przypadku	– Prowadzenie działań profilaktycznych zapobiegających bezdomności. – Dostosowywanie placówek ze względu na starzejącą się populację osób doświadczających bezdomności.	– Realizacja projektów wspierających rozwój mieszkalnictwa wspomaganego dla osób w kryzysie bezdomności. – Wspomaganie współpracy podmiotów, instytucji i służb zaangażowanych

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
	schronisk z miejscami opiekuńczymi ubył 2 placówki, a liczba miejsc wzrosła o 22,5% (+97).	– Rozwój pozainstytucjonalnych form wsparcia m.in. mieszkań wspomaganych i chronionych. – Wprowadzanie innowacyjnych form wspomagających wyjście z bezdomności np. Housing first.	w rozwiązywanie problemu bezdomności w województwie.
V. Praca socjalna i usługi społeczne			
10.	– 31,9% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną korzystało wyłącznie z pracy socjalnej. – Zatrudnienie w jednostkach organizacyjnych zwiększyło się o 1,3% w stosunku do roku poprzedzającego ocenę, a w 19,4% ośrodkach funkcjonowały zespoły pracy socjalnej. Ponad połowa pracowników/pracownic socjalnych posiadało specjalizację. – 18,0% ośrodków nie spełniało wymagań ustawowych dotyczących liczby zatrudnionych pracowników/ pracownic socjalnych.	– Zapewnienie stałego podnoszenia kwalifikacji kadr systemu pomocy społecznej. – Dążenie do zwiększenia udziału ośrodków pomocy społecznej spełniających wymagania ustawowe	– Realizacja przez ROPS szkoleń dla osób pracujących w obszarze pomocy społecznej, w tym pracowników socjalnych. – Wykorzystywanie pracy socjalnej w szerszym zakresie. – Promowanie powstawania centrów usług społecznych jako realizatora usług, tym samym zmiana wizerunku pomocy społecznej.
VI. Ekonomia społeczna i współpraca z organizacjami pozarządowymi			
11.	– Wzrasta liczba organizacji pozarządowych (9,6 tys.), jednak wciąż są słabo angażowane w świadczenie usług społecznych. Główne problemy to niestabilna i słaba kondycja finansowa oraz braki kadrowe i trudności z pozyskaniem osób do współpracy.	– Wykorzystanie pełnego potencjału pomorskich NGO w realizacji usług społecznych. – Tworzenie stabilnych miejsc pracy, profesjonalizację kadry, rozwój sieci centrum organizacji pozarządowych, wzmocnienie	– Zapewnienie trwałości systemu wsparcia NGO, rozwój kadr organizacji. – Ekonomizacja NGO.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
	– Stopniowo wzrasta liczba jednostek pomocy społecznej współpracujących z NGO – w 2021 roku dotyczyło to 53,2% ośrodków.	zasobów (w tym majątkowych) i urynkowanie.	
12.	– W regionie funkcjonowały 22 centra integracji społecznej, 13 klubów integracji społecznej 2 zakłady aktywności społecznej, 69 spółdzielni socjalnych (-3) oraz 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej.	– Zaplanowanie polityki Samorządu Województwa Pomorskiego w zakresie rozwoju ekonomii społecznej na najbliższe lata z uwzględnieniem nowych regulacji (po uchwaleniu ustawy o ekonomii społecznej). – Zwiększanie udziału podmiotów ekonomii społecznej w obszarze realizacji usług społecznych.	– Promowanie produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej. – Wzmacnianie liderów podmiotów ekonomii społecznej m.in. Akademia Pomorskiej Ekonomii Społecznej. – Zwiększenie udziału klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.
VII. Migracje			
13.	– W regionie nie słabnie zainteresowanie zatrudnianiem osób cudzoziemskich, przede wszystkim z Ukrainy. W PUP wpisano 90,8 tys. oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy, a ponadto w odpowiedzi na agresję zbrojną Rosji przeciwko Ukrainie wdrożono nowe rozwiązanie – powiadomienia, których złożono niemal 61 tys. – Wydatki budżetów OPS/PCPR na pomoc dla osób cudzoziemskich wzrosły z 0,3 mln zł do 14,2 mln (+5528,1%).	– Opracowanie i wdrożenie na poziomie regionalnym i krajowym, spójnej i skoordynowanej polityki integracyjnej służącej włączeniu społecznemu osób z doświadczeniem migracji, w celu stworzenia warunków dla pełnego wykorzystania wspólnego potencjału. – Budowanie potencjału instytucjonalnego i wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz integracji osób z doświadczeniem migracyjnym poprzez działania zmierzające do lepszego	– Realizacja projektu „EU-BELONG: Międzykulturowe podejście do integracji migrantów w regionach Europy”, którego celem jest poprawa integracji społeczno-ekonomicznej migrantów i ich poczucia przynależności poprzez opracowanie regionalnych strategii integracji opartych na silnym podejściu międzykulturowym. – Realizacja szkoleń związanych z obsługą i wsparciem integracji osób z doświadczeniem migracyjnym.

Nr	Wniosek	Rekomendacje	Interwencja SWP (propozycja)
	– Rośnie zapotrzebowanie na usługi w zakresie integracji osób z doświadczeniem migracji ze społecznością lokalną.	wykorzystania struktur pomocy społecznej i innych instytucji i organizacji oraz próbę standaryzacji działań związanych z obsługą osób cudzoziemskich w kontekście ich integracji społecznej.	

16. SPIS TABEL, WYKRESÓW

Spis tabel:

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące udziału ludności według ekonomicznych grup wieku w I połowie 2022 roku	12
Tabela 2. Zasoby komunalne gmin w latach 2020-2022	16
Tabela 3. Infrastruktura społeczna w latach 2020-2022	16
Tabela 4. Dzielne placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020-2022	17
Tabela 5. Domy pomocy społecznej i placówki całodobowej opieki w latach 2020-2022.....	18
Tabela 6. Placówki dla osób doświadczających przemocy w latach 2020-2022	20
Tabela 7. Mieszkalnictwo chronione w latach 2020-2022	20
Tabela 8. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności w latach 2020-2022	21
Tabela 12. Zatrudnienie w zakładach aktywności zawodowej w latach 2020-2022	28
Tabela 13. Liczba funkcjonujących spółdzielni socjalnych w powiatach w latach 2020-2022	29
Tabela 14. Spółdzielnie socjalne, dla których JST jest założycielem lub członkiem latami 2020-2022	30
Tabela 15. Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach w latach 2020-2022.....	32
Tabela 16. Kluby Senior+ w powiatach w latach 2020-2022	35
Tabela 17. Dzielne Domy Senior+ w powiatach w latach 2020-2022.....	36
Tabela 18. Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2020-2022	43
Tabela 19. Świadczenia ogółem i świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznane w latach 2020-2022	47
Tabela 20. Świadczenia pieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2020-2022	49
Tabela 21. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2020-2022	49
Tabela 22. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2020-2022	51
Tabela 23. Kontrakty socjalne w latach 2020-2022	53
Tabela 24. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020-2022	54
Tabela 25. Asystentura rodzin i rodziny wspierające w latach 2020-2022	55
Tabela 26. Placówki wsparcia dziennego w latach 2020-2022.....	55
Tabela 27. Liczba dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w latach 2020-2022	56
Tabela 28. Czas przebywania dzieci w pieczy zastępczej w latach 2020-2022	57
Tabela 29. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022.....	58
Tabela 30. Rodzinna piecza zastępcza w latach 2020-2022	58
Tabela 31. Liczba osób przeszkolonych na kandydatów/kandydatki na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2020-2022	59
Tabela 32. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w latach 2020-2022	59
Tabela 33. Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2020-2022	60
Tabela 34. Liczba dzieci w pieczy instytucjonalnej w latach 2020-2022.....	60
Tabela 35. Liczba dzieci opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2020-2022.....	60
Tabela 36. Liczba dzieci powyżej 18 roku życia opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2020-2022 według przyczyn.....	61

Tabela 37. Liczba świadczeń udzielonych usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej w latach 2020-2022	61
Tabela 38. Dzieci przysposobione i szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka w latach 2020-2022.....	62
Tabela 39. Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatów) w latach 2020-2022....	63
Tabela 40. Dofinansowanie wybranych zadań rehabilitacji społecznej w latach 2020-2022	64
Tabela 41. Program „Aktywny Samorząd” w latach 2020-2022.....	65
Tabela 42. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej w latach 2020-2022	65
Tabela 43. Świadczenie wychowawcze w latach 2017-2022.....	68
Tabela 44. Zasiłki rodzinne w latach 2020-2022	68
Tabela 45. Fundusz alimentacyjny w latach 2020-2022	69
Tabela 46. Liczba świadczeń opiekuńczych w latach 2020-2022.....	70
Tabela 47. Kwota świadczeń opiekuńczych w zł w latach 2020-2022.....	70
Tabela 48. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2020-2022	72
Tabela 49. Liczba organizacji pozarządowych w latach 2020-2022	79
Tabela 50. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert w trybie 19a w 2022 roku.....	80
Tabela 51. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert w trybie 19a w 2022 roku.....	81
Tabela 52. Środki finansowe OPS/PCPR na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w latach 2020-2022 [w zł]	84

Spis wykresów:

Wykres 1. Struktura mieszkańców domów pomocy społecznej według typów DPS na 31 grudnia 2022 roku	19
Wykres 2. Liczba osób korzystających ze wsparcia i ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2020-2022	39
Wykres 3. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2020-2022	40
Wykres 4. Wskaźnik deprywacji lokalnej w podziale na powiaty w 2022 roku [%]	41
Wykres 5. Typologia rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2020-2022	41
Wykres 6. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc według najczęściej wskazywanych powodów w 2022 roku	42
Wykres 7. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%].....	44
Wykres 8. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%].....	45
Wykres 9. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]	46
Wykres 10. Udział osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w liczbie osób w rodzinach korzystających z pomocy ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%].....	47
Wykres 11. Udział rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%].....	48
Wykres 12. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2021-2022 [%]	50
Wykres 13. Praca socjalna w latach 2020-2022	52

Wykres 14. Udział dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy w 2022 roku.....	57
---	----